

**K
A
R
Y
S**

1989
BIRŽELIS-LIEPA
JUNE-JULY
Nr. 6

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje pasižvalgius, Žvilgsnis į politiką, Kronika ir Šaulių priedas — Tremties trimitas.

Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075

Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami **KARYJE**, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$17.00, pusmečiui U.S. \$9.00, atskiro nr. U.S. \$2.00.
Pinigus siųsti šiuo adresu: **KARYS** 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USAČekius arba Money Orders adresuoti tik **KARYS** vardu, - ne "Warrior" ar kt.Keisdami adresą nedelsdami praneškite **KARIUI**, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.**KARYS** (ISSN 0022-9199) is published monthly except July, August and December by Lithuanian Veterans Assoc. **RAMOVĖ**, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$17.00 per year (single copy \$2.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: **KARYS**, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207.**TURINYS***Viršelis* Ed. Sakalausko drožinys — 1941 m. skausmingojo birželio Rūpintojėlis

<i>Dr. V. A. Dambava</i> — Antrojo pasaulinio karo kaltininkai	241
<i>J. V. Sūduvas</i> — 50 metų XX kadro karininkų laidai	244
<i>Generolo Mieželio</i> atsiminimai	249
<i>H. C. Kudreikis</i> — Adučiškio batalionas	254
<i>Alg. Gustaičio</i> laišškai Gorbačevui	267

KARIO SKYRIAI:

Karinės žinios	259
Mūsų spaudoje pasižvalgius	262
Žvilgsnis į politiką	264
Iš grožinės literatūros	271
Mūsų mirusieji	286

KARIO PRIEDAS

Tremties trimitas	273
Turinyje: 1940 - 1946 m. užrašai, kronika ir kt.	

ATSTOVAI

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Aurora, Col. — Br. Masiokas, Boston — V. Senūta, Detroit — V. Kutkus, Australia — V. Šalkūnas.

ANTROJO PASAULINIO KARO KALTININKAI

VYTAUTAS A. DAMBRAVA

NEGARBĖS ŠYDAS

(Prologas)

Winston Churchill Antrojo pasaulinio karo memuarų tome, pavadintame *Didžioji Santarvė*, kalba apie sąjungininkų pergalę ir Hitlerio žaibu sukurtos imperijos žlugimą. Ten jis užsimena ir apie pergalę temdantį „nugarbės šydą“. Toji nugarbė jau buvo kiauurai permatoma tuoj po karo vykusiame Nūrnbergo Tarptautiniame Tribunole, kuris teisė 22 svarbiausius karo nusikaltėlius ir juos pasmerkė. Sovietų Sąjungos atstovai teisme išsiskyrė iš kitų savo pykčiu ir įniršimu prieš Hitlerio Vokietijos vadus. Teisingumo deivė jautėsi bejėgė, negalėdama ten pat pakelti teisybės kardą prieš Staliną ir kitus svarbiausius sovietų Antrojo pasaulinio karo nusikaltėlius.

Istorija nėra akla. Ji užregistravo ir ateities kartoms bylos tiesą, kad didžiausi Antrojo pasaulinio karo kaltininkai buvo Hitleris ir Stalinas. Lenkijos puolimu 1939.IX.1 pradėtas karas vyko tuoj po pasirašymo nepuolimo pakto tarp hitlerinės Vokietijos ir stalininės Sovietų Sąjungos. Ta sutartimi abu diktatoriai davė slapta vienas kitam teisę draskyti Rytų Europą ir ten vesti okupacijos ir priespaudos politiką.

Hitlerio ir Stalino žiaurumas istorijoje palyginimo neturi. Jo metu naciai genocidiškai sunaikino 5.8 milijonų žydų, išžudė čigonus, likvidavo politinę opoziciją, ligonius ir protiniai nesveikus — visus, kurie arijų rasės pranašumo manija sergančiam Hitleriui neturėjo vietos pasaulyje. Skaičiuojama, kad Antrasis pasaulinis karas pareikalavo 60 milijonų aukų. Sovietų Sąjunga nuo bolševikų revoliucijos laikų irgi sunaikino apie 60 milijonų žmonių (vien Ukrainoje Stalinas badu numarino septynis milijonus žmonių, daugiausia ūkininkų). Jis sadistiškai

siautė ir Antrojo pasaulinio karo metu. Per pirmus pusantrų karo metų, Hitlerio armijoms įsiveržus į Sovietų Sąjungą, Stalinas ir jo netikę kariuomenės vadai padengė frontą milijonais lavonų prieš nesulaikydami. Prieš karą drauge su Hitleriu, o po to Stalinas vienas vykdė genocidą pavergtose tautose. Pasmerkdamas Staliną XX Sovietų Sąjungos Komunistų Partijos Kongrese, Chruščiovas palygino Stalino vykdytą žmonių ir net išties tautų naikinimą su bepročio elgesiu. Hitleriui pradėjus savo „Blitzkrieg“ Lenkijoje ir kituose Europos kraštuose, Stalinas, kaip kobra, iš pasalų tykojo savo aukų joms praryti. Jis buvo atsargus, klatingas ir nepaprastai žiaurus. Ne kartą Stalinui pavyko apgauti ar išprieivartauti Vakarų sąjungininkus, kurie, gindami savo laisvę, aplinkybėms susidėjus, drauge apgynė Staliną ir jo vergų imperiją. Dar daugiau, jie leido Stalinui prisigrobtį naujų žemių ir dešimtims milijonų žmonių primesti žmonių nekenčiamą bolševistinę sistemą. Churchillis buvo nors tiek garbingas, kad pats rado reikalą pripažinti Vakarų valstybių neryžtingumą ir jų „nugarbę“.

Hitleriui be skrupulų sulaužius nacių-sovietų paktą ir pradėjus karą prieš Sovietų Sąjungą, Stalinas turėjo šauktis Vakarų sąjungininkų pagalbos, kuriuos prieš du metus buvo išdavęs. Slaptojo protokolo susitarimų priedangoje, Raudonoji Armija niokojo Hitlerio „padovanotas“ teritorijas. Upeliais liejosi nekaltųjų kraujas, žudant, kankinant, kalinant ir deportuojant, ar vykdant masines skerdynes. Milijonai žmonių gyveno nuolatinėje baimėje. Gailestingumui vietos nebuvo. Kiekviename okupuotame krašte Stalinas vykdė genocidą su despotišku užsispyrimu.

Šios straipsnių serijos tikslas ir yra atverti isto-

rinius netolimos praeities lapus ir pateikti skaitytojui dokumentinę medžiagą apie Antrojo pasaulinio karo kaltininkus — Hitlerį ir Staliną. Galimas dalykas, kad kai kurie faktai skaitytojui dar yra ligi šiol nežinomi, o kai kurie kiti — jau užmiršti. Lietuviai buvo ano baisaus karo dalyviai ir jo tiesioginės aukos. Tautos keliai tačiau skyrėsi: viena dalis buvo tremiam iš Tėvynės į Sibirą, kiti kentėjo savame krašte, o mažai daliai pavyko išvengti mirties ir sunkių kentėjimų, susirandant prieglobstį laisvuose Vakaruose — toli nuo Lietuvos.

Pradėkime mums rūpimą Antrojo pasaulinio karo apžvalgą 1939 metų gegužės 3 dienos data, kada Sovietų Sąjungos užsienio reikalų komisaras Maksim Litvinov, žydas, devynerius metus vedęs sovietų užsienio politiką, buvo nušalintas. Jis buvo pakeistas Vjačeslovu Molotovu, rusu. Šį pakeitimą Stalinui diktavo praktiškas reikalas turėti po ranka Hitleriui priimtina asmenį, kuris galėtų vesti derybas su Vokietija. Būdamas ištikimas bolševikų principui: tikslas pateisina priemones, Stalinas tuo pačiu metu vedė karines derybas su Anglija ir Prancūzija. Derybose Stalino klasta buvo tokia įtikinanti, kad prancūzų vyriausybė net bandė įkalbėti Lenkijai įsileisti į kraštą Raudonąją armiją nepriklausomybei nuo Hitlerio apsaugoti. Šis diplomatinis spektaklis tęsėsi iki Hitlerio — Stalino tarpusavio nepuolimo paktas buvo viešai paskelbtas.

Nepuolimo paktą pasirašė Ribbentropas ir Molotovas Maskvoje, 1939 m. rugpjūčio mėn. 23 dieną, prieš pat vidurnaktį. Prie jo buvo prijungtas slaptas protokolas, kuriuo Rytų Europa buvo padalinta į sovietų-nacių įtakos sferas. Slaptasis protokolas numatė teritorinius pakeitimus Suomijoje, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Lenkijoje ir Rumunijoje. Paktas su jo slaptu protokolu davė žalią šviesą Hitleriui pulti Lenkiją ir žaibu su ja susidoroti.

Nepuolimo sutartis tarp Hitlerio ir Stalino pritrėnkė Europą, nors apie slaptą protokolą nebuvo žinoma. Už savaitės, rugsėjo 1 d. Hitleris įsakė pulti Lenkiją. Stalinas jį rėmė, siūsdamas didelius kiekius naftos ir kitų karui reikalingų žaliavų.

Visa tęsėsi ligi 1941 metų birželio 22 dienos, kada Hitleris, apsvaigęs neįtikimais savo laimėjimais, surizikavo baigti "krauju sucementuotą" draugystę su Stalinu ir pasiuntė puolimui tris milijonus kariuomenės prieš Sovietų Sąjungą, verždamasis per Baltijos valstybes iki Leningrado ir Maskvos, o per Ukrainą — ligi Kaukazo.

Karo metu Stalinas šaltakraujiškai paaukojo (so-

vietų apskaičiavimu) apie 20 milijonų žmonių, jų tarpe apie 8 milijonus civilių. Taigi aukų skaičius buvo beveik šešis kartus didesnis, negu Vokietijos. Nežiūrint katastrofiško pralaimėjimo pirmaisiais metais, karo bėgyje ir po karo, Stalinas išlaikė sovietų vergų imperiją ir ją žymiai praplėtė. Jis užgrobė Baltijos valstybes, dalį Suomijos, paėmė savo kontrolėn rytinę suskaldytą Vokietijos dalį, Lenkiją, Čekoslovakiją, Vengriją, Rumuniją, Bulgariją ir dalį Mongolijos. Karo išdavoje Stalinui pavyko kontroliuoti 687,879 kvadratinų kilometrų teritorijos ir primesti komunistinę santvarką 30 milijonų žmonių.

Jaltos, Teherano ir Potsdamo konferencijose karo išvargintos Vakarų valstybės nepajėgė pakeisti Stalino nusistatymo, nors jos ir reikalavo iš Stalino baigti užimtų kraštų okupaciją ir leisti tų kraštų tautoms laisvai apspręsti savo likimą.

Baltijos valstybės buvo įjungtos į "sovietinių respublikų šeimą", kurioje Lietuva iki šiai dienai kenčia sovietinę priespaudą.

Verta prisiminti Churchillio memuaruose padarytą įrašą. Suminėjęs, kad Baltijos valstybės buvo Europos skydas prieš bolševizmą, Churchillis pažymi: Hitleris naudojo tuos kraštus, laikydamas juos bereikšmiai "pėstininkais", paaukodamas juos derybose su sovietais, prieš prasidedant karui 1939 metais. Juose vyko žiaurūs rusų ir komunistų praveisti valymai. Visos įtakingosios tų kraštų asmenybės ir organizacijos buvo vienu ar kitu būdu likviduotos, Šių stiprios valios žmonių gyvenimas buvo nustumtas pogrindin... Hitleriui atėjus, naciai vykdė kontravalymus. Karo pabaigoje sovietai vėl gavo jų kontrolę. Taigi, mirties šukos ėjo atgal, pirmyn ir vėl atgal per Estiją, Latviją ir Lietuvą. Nebuvo tačiau abejonės, kieno pusėje buvo teisybė. Baltijos valstybės turėtų būti suverenūs ir nepriklausomi kraštai... Mes niekad nepripažinome 1941 metų Rusijos teritorijos sienų — tiktai "de facto"... Perleisti Baltijos valstybes Sovietų Rusijai būtų priešinga visiems principams, už kurių įgyvendinimą mes vedame karą, ir tas užtrauktų mums negarbės šydą".

Tostas į FÜRERIO SVEIKATĄ

"Aš gerai žinau, kiek daug šiltų jausmų turi vokiečių tauta savo Füreriui. Todėl aš noriu pakelti tostą į jo sveikatą".

Šventiška iiluminuotoje Kremliaus salėje, Stalinas pakėlė taurę, kreipdamasis į Vokietijos užsienio

reikalų ministrą Ribbentropą. Buvo jau po vidurnakčio. Baigėsi istorinė 1939 m. rugpjūčio 23 diena. Prieš vidurnaktį sovietų užsienio reikalų komisaras Molotov ir jo kolega naciis Joachim von Ribbentrop pasirašė sensacinį dokumentą — nacių-sovietų nepuolimo paktą.

Ribbentropo pasitenkinimas veržėsi su kaupu: “Aš jaučiausi ten (Maskvoje) kaip namie — lyg būčiau buvęs su nacių partijos “kameradais” Vokietijoje” — vėliau pasakojo.

Per dvylika valandų vokiečių misija atliko tai, ko prancūzams ir anglams nepavyko per penkis ilgus derybų mėnesius. Sovietai nėrėsi iš kailio, stengdamiesi įtikti naciams. Jie sutiko nacių Maskvos aerodrome su iškilmingu paradu, kai karo orkestras grojo *Deutschland über alles* ir Sovietų *Internacionalą*. Naciai su pasitenkinimu stebėjo dvi gretimai plevėsuojančias vėliavas: vieną su svastika, kitą — su kūju ir pjautuvu. Niekas niekad nebuvo ko nors panašaus regėjęs ir įsivaizdavęs. Tai kas, kad svastika ant nacių vėliavos buvo atbulai prisiūta. Naciai nežinojo, kad toji vėliava buvo paimta iš filmų studijos, kurioje buvo sukamas antinacinis filmas; čia toš vėliavos paskirtis buvo visai kita. Tass tuojau paskelbė paties Molotovo suredaguotą komunikatą: “Vokietijos ir Sovietų Sąjungos vyriausybės, trokšdamos saugios taikos tarp Vokietijos ir Sovietų Sąjungos... įsipareigojo šalintis nuo bet kokio jėgos akto, agresyvinio veiksmo ir bet kokio puolimo vienos prieš kitą”. Pakto galiojimo laikas nustatytas dešimčiai metų, po to jis automatiškai pratęsimas dar penkeriems metams. Hitleris, išgirdęs apie Maskvoje ką tik pasirašytą sutartį, su džiaugsmu pareiškė: “Dabar aš turiu pasaulį savo kišenėje”.

Vakarai buvo pritrękti. Prancūzų premjeras Daladier, lyg netikėdamas, pastebėjo, jog tai turėtų būti kokio nors žurnalisto išdaiga.

Britai tuojau padarė teisingą išvadą, kad Stalinas vedė dvigubą lošimą. Du aršiausi priešai susitarė, kai anglų-prancūzų misija, lyg pajuokai, sėdėjo Maskvoje, taip pat ieškodama karinio susitarimo. Apgaulingiausia, kad kelioms dienoms suspenduoti pasitarimai buvo numatyti tęsti rugpjūčio 25 dieną.

Prancūzų-anglų derybų delegacijoms pasitaravus ar yra prasmė tęsti derybas, maršalas Vorosilovas sausai pastebėjo, kad, vėliausių įvykių šviesoje, derybas tęsti būtų nevaisinga.

Stalinas iš karto kategoriškai užtikrino, kad Sovietų Sąjunga griežtai laikysis pasirašytojo pakto. Niekas nežinojo, kad tasai sensacingas paktas buvo

lyg priedanga papildomam slaptam protokolui, kuris po karo buvo rastas vokiečių archyvuose. Iš jo paaiškėjo, kaip abu diktatoriai sutarė šaltakraujiškai tarpusavy pasidalinti Rytų Europą. Vokiečiams buvo užtikrintos teritorijos Rytų kryptimi, įskaitant ir Lietuvą (derybų siena buvo pastumta iki Curzono linijos); sovietams buvo atiduota Latvija ir Estija, Basarabija Rumunijoje ir dalis Lenkijos. (Molotovas pravadžiavo lenkų valstybę “Versalio abortu”). Suomija irgi buvo priskirta sovietų įtakos sferai.

Fūrieriui davus įsakymą rugsėjo 1 dieną vykdyti Lenkijos sunaikinimo planą, jo kariniai patarėjai Hitlerį įspėjo, jog Vakarų demokratinės valstybės galinės irgi pradėti puolimą. Hitleris pašiepiančiai atkirto: “Daladier ir Chamberlain — jie yra tik maži kirminai; aš juos mačiau Münchene”.

Stalinas buvo patenkintas. Jis nejautė karo baimės, o teritorijos ekspansija jau buvo užtikrinta. Kiekvienas Hitlerio judesys karinėje Europos šachmatų lentoje tik stiprino šį Stalino įsitikinimą, jog Vakarai buvo tikrai silpnas sąjungininkų blokas. Austrijos “Anschlussas” ir Čekoslovakijos “nušlavimas” nuo Europos žemėlapiu tai patvirtino. Chamberlain dar vis desperatiškai ieškojo kelių susitaikinti, tačiau be rezultatų.

Dėl ideologinių skirtumų Stalinas irgi nesijaudino. Čia jis parodė gabumus klastos politikoje: nes norėjo laikyti visus kelius sau atvirus. Tai daryti atrodė nesunku, ypač, kad Hitleris, vedęs irgi panašų žaidimą, jam atrodė tuo tarpu tikrai prielankus.

Kartą pasitarimuose nacių atstovas Weizaeker sovietams pasakė, kad Vokietijoje komunistai privilegijų neturi — jie, atvirai kalbant, yra “išvesti iš rikiuotės”. Weizaeker pridūrė, kad ir Maskva neturinti jausti pareigos rodyti kokias nors simpatijas nacionalsocializmui. Rusų atstovas Astakov reagavo, lyg neturėtų jausmų ar ambicijos. Jam atrodė, jog yra pilnai įmanoma vidaus ir užsienio politiką traktuoti visiškai atskirai.

Kiek liečia slaptąjį protokolą, buvo imtasi specialių priemonių užsitikrinti, kad toji paslaptis neišvystų dienos šviesos. Slaptojo protokolo ketvirtajame paragrafe buvo reikalaujama kiekvienam, žinančiam jo turinį, padaryti sekantį pareiškimą: “Pasižadu žinojimą apie slaptojo protokolo egzistavimą laikyti visiškai paslapyje ir šį pareiškimą patvirtinu savo parašu”.

Slapto protokolo klausimui iškilus Nürnbergo

50 METŲ XX KADRO KARININKŲ LAIDAI

J. V. SŪDUVAS

Šių metų rugsėjo 16-tą Tėvynėje ir už jos ribų dar gyvi likę XX kadro laidos karininkai minės savo Karo mokyklos baigimo auksinį jubiliejų. Pusė šimto metų tautos gyvenime nėra didelis laikotarpis, tačiau moderniosios technikos ir naujų išradimų XX amžiui lenktyniuojančiais šuoliais skubant į erdves, paskutiniai jo dešimtmečiai savo politinių pasikeitimų gausa, karinių konfliktų platumu iš pagrindų pakeitė ne tik pasaulio, bet ir mūsų Tėvynės politinį ir socialinį veidą. Imperializmas, besielis pragmatizmas tautų santykiuose sunaikino idealistines žmogaus dvasios vertybes bei šimtmečiais kurtas gyvenimo tradicijas. Dėl to mažosios rytų Europos tautos ne tik prarado savo nepriklausomybes ir laisves, bet atsidūrė visiškoje tautinio sunaikinimo kryžkelėje. Tokių minčių vedini XX laidos auklėtiniai rengiasi paminėti savo mokslo sukaktį.

Per visą nepriklausomo gyvenimo laikotarpį Lietuvos karo mokykla išleido dvidešimt vieną kadro karininkų laidą. Dar dvi XXII ir XXIII laidos buvo suformuotos po Maskvos okupacijos, taip vadinamam liaudies kariuomenės teritoriniam korpusui, tačiau jos jau neturėjo jokių ryšių su PLP karo mokyklos mokymo ir auklėjimo tradicija ir sistema.

Į PLP karo mokyklą būdavo priimami lietuviai jaunuoliai vyrai nuo 18 - 25-rių metų amžiaus, baigę gimnaziją ar tolygią viduriniąją mokyklą. Praėję intensyvių sveikatos patikrinimų Karo ligoninėje ir išlaikę konkursinius egzaminus iš lietuvių kalbos, literatūros ir istorijos. Priimtieji buvo užskaitomi kariūnais kandidatais. Po šešerių mėnesių karinio apmokymo gaudavo kariūno laipsnį.

Po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo ir kariuomenės atkūrimo mokslas Karo mokykloje, trūkstant lietuvių karininkų, buvo trumpas. Pirmųjų Karo mokyklos laidų kariūnai, išklausę teoretinių žinių kursą ir pakelti į pirmąjį karininko laipsnį, vykdavo tiesiai į frontą, ginklu apginti deklaruotą Lietuvos nepriklausomybę.

Taikos metais mokslas Karo mokykloje tęsėsi dvejus metus. Išlaikę programoje nustatytus egzaminus ir atlikę stažą kariuomenės daliniuose bei karinius pratimus Gaižūnų poligone, kariūnai būdavo respublikos prezidento aktu pakeliami į j. leitenanto laipsnį ir išvykdavo tarnybai į kariuomenės dalinius. Šalia kadro kariūnų Karo mokykloje buvo ir kariūnų aspirantų kuopos su sutrumpinta vienerių metų programa. Ją sėkmingai baigę kariūnai aspirantai taip pat gaudavo atsargos j. leitenanto laipsnį.

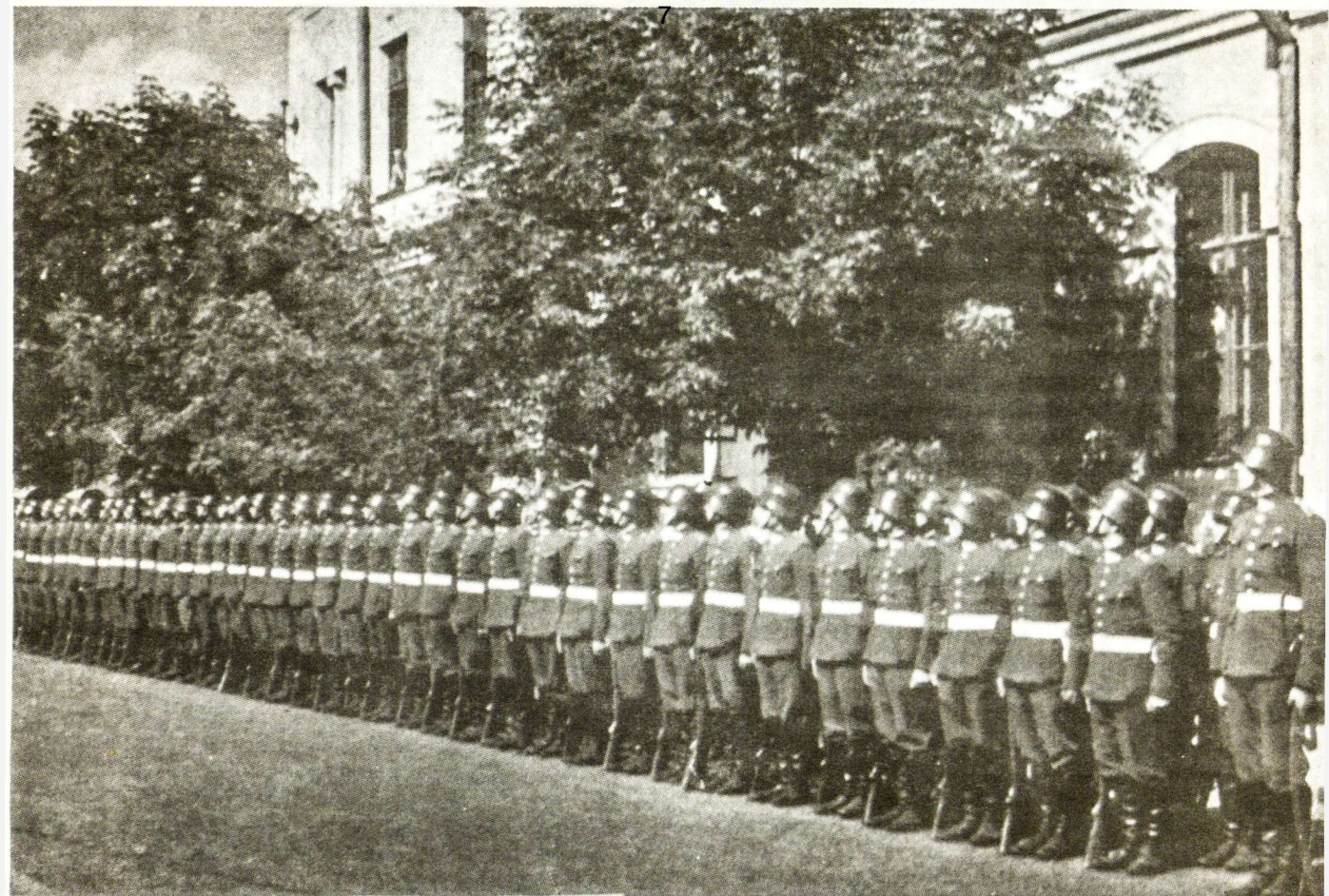
Pradedant kadro laida nuo 1935-ųjų metų rudens mokslo kursas PLP Karo mokykloje buvo išplėstas iki trijų metų, trijų kursų, taikantis prie modernėjančių karo aplinkybių. Į XX kadro laidą 1936 metų rudenį iš keleto šimtų stojusių buvo priimti 136 kariūnai-kandidatai. Iš jų trejų mokslo metų laikotarpyje 23 nubyрėjo: dėl nepažangumo moksle, dėl nusiųengimų drausmei, dėl pablogėjusios sveikatos, nes mokslas mokykloje buvo intensyvus ir griežtos drausmės normos. 1939 m. rugsėjo 16 d. respublikos prezidento, Antano Smetonos, pasirašytu aktu į j. ltn. laipsnį buvo pakelti 108 XX kadro laidos kariūnai. 5-ki neišlaikę kai kurių egzaminų puskarininkio laipsnyje buvo pasiųsti į pulkus, kur po šešerių stažo mėnesių automatiškai gaudavo j.

teisme, sovietai įsiųeidę jį atmetė: falsifikatas! Tačiau tikrų dokumentų originalai neklysta. Slaptojo protokolo autentiškumo klausimas visai nekyla.

Taigi, Hitlerio - Stalino susitarimu, kuris buvo išreikštas slaptajame Ribbentropo - Molotovo protokole, Suomija, Estija ir Latvija atiteko Sovietų Sąjungai. Nacių ir sovietų įtakų sferas skyrė Pisos, Narvo, Vyslos ir San upės. Nebuvo galutinai susitarta, ar turėtų egzistuoti maža "simbolinė" Lenkijos val-

stybė; Vokietija ir Sovietų Sąjunga nutarė tą klausimą spręsti vėliau; tai buvo menkos svarbos reikalas. Balkanų kraštus liečianti padėtis buvo tik labai abstrakčiai aptarta. Buvo aišku, kad Besarabija atitenka Rusijai. Vokietija sakėsi neturinti jokių politinių interesų Balkanuose. Tai buvo dar ateities laukias slaptojo protokolo skirsnis, kuris vėliau iššaukė serijas aštrių susikirtimų Hitlerio su Stalinu.

(*Bus daugiau*)

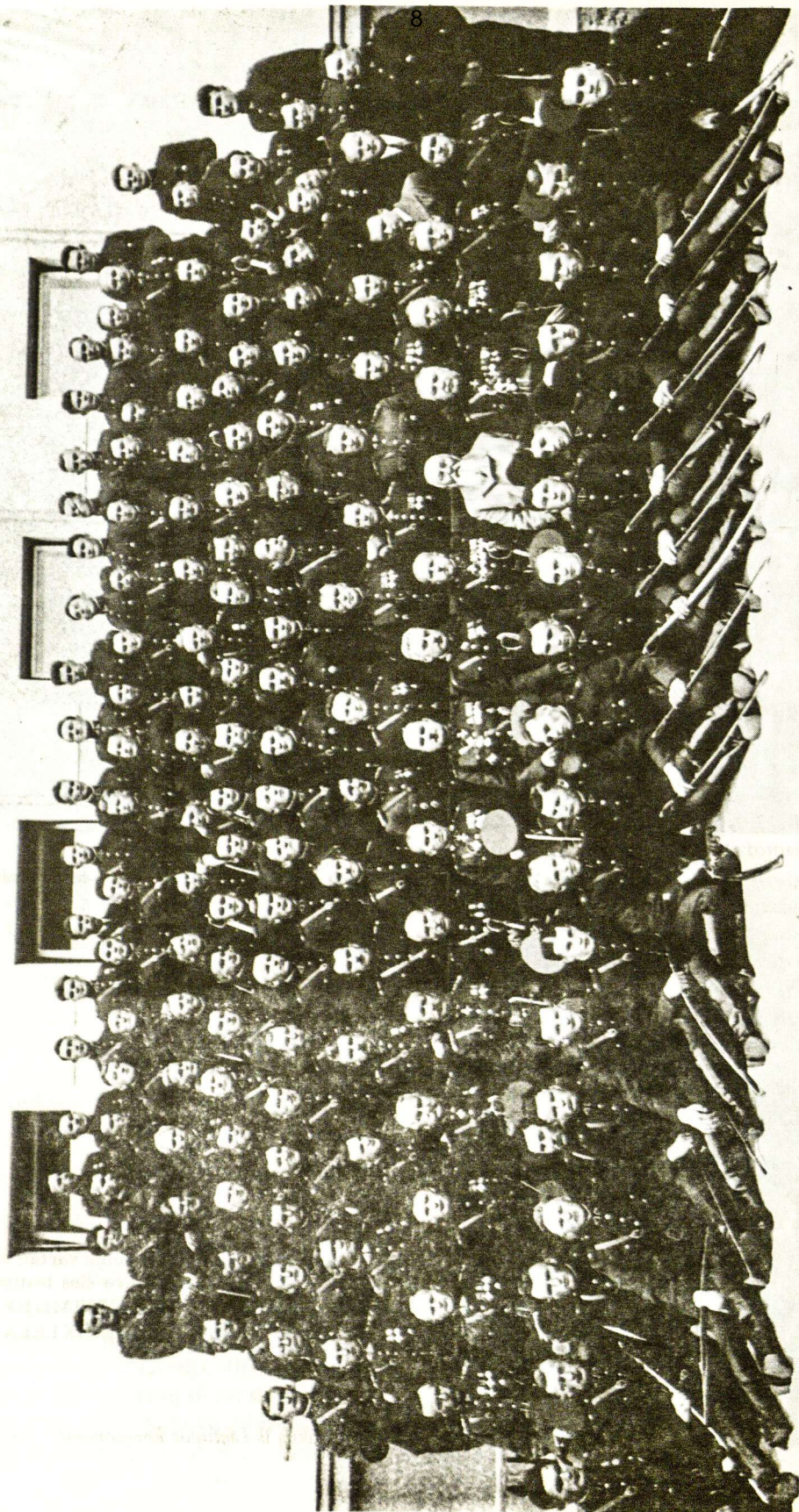

Karo mokyklos kuopa išrykiuota iškilmių paradiui

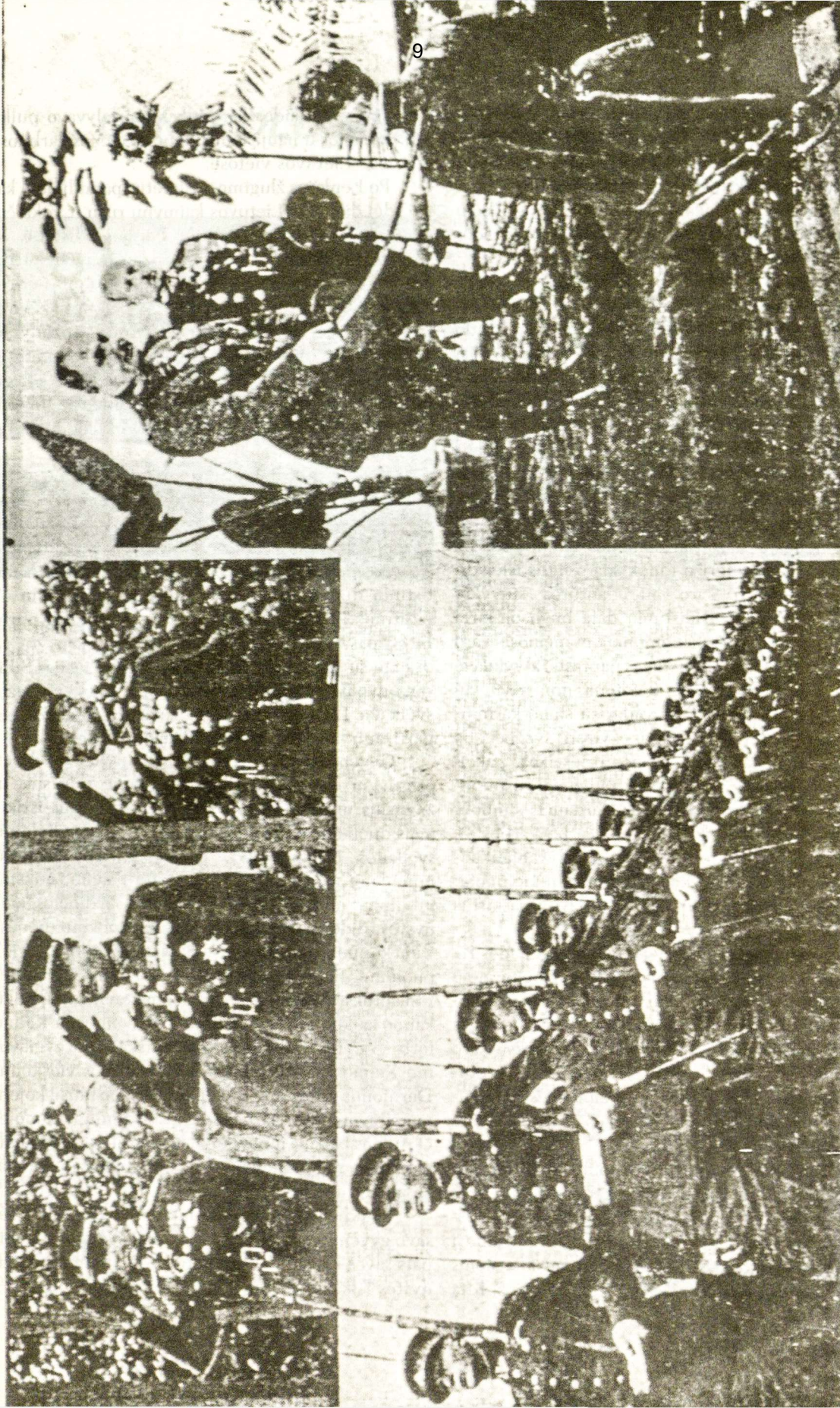
Kairėje: Karo mokyklos pagrindiniai vartai, vadinami „Šefo vartais“. Jų viršuje buvo šios institucijos oficialaus pavadinimo užrašas: „PIRMOJO LIETUVOS PREZIDENTO KARO MOKYKLA“.

Abi nuotraukos iš *Lietuvos kariuomenė*, 1938

XX laidos kadro karininkai ir jų svečiai išleistuvių dienoje.

9

Išleistuvių dienos vaizdai Karo mokykloje. Iš "Lietuvos Aido" vakarinės laidos, rugsėjo 18, 1939

ltn. laipsnį. Tuo būdu XX kadro laidą yra baigę 113 karininkų.

XX laidai Karo mokykloje mokyti ir ją baigti buvo lemta pačiu kritiškiausiu mūsų tautai ir valstybei laikotarpiu. Iš Vakarų grėsė kylantis vokiečių nacizmas, iš Rytų Maskvos bolševizmas ir iš pietų lenkai šantažavo dėl Vilniaus.

Mokymosi laike laida pergyveno Lenkijos ultimatumą, Hitlerio Klaipėdos krašto atplėšimą ir tautinės vyriausybės vidines krizes. Kariuomenės vado gen. St. Raštikio pakeitimą gen. V. Vitkausku. Visi šie vidiniai ir išoriniai gilūs sukretimai, nors ir neturėjo įtakos į mokymosi programą ir drausmę, bet jų metu keitėsi ir K. mokyklos viršininkai. Gen. A. Musteikį pakeitė gen. K. Skučas, o jam tapus Vidaus reikalų ministru, gen. J. Juodišius. Jo vadovybėje XX laidos kariūnai, sėkmingai išlaikę visus egzaminus, taktinius pratimus poligone, atlikę būrio vado dviejų mėnesių stažą kariuomenės daliniuose, po trumpų atostogų sugrįžo į mokyklą rengtis išleistuvėms. Prisitaikyti karo intendantūros siuvyklų pasiūtas uniformas. Išleistuvių data buvo paskirta rugsėjo mėn. 16 d. A. Panemunėje esančiuose Karo mokyklos rūmuose. Į išleistuves paprastai atvykdavo respublikos prezidentas A. Smetona, ministrų kabineto nariai, kariuomenės vadas su štabo karininkais, laikraščių reporteriai ir kviešti svečiai. Po pakėlimo akto skaitymo, karinės priesaikos, pakeltam į pirmąjį karininko laipsnį tradiciniai respublikos prezidentas įteiktavo kardą, tardamas simboliškus žodžius: "Be reikalo nepakelk, be garbės — nenuleisk"! Vakare mokyklos salėje, dalyvaudant aukštiesiems svečiams, vykdavo atsisveikinimo puota. Kitą dieną jaunesni karininkai išvykdavo į paskirtus dalinius.

Ir taip, rengdamiesi išleistuvėms, XX laidos III kurso kariūnai rugsėjo 1 dieną vykdė A. Panemunėje topografinius žemės reljefo pratimus. Tos pat dienos rytą 1939 m. vokiečių armijos peržengė Lenkijos sieną. Prasidėjo II pasaulinis karas. Netruksu karo sukeltas gaisras ritosi ir prie Lietuvos sienų. Lietuvos vyriausybė nors ir buvo paskelbusi visišką neutralitetą, bet savisaugos sumetimais buvo paskelbta dalinė kariuomenės mobilizacija.

Dėl besikomplikuojančių politinių ir karinių aplinkybių, laidos išleistuvės rugsėjo 16-tąją buvo sutrumpintos, atsisakant tradicinio puošnumo. Respublikos prezidentui dėl svarbių reikalų negalint į iškilmes atvykti, tradicinį kardą įteikimą baigusiems atliko ministras pirmininkas brg. gen. Černius. Kitą

dieną naujieji laidos karininkai jau dalyvavo pulkų mobilizacijos ir naujų dalių komplektacijos darbuose įvairiose Lietuvos vietose.

Po Lenkijos žlugimo, išsiplėtus pasauliniam karui, dėl didžiųjų Lietuvos kaimynų rusų ir vokiečių agresingų politinių sandėrių Baltijos valstybės ir Lietuva prarado laisvę ir nepriklausomybę. O rezistencijos kovose laike dvejų okupacijų tauta neteko trečdaliu savo gyventojų rusų deportuotais į Sibirą, žuvusiais partizanų laisvės kovose, nužudytais kalėjimuose, prievartos darbų lageriuose ir nuo teroro pasitraukusiais į svetimus kraštus. Visi šie katalizmai skaudžiai išretino ir XX laidos auklėtinių eiles, kaip patriotiniai aktyvų tautos elitą, okupantui pavojingą.

Praėjus 50-čiai metų Amerikoje-Bostone gyvenantis XX laidos auklėtinis Juozas Vaičjurgis ilgus metus rinko žinias apie XX laidos karininkų likimą, tačiau jo staigi mirtis š. m. vasario 1 dieną sutrukdė šį statistinį darbą pilnai užbaigti. Vis dėlto iš jo statistinių duomenų žinome, kad iš 113 baigusių 47 pasitraukė į Vakarų kraštus, iš jų 15 jau yra mirę. Iš 66 pasilikusių Lietuvoje, šiandien gyvų yra 15 drauge su grįžusiais iš Sibiro. Per deportacijas Sibirui buvo išvežti 31. Dauguma iš jų grįžo su palaužta sveikata. Likusieji yra mirę, žuve rezistencijos bei partizanų laisvės kovose, nukankinti kalėjimuose.

Gyvenantieji Tėvynėje ir tremtyje, sukakties proga, su giliu liūdesiu prisimename mirusius ir žuvusius mokslo ir ginklo bičiulius, likusius ištikimais duotai priesaikai. Esantiems Tėvynėje linkime sveikatos ir ištvermės, o visi gyvieji, bendrai minėdami savo karinės Alma Mater baigimo auksinį jubiliejų, mintimi sugrįšime į anas žydinčios jaunystės, didelio ryžto ir idealaus patriotizmo dienas, kada kupini jėgų, "kulkosvaidžių ir patrankų ugnyje" puolėme Batrakų aukštumas Gaižiūnų poligone. Prakaitui sruvenant iš po šalmo, manevravome Rokų kaimo laukuose, žirgų nešami šuoliavome per Kauno fortų griovius. Su skambia kariūniška daina žygiavome Kauno Laisvės alėja bei Panemunės vieškeliu. Darniomis gretomis, žemei dundant po mūsų kojom marširavome pro garbės svečius iškilnių tribūnoje. O rudens baliaus metu gimnastikos salėje, sukdamas pasirinktą mergaitę Dūnojaus valso bangose, žadėjai jai amžiną meilę...

Šiandien visų tų prisiminimų ir svajų sūkuryje, savo gyvenimo saulėlydyje poeto nostalgijos eilėmis pats savęs klausai:..."Tai ten prabėgo brangiausi jaunystės laikai... Ar buvo vien tik sapnai"?

GENEROLO MIEŽELIO ATSIMINIMAI

Teisininkas, brig. generolas Vladas Mieželis gimė 1894.XI.26, mirė 1986.VI.04. Velionio žmona Ona jo kapą Čikagos kapinėse paženklino tautiniais motyvais švytinčia plokšte, kurią pašventino ir šv. mišias už gen. V. Mieželio vėlę atnašavo jo gimtinės kaimynas prel. Juozas Prunskis

Manau, kad kai kuriais atžvilgiais ir mano gyvenimo įvykiai gali būti įdomūs. Nors ir sutrumpintai kai kuriuos iš jų aprašysiu. Savotiškas buvo ir mano pasitraukimas iš kariuomenės.

1940 birželio 25 d. sprendžiau didoką (nužudymo) bylą, numatytą dviem dienom, su daugeliu liudininkų iš provincijos, advokatų ir t.t. Laike posėdžio ateina sekretorius ir praneša, kad mane šaukia tuojau pat atvykti į Kariuomenės štabą. Aš pasakiau, kad jie štabui praneštų, jog aš dabar sprendžiu bylą viešame posėdyje, kad vėliau padarysiu pertrauką ir nuvyksiu į štabą. Sekretorius tuojau sugrįžo ir sako, kad aš tuojau turiu ten nuvykti. Paskelbiau pertrauką ir tuojau nuvykau pas plk. Šovą, kuris pasakė, kad iš aukščiau yra gautas įsakymas man paduoti prašymą išeiti į atsargą. Atsakiau, kad dabar sprendžiu gan didelę, su daugybe iš provincijos liudininkų bylą, tai ką aš turiu daryti su ta byla. Plk. Šova pasakė: „Aš nežinau, čia yra griežtas įsakymas Krašto apsaugos ministerio gen. Vitkausko“. Tad aš eisiu pas Krašto apsaugos ministerį, jis mano tiesioginis viršininkas. „Krašto apsaugos mi-

nisteris nieko nepadės“, — atsakė plk. Šova, — „jis yra užimtas. Čia (tik niekam nesakyk) yra sovietų atstovybės įsakymas. Vėl teiravausi, gal tame reikale galėtų padėti plk. Čepas, jis dabar sekantis po Krašto apsaugos ministerio. Tuojau nuėjau pas plk. Čepą, papasakojau padėtį ir paprašiau, kad man būtų duota keletas dienų tą byla išspręsti ir sutvarkyti.

Paprašiau taip pat, kad apie tai referuotų gen. Vitkauską. Plk. Čepas daug kalbėjo, vyniojo, vyniojo, bet nieko nepatarė. Aš pasakiau, kad einu bylą toliau spręsti ir paprašiau, kad jam pasikalbėjus su gen. Vitkausku, jo sprendimą man praneštų. Plk. Čepas kitą dieną iš ryto per plk. Šovą pranešė, kad turiu pasirašyti pasitraukimą iš kariuomenės birželio mėn. 25 d. Pareigoms perduoti duodama penkios dienos. Tada niekam iš atleistųjų iš kariuomenės nei pensijos nei pašalpų nedavė. Aš gavau tik savo taupomuosios kasos santaupas. Turėjau dar Lietuvos banke Vilniaus vadavimo fonde 200 ar 300 litų, bet jų man nedavė, nes esą įsakyta niekam neišduoti santaupų. Man rodos, kad pakol Lietuvos įstatymai nebuvo naujos valdžios pakeisti, tai mūsų valdininkai galėjo vykdyti mūsų įstatymus ir nestabdyti išmokėjimų. Bet mūsų valdininkai taip buvo sugluminti ir išgąsdinti, kad taip lengvai okupantai galėjo daryti, ką jie nori ir grobstyti mūsų turtą taip lengvai.

Pasitraukus iš kariuomenės, greit iškilo klausimas iš ko reikės gyventi.

Turėjau pasistatydinęs namą su ūkio trobesiu už Kauno miesto ribų, netoli trečio forto ir arti trečios baterijos ant nemažo sklypo (1,3 ha) kur laikiau karvę, auginau paršiuką ir daržovių, betgi to visai šeimai neužteko. Vistik svarbu, kad nors pastogė yra. Vietinės mokyklos mokytojas paskelbė, kad yra organizuojami mokykloje rusų kalbos kursai darbininkams. Ten mokėjo labai mažai. Vieną dieną atėjo tų kursų organizatorius, komunistas, ir sužinojęs, kad aš esu mokytojų tarpe, iškoliojo mokytoją durnium, kad priėmė generolą darbininkų mokytoju. Žinoma, man tą darbą atsakė. Laikraštyje buvo paskelbta, kad „Saulės“ rūmuose organizuojama grupė vertėjų iš rusų kalbos versti į lietuvių kalbą statybinius vadovėlius. Ten mokėjo daugiau, bet darbas greit pasibaigė. Mūsų tarnaitė labai sie-

lojosi, kad aš negaliu gauti darbo. Ji turėjo giminę komisarą Pupeikį (buvęs pradžios mokyklos mokytojas, komunistas). Be mūsų žinios nubėgo prašyti duoti man kokį nors darbą. Ji papasakojo, kad Pupeikis ją nuraminęs, sakydamas, kad dabar tėvynės ribos prasiplėtė ir plačioje Rusijos respublikoje begalės darbų, o darbininkų trūksta. Lietuviai, jeigu negaus darbo čia, tai bus išvežti į plačiąją Rusiją ir aprūpinti darbu. Tas jos pranešimas mane išgąsdino. Nutariau dar bandyti kokį nors darbą gauti čia, bet ne plačiojoje Rusijoje.

Nuėjau į "Sodybą". Įmonė su politika neturi nieko bendro. Vedėjas man gerai pažįstamas agronomas Strazdas. Vedėjas, žinoma, mane mielai priimtų, bet be kadro viršininko nieko negali padaryti. Turiu eiti pas kadro viršininką. Kabinetas didelis, gražiais baldais apstatytas, didelis stalas per vidurį, bet nematau to kadro viršininko. Kiek prieblandai išsisklaidžius, įžiūriu mažutę asmenybę už to didelio stalo. Priėjau arčiau, pasisveikinu, asmenybė atsisoja, nagi matau visai vaikelis su mažute galva ir veideliu. Jis ir sako — Ar jūs mane, drauge generale, neprisimenat, nepažįstat? Aš pasakiau, kad negaliu prisiminti. Jis vėl sako: "Taigi, jūs mane teisėt, bet teisingai nuteisėt. Žinoma, nei jūs, nei policija nežinojo, kokius didelius partijos darbus nuveikiau. Už tai jūs manes skaudžiai ir nenubaudėt. Dėl jūsų darbo aš pasitarsiu su draugais.

Tuo audiencija ir pasibaigė. Žinoma, darbo aš negavau.

Netaip seniai prieš okupaciją aš turėjau Šančių 15-kos jaunuolių bylą. Ši įvairių tautybių gauja buvo treniruojama skleisti komunistinę propagandą Šančių įmonių darbininkų tarpe. Šis žydelis buvo tik apie 16 metų, o kiti visi žemiau 20. Jiems buvo pritaikyta nepilnametystė ir prisipažinimas, todėl buvo lengvai nubausti, o jų vadovas, instruktorius, buvo nubaustas 10 metų sunkių darbų kalėjimo.

Artėjant 1941 metų pavasariui, sutikau atsitiktinai gatvėje dr. Ingelevičių, l.e. Raudonojo kryžiaus viršininko pareigas, dr. Garmui per daug užsiėmus Kauno miesto burmistro pareigomis. Jis man pasiūlė, kol jų įstaigoje nėra kadro viršininko, pabandyti gauti kokį nors darbą Raudonajame kryžiuje. Aš apsidžiaugiau ir, dr. Garmui sutikus, gavau raštininko pareigas. Buvo labai svarbu įsidarbinti. Greitu laiku gavau vėl netikėtą smūgį. Garliavos vykdomasis komitetas raštu man pranešė, kad NKVD iš jo reikalauja, kad vykdomasis komitetas

nusavintų mano namus su sklypu ir perduotų juos NKVD reikalams. Vykdomasis komitetas toliau rašo, kad jie nutarė nusavinti mano namus su sklypu ir perduoti juos NKVD, man gi duoti kitą namą atitinkamos vertės kitur. Priduria, kad mano turto įvertinimui komitetas yra paskyręs komisiją. Čia pagalvoju, kad NKVD nori mane nubausti, atimti paskutinį pajamų šaltinį. Atvykusi komisija apžiūrėjo mano turtą, viską išmatavo ir pažadėjo atsiųsti įvertinimo nuorašą. Po kiek laiko gavau tą turto įvertinimą ir įvertinimą man numatyto kito namuko Muravos kaime prie Kauno-Ukmergės plento. Tas mažas namukas buvo vokiečio darbininko, repatriavusio į Vokietiją. Komisijos akte buvo pažymėta, kad mano namui esant daug vertingesniam, NKVD turėtų primokėti man 35,000 litų. Po to pradėjau gauti paraginimus iš vykdomojo komiteto keltis į naują namą. Atsikabinėjau kiek tik galėjau. Tai dėl ligos ar neturėjimo persikėlimui priemonių. Kadangi aš neturiu lėšų pasisamdyti sunkvežimį persikėlimui, tai prašiau Vykdomojo komiteto, kad jis tarpininkautų NKVD, kad man išmokėtų komisijos nustatytą skirtumą. Rodos, kad pabaigoje gegužės mėnesio ar pradžioje birželio, naktį apie 10 val., prie mano namų atvažiavo NKVD sunkvežimis su karininku, kareiviu ir šunim ir pareikalavo tuojau kraustyti. Davė dvi valandas laiko. Galvotrūkiškais sumetėme viską, ką galėjome į sunkvežimį. Mus nuvežė į Muravos kaimą prie mums skirto namuko. Šiaip taip susikraustėme ir susitvarkėme. Kitą dieną atvyko Vykdomojo komiteto pirmininkas pasižiūrėti, kaip čia susitvarkėme. Tai vietinis rusas, gerai kalbąs lietuviškai. Atsitiktinai radau atvežtą degtinės butelį ir jį pavaišinau. Degtinės įtaikoje atsirišo jam liežuvis ir jis sako — Karininkai tai ne buržujai, ką padarysi, NKVD prirėkė tai ir paėmė tavo namą. Turiu aš giminę leitenantą Lietuvos kariuomenėje".

Čia ramiai pragyvenau iki birželio 15 d. išvežimų. Baimė buvo, kad jeigu dabar tuojau ir neišvežtų, tai visvien greitai suras ir pagriebs. Nuvykau tuojau pas savo draugą, kuris sakė turįs giminę, gyvenantį Pajėsy, netoli nuo Napoleono kalno, smulkų ūkininką, kuris, esą, žadėjęs jį priimti pasislėpti, jei būtų reikalo. Tą patį vakarą nyvykome pas tą ūkininką. Slapstymosi vieta gera, prie tankių krūmų. Nakvynė daržinėje ant šieno. Po kelių dienų vieną rytą išgirdome lėktuvų ūžimą ir bombų sprogdinėjimą aerodrome. Supratom, kad jau karas prasidėjo. Aš tuojau apsirengiau ir išskubėjau pas šeimą. Priėjęs Nemuną, ten radau žmogų su laiveliu,

kuriuo mane perkėlė. Persikėlęs per Nemuną ėjau per Šančius, kur vyko šaudymas prie tilto. Degė keli namai ir intendantūros sandėliai. Perėjęs per Aukštuosius Šančius, pasiekiau savo namuką. Jį radau užrakintą. Supratau, kad žmona su vaikais, turbūt, nuėjo pas gimines į miestą. Išsikasęs paslėptą pistoletą, nuėjau pas gimines, kur radau savo šeimą. Po to vykau į Raudonojo Kryžiaus įstai-gą, kuri buvo Kęstučio gatvėje. Gatvėje matėsi besitraukiantis nuo senamiesčio, gal koks batalionas rusų kariuomenės. Vežimai viduryje o kareiviai dviem eilėm gatvės šonuose, pakėlę šautuvus aukš-tyn į namų langus, lyg laukdami iš ten šūvių. Kiek pasikalbėjęs su Raudonojo kryžiaus susirinkusiais tarnautojais, iš jų vieno, plk. Saladžiaus sūnaus, sužinojau, kur yra partizanų štabas. Gavęs slap-tažodį, ten tuojau nuvykau. Pačio Prapuolenio tuo laiku nebuvo, tad prisistačiau jo padėjėjui Žukauskui ir pasisakiau, kad atvykstu jų žinion ir jeigu galiu kuo būti naudingas, gali mane panaudoti. Jis nuvedė mane į apačią, į rūsį, kur buvo daug jaunimo. Kai kurie iš jų buvo ginkluoti. Už kelių minučių atvažiavo sanitarijos automobilis, kuriame dr. Matu-lionis atvežė kiek šautuvų. Jauni vyrukai, turbūt daugumoje studentai, juokaudami pasakojo, kaip jie medžiojo šautuvus iš pasimetusių pavienių raudo-narmiečių. Priartėjus raudonarmiečiui, vienas pa-kiša peilį po kaklu, o kitas tuo metu griebia kareivio šautuvą. Priartėjus vakarui, dalis iš mūsų buvo per-kelta į kitas patalpas toje pačioje gatvėje, kadangi čia jau buvo per ankšta. Šioje patalpoje, kurioje buvo kažkokia komunistų įstaiga, radome daugiau mūsiš-kių partizanų, išsisklaidžiusių po visą namą. Daug kam iš jų trūko ginklų. Kitą dieną aš grįžau į Prapuolenio štabą atgal. Prauolenis buvo išėjęs skelbti per-versmo į radiofoną. Čia radau daugiau karininkų. Pasikalbėjęs su plk. Vėbra ir plk. Mačioku, nutarėm, kad reikia mums persimesti į kitą vietą ir ten įsteigti centrinį karinį štabą, kuris galėtų sujungti partizanų vienetus ir veikti organizuotai. Plk. Vėbrai pasiūlius, mes perėjome prie kito partizanų būrio, kuris buvo įsikūręs išvežto į Sibirą plk. Papečkio bute. To būrio užduotis buvo saugoti radijo stotį ir stulpus-stiebus. Būrys nepaprastai greitai plėtėsi. Atvykus gen. Reklaičiui, aš jam perdaviau vadovavimo pareigas. Atsi-radus gen. Pundzevičiui, jis kaip vyriausias laipsniu, perėmė vadovavimą. Buvo bandoma sujungti bū-rius, palaikant kontaktą per ryšininkus. Kai kurie turėjo labai ambicingus "vadokus" ir nenorėjo pasi-duoti bendrai vadovybei.

Po kelių dienų atvyko į štabą plk. Ingelevičius su dr. Bagdonu ir pakvietė mane būti Raudonojo kryžiaus įgaliotiniu nuo karo nukentėjusiems šelpti. Čia darbas man buvo įdomus ir naudingas. Buvo suorganizuota iš Raudonojo kryžiaus tarnautojų ir savanorių komandos surinkti iš pabėgusių rusų ir komunistų paliktų butų drabužius, indus ir smulkius baldus, ir pristatyti į R. K. sandėlius. Tais drabužiais bei baltiniais buvo aprūpinami išėję iš kalėjimų api-plyšę ir išbadėję kaliniai. Kiekvienam kaliniui buvo išduodama ir maža piniginė parama. Sudaryta sava-norių teisininkų grupė apklausinėdavo buvusius ka-linius, kas juos suėmė, kas tardė, kankino, kas dar buvo kalėjime su juo ir t.t. Tai medžiaga naujai bylai kelti prieš kankintojus. Taip pat buvo renkami są-rašai išvežtųjų per miestų ir valsčių savivaldybes.

Išeidamas iš įgaliotinio įstaigos, savo pareigas perdaviau plk. Saladžiui. Kai nyvykau į savo tikro-u-sius namus, radau juos tvarkoj, nedaug nešvarumų, tik daugybę popirosų nuorūkų, maišą mėlyno akme-nėlio sklepe ir daugybę varinių ir kitokių vamzdelių sandėlyje. Mėlyną akmenėlį ūkininkai vartoja tirpint gyvulių mėšai ar kaulam. Spėju, kad mano namas NKVD buvo reikalingas tardymams ir kankinimams, bet dar nebuvo įrengė. Jis buvo netoli trečiojo forto kur buvo atrasti komunistinių aukų masiniai kapai.

Karinio štabo, susiorganizavusio prie Vliko rei-ka-lams, man buvo pavesta parūpinti-parinkti lėšų. Tą pavedimą aš laikiau, kaip būtinybę, šventą parei-gą, nes tai lieti tėvynės vadavimo reikalą. Štabas, žinoma, žinojo, kad okupacijos nualintame krašte aukų rinkimas nebus lengvas. Teko pačiam būti iš-radėju, kaip ir kur tam reikalui gauti lėšų. Pasikvie-čiau keletą artimų draugų pasitarimui. Nu-sprendėme, kad nėra kito kelio, o tik spekuliacija. Pačiai pradžiai reikia turėti didesnę pinigų sumą. Vienas iškėlė mintį, ar nebūtų galima pasiskolinti iš Raudonojo kryžiaus. Vokiečių markė taip greitai žemyn smunka, tai nebūtų sunku, padarius apyvart-ą, sugrąžinti. Kitą dieną pakalbėjau su R. K. ūkio vedėju ir išdininku, per kurių rankas eina piniginės operacijos. Paaiškinus reikalą, jie pasiūlė paskirti vienam, beveik neveikiančiam skyriui, 16.000 mar-kių, pervedant per knygas lyg tai būtų išduota, bet palikti pinigus spekuliacijai ir grąžinti per kiek gali-ma trumpesnį laiką. Tikrai, per trumpą laiką pinigai buvo sugrąžinti. Teko sužinoti, kad mūsų spirito gamybos įmonės turi neregistruoto spirito. Kaumo spirito įmonės direktorius sutiko išleisti į juodąją rinką sunkvežimį spirito su sąlyga, kad jie apie tai

nieko nežino. Teko užverbuoti ir įtraukti į mūsų ratelį du tos įmonės tarnautojus. Spiritas buvo nuvežtas ir parduotas žinomam spekuliantui ir gauta didelė suma pinigų. Buvo išvežtas ir parduotas tam pačiam spekuliantui antras sunkvežimis spirito. Pinigai vėl gauti. Po dienos vieno tarnautojo, kuris pardavė spiritą, žmona skambina, kad jos vyras suimtas. Nuvykus pas ją paaiškėjo, kad jos vyrą ir kitą tarnautoją suėmė ne vokiečiai, bet lietuvių policija, kovojanti su spekuliacija, kuri vokiečius jau buvo informavusi. Baimė kiek atslūgo, bet padėtis visvien tragiška. Vis dėlto įvairiai kombinuojant, areštuotieji buvo paleisti ir pasislėpė. Atėję vokiečiai už poros dienų jų ieškojo, bet jau jų ir pėdsakai buvo atšalę.

Turėjau dar ir kitą, jau stipresnį nuotyki, tuos pinigus štabui bemedžiojant. Komunistams artėjant ir man jau besirengiant Kauną apleisti, skambina man tos mūsų "spekuliantų" grupelės reikalų vedėjo advokato žmona, kad jos vyrą suėmė ir nugabeno į Kauno kalėjimą. Ji prašė pas ją nesilankyti, nes jų namas esąs sekamas. Ji prašė 5000 markių, kad galėtų per vokiečiams artimą žmogų vyrą išpirkti. Rengiantis bėgti į Vakarus, tos mūsų grupelės fondo likutį teko pasidalinti saugojimui tarp manęs, vadovo ir to advokato reikalų vedėjo, kadangi daugiau niekas tos naštos nesiėmė.

Savo dievobaimingai ir sąžiningai tarnaitėi perdaviau 5000 markių, kad ji juos perduotų to advokato žmonai. Pats jau būtinai turėjau važiuoti į geležinkelio stotį Šančiuose, kadangi atsitiktinai buvo gavęs vežiką, kuris sutiko nuvežti mane iš Naujosios Fredos į dar einanti į Kretingą prekinį traukinį. Saugumo tarnautoją Burbą, mūsų narį, paprašiau gelbėti mūsų reikalų vedėją pas vokiečius. Traukinys mus laimingai nuvežė liepos mėn. 10 d. į Kretingą, apsigyvenome Palangoje, tikėdamiesi, kad galbūt vokiečiai dar atstums rusus nuo Lieutvos. Begyvenant Palangoje, rusai vis artėjo. Palangoje tuo metu gyveno ir gen. Pečiulionis su šeima. Susitikdavom, pasikalbėdavom. Vieną dieną, kada radijo pranešimai buvo itin nepalankūs, iš pat ryto užėjo gen. Pečiulionis ir sako: "— Atėjau atsisveikinti, einu pas vagnagus. Ką jie ten vaikeliai be senesnio vadovo organizuos. Aš jau senas, man mirtis netaip jau svarbi. Vaikai paaugę, duktė studentė, o sūnus baigia gimnaziją. Žmona dar neblogos sveikatos, tai jie išsilaikys, neprapuls". Atsisveikinom, atsibučiavom, ir jis lėtais žingsniais nuėjo. Darėsi liūdna. Pagalvojau, kad ir man reikėtų eiti su juo, bet vienas vaikas 4 metų, o kitas tik 13. Kas juos globos? Be to, parti-

zaniniai kovai reikia jaunų, sveikų vyrų, kurie gali pakelti partizaninio gyvenimo sunkumus ir nebūti našta daliniui.

Begyvenant Palangoje, vieną rytą atėjęs ginkluotas vokietis, surinko mus, vyrus, ir išvarė apkasų kasti. Mano mažasis vaikas įsikabino į mano kelnes ir taip pradėjo rėkti, kad vokietis ir su šautuvu grąsindamas, ir aš ramindamas, negalėjome nuo kelnių atplėšti, Pagaliau vokietis nusileido ir mane paliko. Jau tą grupę susodino į traukinį, mano du giminaičiai, jauni vyrukai, pabėgo ir grįžo į Palangą. Rusai vis artėjo prie Palangos. Jau aiškiai girdėti patrankų gaudimas. Spalio pradžioje nuvykstu į Kretingą sužinoti, kada ir koks traukinys eis į Vokietiją. sutinku sena pažįstamą inž. Dervianskį, kuris prie vokiečių vykdė pigiųjų butų statybą. Pasisakiau savo reikalą dėl kelionės į Vokietiją.

Jis pasakė, gavęs leidimą evakuoti savo įstaigą ir tarnautojus ir tam reikalui gavo vieną prekinį vagoną. Jis buvo labai patenkintas, kad mūsų grupėje buvo net septyni. Mat jis leidimą važiuoti turėjo, bet tų tarnautojų jau nebuvo. Po dviejų dienų išvykome. Taip per visą Vokietiją keliaudami, laimingai pasiekėme Bavariją. Čia "Arbeits amto" pareigūnai mus pristatė dirbti į metalo fabrikėlį gaminti lėktuvams dalis. Turėdamas iš vokiečių teismo Kaune rekomendaciją, parūpintą prie to teismo dirbusio pažįstamo advokato, kad buvau naudingas vokiečiams, gavau darbą raštinėje ir fabriko darbininkų lageryje butą.

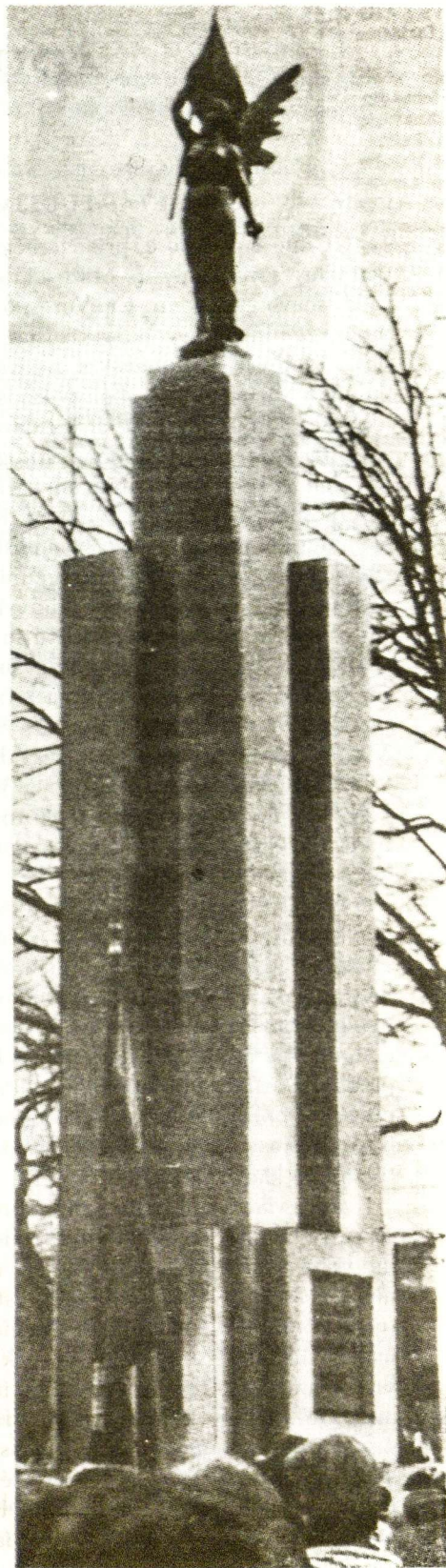
Du draugai prieš 50 metų — nuotr. 1929 m. Kairėje kpt. Jonas Budzilas, miręs prieš 10 metų Brazilijoje, dešinėje mjr. Leonas Virbickas, gyvenantis Floridoje, neseniai atšventęs 93-įjį gimtadienį. Abu Karo mokyklos II laidos karininkai, savanoriai - kūrėjai.

BESILAISVINANČIOJE LIETUVOJE pirmą kartą pokario metais iškilmingai paminėta **VASARIO 16**.

1. Kardinolas V. Sladkevičius kalbėjo prie Laisvės paminklo.

2. Vilniuje Pilies gt. prie 26-jo namo buvo atnaujinta paminklinė lenta su užrašu: *"1918 metais šituose namuose paskelbtas nepriklausomas Lietuvos valstybės atstatymas"*.

3. Dešinėje — atstatytas Laisvės paminklas prie Karo muziejaus Kaune.

ADUTIŠKIO BATALIONAS

(Tąsa iš "Kario" Nr. 5)

H. C. KUDREIKIS

NETIKĖTAS PUOLIMAS

Giluose miškuose, prie Naručio ežero, bolševikai įkūrė savo karalystę. Mažesni daliniai čia iš viso nedrįsdavo pasirodyti. Čia Vorošilovo brigados globoje, žeminėse gyveno vyriausias teroristų vadas visai Lietuvai — Šumauskas, pasivadinęs save pulkininku Kazimieru. Čia bolševikai įsirengė du aerodromus, kur kas savaitę atskrisdavo rusų lėktuvai su ginklais, šoviniais ir tonomis sprogstamos medžiagos geležinkelį sprogdinimams. Maisto neatveždavo, plėšdavo iš vietinių gyventojų. Kartais išmesdavo amerikoniškų cigarečių ir amerikoniško tabako. Tai dovanos iš Amerikos pro-komunistiškai orientuotoje jų spaudoje vadinamiam didvyriams.

Viena bataliono kuopa kartu su bataliono vadu ir štabu vykdė žvalgybą ir miškų "šukavimą" Kubilinkų-Svyrių vieškelio kryptimi. Miškų košimas — vienas iš sunkiausių ir pavojingų uždavinių. Be to, Vilnijos miškai pilni sunkiai išbrendamų pelkių.

Po valandų įtempto žygio štai jau išretinta pakelė, kur net ir didelė civilių grupė kirto pakelės medžius. Grupę saugojo keliolika lietuvių policininkų juodomis uniformomis.

Vyrų nervai atsileido. Daugelis susėdo į gurguoles. Atrode, kad blogiausia uždavinio dalis jau atlikta. Staiga nuo stovinčių policininkų ir darbininkų pusės iš tankaus miško stipri automatinų ginklų ugnis. Truko pora sekundžių ir į pakelės griovius atidengė nemenkesnę ugnį. Pagal komandą vyrai pradėjo sparnais supti užpuolikus. Po keliolikos minučių vėl mirtina tylą. Atsargiai kariai slinko mišku, iš kurio prasidėjo ataka, bet bolševikų jau nerado, tik kraujo klanai žolėje...

Bolševikai prieš pasirodant lietuvių kariams pasislėpė tankiuose krūmuose, už policininkų ir civilių, priversdami juos tylėti. Laimei, nebuvo nė vieno sužeisto lietuvio. Vienintelis nuostolis, jei galima tuo vadinti, tai iš 1-mo atsargos bataliono tik atkeltas ir niekad kautynėse nedalyvavęs psk. Z. Prasidėjus šaudymui, jis metė šautuvą, šalmą ir pasileido per mišką. Tik trečią dieną civiliuose drabužiuose, basas, grįžo į batalionų. Įvykis seniems Rytų fronto ir kovos su teroristais veteranams sukėlė daug juoko. Bataliono vadas psk. Z. nebaudė, nebaudė ir policininkų, kurie iš baimės nepranešė apie pasislėpusius teroristus.

Kuopai pasirengus vėl žygiui, staiga iš rytų pasirodė vokiečių aviacijos radaro stoties būrys. Štai ko laukė bolševikai, žinodami jų maršrutą, vykstant į Svyrius maisto ir municijos. Čia vokiečių laimė, vargu, ar nors vienas iš jų būtų likęs gyvas, nes laukė daugiau kaip šimtas automatiniais ginklais ginkluotų bolševikų.

AR GALIMA TIKĖTI SOVIETŲ KARINIAIS LAIMĖJIMAIŠ?

*Partizanų būrių ir grupių kova,
K. Kalinausko partizanų būrys*

Naktį iš rugsėjo 11 į 12 d., neseniai sudaryta K. Kalinausko partizanų būrio grupė Vilniaus-Daugpilio geležinkelio ruože, prie Ignalinos stoties, nuvertė nuo bėgių vykstantį į frontą prieš ešeloną su technika.

Naktį iš rugsėjo 27 į 28 d. K. Kalinausko būrys, vadovaujamas Aro, užpuolė ir sunaikino lietuvių nacionalistų karinio dalinio štabą, įsikūrusį prie Astraviškių k. Štabas sudegintas, 24 priešo karininkai ir kareiviai nukauti, daug jų sužeista. Būrys be nuostolių sugrįžo į savo bazę.

Pagal oficialų saugumo policijos biuletinį, tą dieną neužregistruota traukinio sprogdinimų.

Minimą naktį Astraviškių kaime apsisistojo Adutiškio bataliono trečios kuopos vienas skyrius. Po vidunakčio iš pasalų nušauta sargybinis ir kaimas atakuotas stipria automatinų ginklų ugnimi. Puolimas atmuštas, daugiau karių nebuvo.

Margirio partizanų būrys

Margirio partizanų būrio grupė, vadovaujama Nerio, rugsėjo 26 d. geležinkelyje Vilnius — Molo-dečnas, prie Gancevičių stoties keliose vietose išsprogdino geležinkelio pylimą, o rugsėjo 28 d. ten pat susprogdino vykstantį į frontą prieš ešeloną su ginklais. Sudaužytas garvežys ir septyni vagonai. Judėjimas kelyje nutrūko 4 paroms.

Rugsėjo 10 d. Margirio būrys kartu su F. Markovo būriu užpuolė prieš igulą Medilėj. Igula sutriuškinta.

Rugsėjo pirmosiomis dienomis Margirio būrio grupė, vadovaujama Greito, sudaužė 120 bėgių švie-

soforą, iešmą ir sunaikino 2 kilometrų telefono ir telegrafo linijos tarp Šemetavos ir Svyrių, nutraukė ryšio liniją tarp Konstantinovo ir Michailiškių. Ta pati grupė tarp Rudnios ir Loktanių susprogdino Lentupio — Pabradės geležinkelio tiltą.

1943 m. rugpjūčio 25 d. Margirio būrio grupė Vilniaus — Smurgainių geležinkelio ruože nuvertė nuo bėgių prieš ešeloną. Sudaužyti 5 vagonai su žmonėmis ir 15 vagonų su grūdais.

Minimą dieną neužregistruota traukinių sprogdinimų. rugsėjo 10-tą Medziolo (Gudijoje) vokiečių žandarmerijos ir karo aviacijos ryšių būriai išvaikė puolančius bolševikus. Jie pasitraukė į netoliese esantį mišką. Užmuštas ir sužeistas, kaip jiems įprasta, pasiėmė kartu. Rugpjūčio 25-tą neužregistruota traukinių užpuolimų.

Vaškio* partizanų būrys

Vaškio partizanų būrio grupė — Fominas, Navickaitė, Mandrikinas ir Pavlova — naktį rugpjūčio 2 d. ir iš 13 d. į 14 d. Panevėžio — Daugpilio geležinkelyje tarp Obelių ir Eglainės nuvertė nuo bėgių du prieš ešelonus: vieną — vežantį į frontą šaudmenis, kitą — gyvulius į Vokietiją. Sudaužyti abu garvežiai ir 42 vagonai, 25 jų — su šaudmenimis. Operacijos metu nukauti 6 vokiečių ginkluotos apsaugos žmonės.

Naktį iš rugpjūčio 18 į 19 d. grupė partizanų, neseniai priimtų į Vaškio būrį, nuvertė nuo bėgių prieš ešeloną Vilniaus - Pabradės geležinkelyje.

Pranešime minima "lietuvių" teroristų grupė, atrodo, padėjo miną, kurią susprogdino priekyje garvežio stumimas vagonas. Speciali komanda sutaisė kelią per porą valandų. Joks karys ar geležinkelietis nežuvo, nei sužeistas.

"Vilniaus" partizanų būrys

1943 m. rugpjūčio 29 d., "Vilniaus" partizanų būrio grupė, vadovaujama Kurmelio, Pabradės — Švenčionių geležinkelyje nuvertė nuo bėgių prieš ešeloną su kariuomene ir šaudmenimis. Abejose šio kelio linijose judėjimas nutrūko 3 paroms.

Nuo rugpjūčio 25 d. iki rugsėjo 1 d. "Vilniaus" būrio partizanai penkis kartus kovėsi su baudėjais apsupusiais būrį Adutiškio miškuose. Nukauta 12 priešų ir daug jų sužeista. Būrys neteko 2 žmonių,** 3 buvo sužeisti. Būrys išėjo iš apsupimo.

Minimą dieną sprogo mina po priekyje stumiamu vagonu. Už 3 valandų kelias buvo pataisytas ir traukiniai važiavo pagal tvarkaraščius. Batalionui

"šukuojant" miškus, teko susidurti su vad. "Vilniaus" teroristų gauja. Nė vienas lietuvis nežuvo ir net nesužeistas.

Per Maskvos radiją gyrėsi vad. "Žalgirio" brigados vadas Zaicas, kuris visą laiką praleido prie Naručio ežero, 14-kos tūkstančių rusų-gudų teroristų saugojamas:

"Neseniai "Žalgirio" ir "Vilniaus" partizanų grupės, sunaikinusios stiprią vokiečių apsaugą, susprogdino geležinkelio tiltą tuo metu, kai per jį lėkė traukinys su vokiečių kareiviais į frontą. Katastrofos metu žuvo keli šimtai vokiečių kareivių. Visas ešalonas virto laužų krūva". Deja, draugas Zaicas pamiršo paminėti vietą, kur ta baisi katastrofa įvykdyta. Tokios katastrofos nebuvo. Už išsigalvotus didvyriškus žygius Stalinas apdovanojo 52 teroristus Lietuvoje. Skarda, iš kurios išlankstyti bolševikiški ordinarai su jų vadų galvomis, nė kiek nevertesnė, kaip tariami teroristų žygiai.

Net ir šiais 1987 metais bolševikų periodinė spauda nuolatos "plauna" jaunimo smegenis savo fantastiškais žygdarbiais paskutinio karo metu. Giriasi sunaikinę daugiau kaip 800 garvežių, 600 karių ešalonų. Ešalonai, aišku, padauginti daug kartų, tačiau jei tiek garvežių būtų sunaikinta, joks karinis ešalonas nebūtų pasiekęs fronto. Iš Vilniaus depo, pagal geležinkelininkų parodymą, važinėjo 25 - 40 garvežių. Išskyrus keletą sugadintų, kurie buvo greit depo vyrų pataisyti, traukiniai ėjo be pertraukos link Daugpilio (šiaur. frontas) ir link Moledečno (centr. frontas). Kursavo iki bolševikų daliniai išstūmė vokiečius. 1942 - 1944-tų metais bolševikams pavyko visiškai susprogdinti du traukinius su žmonių aukomis. Prie Pabradės susprogdintame traukiny žuvo 9 vengrų kareiviai, o prie Švenčionių žuvo 6 vokiečių kariai ir Vilniaus ligoninėms nuvežta 12 karių ir geležinkelių (lenkų ir lietuvių)...

Bolševikai rašo sunaikinę Lietuvoje daugiau kaip 15.000 hitlerinių vietinių išdavikų. Pagal saugumo policijos ir komendantūrų biuletenius, Lietuvoje nuo teroristų žuvo apie 80 vokiečių karių, lietuvių policininkų ir savisaugos dalių karių. Kiti savisaugos dalių kariai žuvo prie Gudijos sienos ar Gudijoje nuo rusų teroristų grupių. Tačiau galima tikėti, kad jie nužudė apie 15.000 lietuvių: vyrų, moterų ir vaikų. Pavyzdžiui, vad., Keršytojo brigados, vadovaujamos rusų Jelechick, teroristai dviem Raseinių policininkams kirviu nukirto galvas. Taip pat vieną šeimą su vaikais sukapojo ir pakasė tvarte... Prie

Varėnos išžudė dviejų kaimų visus vyrus, žudynės Trakų apskrity ir kitur.

Dabartiniai Lietuvos valdovai mėgsta tvirtinti, kad Lietuvoje fašistus mušė 10.000 partizanų iš kurių 80% sudarė lietuviai. B. ir jų pačių knygoje *Lietuvos Liaudis Didžiąjame Tėvynės Kare* skaitome, kad Lietuvoje įsikūrusių daugumos vadų ir kovotojų pavardės yra rusiškos ar ukrainietiškos. Raseinių gaujos vadas žiaurus buv. raud. armijos politvadovo pavaduotojas pabėgęs belaisvis Jelecick, Utenos-Dorechov, Pabradės-Fiodorov, Kauno apskrt. — Solomin Trakų — Afomin, Rokiškio-Dubrovski, Panevėžio Djakovas, ltn. Komarowski, Vilniaus — Trakų — Nikitin, Kosto Kalinausko būrio pasižymėję sprogdintojai — visi rusai.

LIETUVIŠKO RAUDONOJO TERORISTO PROFILIS

Stasys Apyvala, 23 metų, kilęs iš Krikonių kaimo, Švenčionių apskrities. Tėvai mažžemiai ūkininkai su būriu vaikų. Nebaigęs jokių mokyklų, nemoka rašyti gerai nei lietuviškai, nei lenkiškai, nei rusiškai (jo ranka rašyti pranešimai rasti iš teroristo Kudabos paimtoje plamšetėje). Tampa staliaus gizeliu, bet nieko neišmoksta. Raudonajai armijai užėmus Švenčionių apskritį, dėdės komunisto rekomenduotas stoji milicijon. Komjaunuolis suiminėja lietuvius, dalyvauja išvežimuose. Todėl su vietos komunistų aktyvu karo pradžioje pabėga į Rusiją, iš kur, Maskvos teroristų mokykloje apmokytas, 1942 metais, raudonarmiečių pervestas per vokiečių silpnai saugomą centrinį frontą, pasiekia Rasonų-Regomlio rajono rusų teroristų stovyklas. Jų pagalba pereina per Lietuvos sieną ir apsistoja Antanų miške.

Išžvalgęs Adutiškį, rašo, kad miestelyje stovėjo vokiečių dalinys ir kpt. Kazakevičiaus savisaugos batalionas, bandęs vaidinti Lietuvos karį lietuviškose uniformose.

Iš tikrųjų Adutiškyje niekad ilgesnį laiką nebuvo vokiečių, o kpt. Kazakevičius su batalionu buvo už kelių šimtų kilometrų rytų fronte.

Adutiškio ugniagesis Skyrelis kartą, karo pradžioje, pasigyrė nukovęs tris rusų kareivius. Kiek žinoma, tai buvo tik pasigyrimas; bet tai išgirdo negeros ausys. Teroristas Apyvala palaukė Skyrelio ant kelio į savo namus. Savo geriausią jaunystės draugą šaltai nušovė.

Melagėnų valsčiaus viršaitis Jankūnas, kaip ir

visi patriotai lietuviai, stengėsi kuo mažiau duoklių vokiečiams pristatyti. Geriausias būdas papirkti apskrities vokiečių ūkio (landwirtschaftsfürer) vadovą lašiniais ir degtine. Apyvala vykdė išdaviko Sniečkaus įsakymus: nužudyti pirmiausia savivaldos atstovus, išnaikinti antikomunistus. Apyvala ant kelio Jankūną sulaiko ir nužudo prikabindamas ant krūtinės lentą su užrašu “tėvynės išdavikas”.

Apyvala ir jo sėbrai nužudo daug žinomų antikomunistų kaimuose. Kitus kankina ir sudegina jų trobesius. Vienu atveju degina visą šeimą su vaikais, užremdami duris ir neleisdami laukan. Sąrašas nužudytųjų kasdien didėjo. Bandė nušauti Melagėnų policininką Molikėną, parvykusį savo tėviškėn. Tačiau ši kartą nepasisėkė. Molikėnas turėjo šautuvą ir besigindamas nušovė Maskvoje apmokytą teroristą Bagdoną ir Apyvalos brolių.

Jo išvardinti žygiai daugumoje nepasitvirtina, nes, pvz., gyrėsi nušovęs vokiečių karininką. Joks karininkas, nei lietuvių nei vokiečių, minėtoje akcijoje prie Kazėnų miškų nežuvo. Išsprogdinti ešalonų, gausybę su šimtais užmuštų fašistų — tai grynas pasigyrimas, jo minėtomis datomis neužregistruota didesnių sunaikinimų. Didžiausias, atrodo, teroristo Apyvalos žygdarbis — iššaudė visų pakelės kaimų šunis, kurie lodami pranešdavo teroristų plėšimus kaimuose. Teroro vadas Lietuvai, pulkininku pasivadinęs Šumauskas, vėliau Apyvalą paskyrė Švenčionių apygardos komunistų partijos sekretoriumi. Prieš tai jis ėjo “Vilniaus” gaujos vado pareigas. Stalinas Apyvalai suteikė bolševikų didvyrio titulą.

SUDIEV, BROLIAI LIETUVIAI

Gegužis — 1944. Batalionas pakrovė į vagonus savo karinį turtą. Kiek malonių tautiečių susipažino bataliono kariai. Kiek malonių valandų praleista pas šiuos draugiškus Vilniaus krašto lietuvius. Bataliono vyrai buvo visuomet mielai kviečiami ir vaišinami. Tai darė ne tik lietuviai, bet lenkai, gudai ir totoriai. Batalionui atvykus, didesni kaimai ir miesteliai buvo saugūs nuo kasdieninių rusų teroristų plėšimų ir žudynių. Dėl bataliono judrumo, teroristai jau labiau bijojo judėti naktį negu dienos metu.

“Reikia pasakyti, kad partizanus Švenčionių apskrityje daugiausia ir puolė Adutiškio savisaugiečiai” Rašo teroristas Apyvala savo atsiminimuose. Toliau:

“Nuo 1942 metų jie dalyvavo daugelyje

baudžiamųjų ekspedicijų prieš lietuvių ir baltarusių partizanus, tame tarpe ir Adutiškio bei Kazėnų miškų užpuolime, jų rankomis buvo sudeginta dešimtys kaimų, nužudyta šimtai vyrų, moterų, vaikų ir senelių. Šio bataliono kareiviai 1943 metų rudenį sunaikino "Vilniaus" būrio Noreikos partizanų grupę. Jie taip pat gaudydavo kaimuose vyrus bei jaunimą ir siųsdavo į Vokietiją, į vadinamuosius "darbo batalionus" kurie Rytų fronte kasė apkasus."

Tai grynas bolševiko melas, nes batalionas nedegino ir nesušaudė nė vieno civilio, išskyrus kautynėse. Žinojo teroristų ryšininkų Pozdniakovo, jo dukterų, Valienio Burijos, miškininkų ir mokytojų, kuriuos bolševikai privertė jiems tarnauti, pavardes. Nebuvo batalione žudikų, nei kankintojų. Paliko juos gyvus, išskyrus iš Utenos apskrities atbėgusius komunistus: miškininką ir mokytoją Guigas, pas kuriuos veikė vad. Lietuvių ir rusų teroristų susisiekimo punktas. Ir tie buvo neužkabinti, kol dėl jų žvalgybos pradėjo žūti bataliono kariai. Suėmus ir padarius kratą jų namuose bei tvartų stoguose, rasta sprogsamos medžiagos pakankamai susprogdinti geležinkelį nuo Pabradės iki Vilniaus, automatinių ginklų, amunicijos ir maišų maišai komunistų literatūros: lietuvių, lenkų ir rusų kalbomis. Jų vaikus kariai nuvedė pas kaimynus. Batalionas nepasiuntė nė vieno civilio į darbus Vokietijon, priešingai, per didijį gaudymą bataliono štabas paslėpė pas save visus miestelio inteligentus: mokytojas, tarnautojus, studentus, vyr. klasių moksleivius ir bažnyčios tarnus. Vokiečių štabas žinojo, bet nedrįso užkabinti lietuvių. Apie tai jiems pranešė šalia štabo name gyvenanti buvusi rusų okupacijos metu komjaunuolė. Kuopų vyrai savo bunkeriuose paslėpė daugybę jaunimo: lietuvių, net lenkų ir gudų. Pagautas merginas kariai pristatė vokiečiams kaip savo sužadėtines. Vokiečiai jas paleido. Dieną naktį rašė mašinėle štabo vertėjas ir štabo puskarininkiai, nes prie štabo stovėjo eilės moterų: lietuvių, gudžių, lenkių ir kt. tautų, norėdamos padėti sugaudytiems vyrams, šeimų galvoms. Atrodo, kad kai kuriems padėjo, nes už poros mėnesių štabas buvo užverstas lašiniais, dešromis ir kiaušiniais. Net ir pirmos išvykos į Rytus metu, batalionui saugojant karo belaisvius, nežinoma, kad vyrai būtų nušovę nors vieną belaisvį. Už peršvelnumą su belaisviais po 10 mėnesių batalionas išvytas į Rytų frontą — Velyki Luki — Vitebsko ruožą.

Kaip atvykus taip ir paliekant šį malonų kraštą, vyrai žygiavo su daina. Šiandien ji skambėjo mino-

rine gaida, nes štai iš kairės ant kalniuko į vyrus žvelgė Adutiškio parapijos kapinės, kur batalionas paliko apie trisdešimts jaunų vyrų, jų tarpe retos drąsos savo dalinio priekyje žuvusius vadus: jaunesnius puskarininkius: Obelenį, Šarėjų ir Žadeiką. Palikom pasalas naktį, dvidešimties laipsnių šaltyje, arba karštą vasaros naktį, kai tūkstančiai iš pelkių pakilusių uodų, atrodo žvirblio didumo, siurbė kraują net per uniformas. Liko šimtai didelių ir mažų kautynių, kur kas trečias ar ketvirtas vyras išliejo savo kraują. Kokia laimė turėti savo tarpe žinomą vilniaus chirurgą kpt. U., kuris, kaip ir visi bataliono vyrai, ne savo noru atsidūrė batalione. Jį pagavo ligoninėje ir policijos pagalba atvežė į Rytų frontan išvykstantį jau į vagonus pakrautą batalioną, civiliniuose drabužiuose. Jis nesivilko uniformos, kol atvežė trumpam mokymui į Daugpilį. Šiandien daugybė vyrų ant krūtinės nešioja juodus sužeidimo medalius, kurių apdovanojimo kpt. Kazakevičius negalėjo sulaukyti, nes juos įteikė karo ligoninėse. Kariai vokiečių, išskyrus fronto karius, nekentė nemažiau, kaip bataliono vadas. Dažnai žygiuodami, net sugrįžo į Vilnių dainavo antivokiškas dainas. Jie skaitydami pogrindinę spaudą ir klausydami užsienio žinias per lauko radijus, buvo tos pačios galvosenos, kaip trečio savisaugos bataliono vadas kpt. Žibas, kuris vokiečių SS karininkui pareiškė: "Jei Stalinas laimės, mūsų tautai galas, o jei Hitleris laimės, toks pats galas". Jis, bataliono adjutantas ir gydytojas tuojau buvo suimti, bet neturint pakaitos, aukštesniems vokiečių viršininkams įsikišus, vėl paleisti. Nieko gero jie nesitikėjo nei iš amerikiečių, nei iš anglų, nes šie karo metų Stalinui pardavė savo kūną ir sielą.

Geležinkelio ruožas į Pabradę jau nebuvo saugus. Miškuotose vietose vyrai "šukavo" miškus, o patyrę bataliono pionierių puskarininkiai tikrino bėgius ir tiltus, ar nėra padėta minų. Traukinys pamažu tuščias važiavo. Po poros dienų batalionas atvažiavo į Varėną I, iš kur išvyko pėsti į naują paskyrimo vietą Rudninkų miškus kur, vykdė žiaurų terorą žydo Zimano vadovaujami rusų daliniai. Čia greitai 2-ras savisaugos F(Fronto) batalionas atsidūrė tikrame fronte.

Baigiamos mintys

Bolševikų tvirtinimai apie būrius pas bolševikus perbėgusių savisaugos dalinių karių taip pat yra gryna propaganda. Iš bataliono perbėgo tik vienas ne-

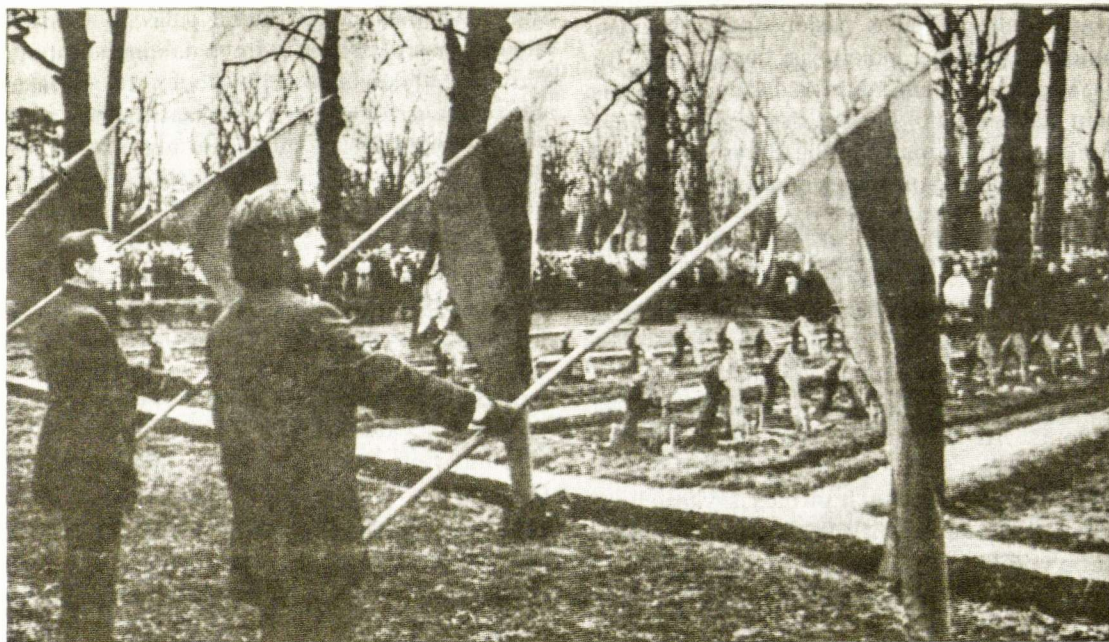
lietuvių kilmės eilinis. Pabėgo iš kalėjimo, kur jam grėsė karo teismas už kuopininko sumušimą. Iš 253-čio bataliono pas bolševikus pakliuvo tik ką iš 1-mo atsargos bataliono atsijustas ltn. Šlapelis, kautynėse sužeistas. Bolševikai, pamatę nepaprastą jo bailumą, nutarė "perplauti" jo smegenis, kas, atrodo, jiems pasisekė. Iš 254-to liet. bataliono, buvusiam Gudijos Gleboki rajone, minimas eilinis Kumštis, nežinia koku būdu jis atsiradęs pas bolševikus ir kodėl jis įjungtas bolševikų propagandon. Klausimas, ar iš viso toks eilinis egzistavo? Neegzistavo Adutiškio batalione eilinis Aponkus, pasak Apyvalos, teroristo Kudabos sužeistas ir ligoninėje atverstas komunizman, vėliau rikiuotėje užvedęs šautuvą ir grasinęs kpt. Kazakevičiui. Vakare su būriu karių perėjęs pas bolševikų teroristus. Apyvala aiškiai nepažino kpt. Kazakevičiaus. Bataliono vyrai vykdė visus jo įsakymus, šaudė iš prieštankinių pabūklų, gynėsi, "panzerfaustais" nuo tankų, gynėsi apkasuose Suvalkijoje. Daug vyrų amžiams liko gulėti Lietuvos žemėje...

Baigiant tenka pažymėti, kad seni fronto ir kautynių prieš bolševikus veteranai mokėjo kritiškais momentais išsisukti nuo giltinės dalgio. Bedengiant kuopos pasitraukimą, prie Prienų, pirmos kuopos grupė su kuopininku pasijuto iš visų pusių apsupti,

keliu artėjo rusų tankų kolona. Dalis sulindo į nupjautų rugių gubas, kiti numete ginklus, nusivilko uniformas ir vienais marškiniais, basi, vertė ir statinėjo gubas. Pirmieji rusų tankininkai, jauni piemenys, sustojo ir paklausė, ar nematė vokiečių. Keli net pasiūlė tabako, kuris buvo amerikietiškas. Lygiai jie didžiavosi vairuodami amerikietiškus džypus ir Studebakerius. Sulaukę nakties, vyrai pralindo pro rusų apsupimo žiedą ir surado prie Kudirkos Nau miesčio gyvus išlikusius draugus apkasuose.

LITERATŪRA

- Karo korespondento J. nespausdinti atsiminimai. Saugumo ir geležinkelių policijos biuletiniai 1943-44 m.
- Savisaugos dalinių ryšių karininko biuletiniai.
- Interview su bataliono veteranais Kanadoje ir Australijoje.
- Werner Haupt *Heeres Gruppe Mitte*, Podzun Verlag, Dorheim, 1968.
- Bronius Urbanavičius *Liaudies Keršytojai*. Vaga, Vilnius, 1975.
- Stasys Apyvala, *Sakalai Broleliai* Valst. Grožinės Literatūros Leidykla, Vilnius, 1961.
- Redakcinė Kolegija, *Lietuvos Liaudies Didžiajame Tėvynės Kare*. Mintis, Vilnius, 1982.
- Zenonas Ignonis *Praeitis Kalba*, Bronius Ignatavičius, Brooklyn, 1980.

Š. m. Vasario 16-sios minėjime buvo pagerbti Aukštųjų Šančių kapinėse palaidoti Lietuvos laisvės kovose žuvę kariai

ŠAUTUVO EVOLIUCIJA

Nuo I pasaulinio karo pabaigos iki II pasaul. karui prasidedant, kariniai šautuvai mažai tebuvo pasikeitę. Išskyrus vokiečių sukurtą žaibinio karo doktriną, daugelyje štabų, ypač karų laimėjusiose valstybėse, buvo galvojama, kad naujas karas bus I pasaulinio karo tęsinys.

Šautuvo evoliucijai pradžią davė 1939 m. vokiečių armijos pradėta nauja kautynių analizė kartu su Polte koncerno vykdomu naujos municijos išrutuliojimu. Analizė parodė, kad daugiausia pėstininkų kautynių vyko gerokai mažesniu kaip 400 metrų atstumu, tuo tarpu kai standartinis pėstininkų šautuvas buvo sukonstruotas veikti iki 1.000 metrų atstumo. Trumpų atstumų kautynėms nebuvo reikalingi taip pajėgūs šoviniai, kaip tuo metu naudojamieji. Buvo pradėta studijuoti, norint nustatyti kokie šoviniai būtų veiksmingi nedideliams atstumams. Išrutuliotas mezėsnis šovinys davė taip mažą atotrūkį, kad pasidarė įmanoma šaudyti automatiškai ugnimi iš rankoje laikomo šautuvo. Taip gimė modernus puolamasis (assault) šautuvas.

Modernūs puolamieji šautuvai naudoja šaudmenis pakankamus pėstininkų kautynėms iki 400 metrų atstumo. Šie šaudmenys yra mažesni ir lengvesni už iki šiol naudotus, juos galima naudoti šaudant pilnai automatiniais, tuo žymiai sustiprinant ugnies pajėgumą lyginant su atskirų šūvių ginklais. Reikalui esant, galima

šaudyti ir atskirais, nutaikytais šūviais. Dėl lengvos atatrunkos ginklo konstrukcija gali būti mažiau masyvi, tuo sutaupant svorio ir supaprastinant gamybos metodus. Kai kurie šautuvai yra gaminami labai kruopščiai ir yra labai atsparūs, gi kituose daug dalių yra presuojamos (štampuojamos) iš plieno skardos, panašiai kaip pigių pistoletų kulkosvaidžių gamyboje.

Puolamieji šautuvai turėjo žymios įtakos taktikai. Viena pėstininkų grandis dabar gali atidengti tokią ugnį, kokios dar visai neseniai nebuvo galima įsivaizduoti. Dabar įmanoma ugnimi visai nuslopinti priešo poziciją ar jo judesį. Buvo pradžioje manoma, kad lengvesnių šaudmenų įvedimas sumažins apkrauto pėstininko nešamą naštą, bet ši nauja taktika pareikalavo nešis daugiau šaudmenų. Dabar nedaug kovotojų savo ginamąją ugnimi gali sustabdyti ataką arba puldami automatinės ugnies smūgiais, nuslopinti pasipriešinimą. Abiem atvejais šaudmenų sunaudojimas gali būti žymus. Partizaniniuose veiksmuose puolamasis šautuvas gali būti ypatingai veiksmingas.

Puolamasis šautuvas daugeliu atvejų išstūmė pistoletą kulkosvaidį, nes nors abu gali artimais atstumais duoti automatinę ugnį, puolamojo šautuvo ugnis lieka veiksminga iki 400 metrų atstumo.

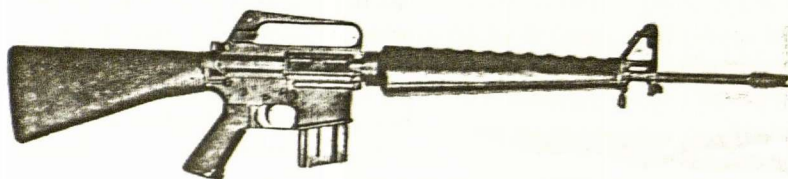
II pasaul. karo metu automatinis individualius ginklus fronte platesniu

mastu panaudojo, bene, suomiai žiemos karo metu su sovietais. Jų pistoletai kulkosvaidžiai pasirodė ypatingai kare su vokiečiais pistoletais kulkosvaidžiais apginkluodami išstis kariuomenės dalis. Tai buvo įvadas asmeninių automatinų ginklų panaudojimui fronte.

Automatinų ir pusiau automatinų ginklų dar tarp abiejų karų bandė konstruoti ir įsivesti įvairios kariuomenės, bet visuose tuose šautuvuose buvo vartojami įprastiniai stipriai užtaisų šoviniai.

Automatinį puolamąjį šautuvą, naudojantį specialius palengvintus šovinius (7,92 mm kurz) panaudojo vokiečiai, 1943 m. liepos mėn. išduodami savo daliniams Rusijos fronte MP43/1, kurio vėlesnės versijos keitėsi iki 1944 m. pabaigoje buvo įvestas StG44 (Sturmgewehr 44). Vokietijai netrukus kapituliuvus, to ginklo tolesnis išrutuliojimas perėjo į kitų rankas. Toliau šiame rašinyje peržvelgsime bent kelis pasaulyje plačiau paplitusius puolamųjų šautuvų variantus. To paties šautuvo gali būti daugiau negu vienas variantai, bet, nenorėdami išsitemti, nagrinėsime tik pagrindinius variantus.

Amerikos JV ginkluotos pajėgos dabar naudoja M16A1, kuris per ilgesnį procesą išsirutuliojo iš prieš 30 metų Armalite koncerno sukurtu AR-10. Automatinis veikimas paremtas "paskolintų dujų" principu, kada dalis parako dujų kulka dar einant vamzdyje, nukreipiama į stūmoklį, kuris veikia spyra — panašiai kaip buvo mūsų seniesiems skaitytojams žinomame Brno lengv. kulkosvaidyje. Šautuvas gaminamas pusiau automatiniam ir pilnai automatiniam šaudymui, arba pusiau automatiniam ir trijų šūvių grupių automatiniam šaudymui. Valymui palengvinti daug vidaus dalių yra chromuotos. Buožė, vamzdžio lovelis ir rankena nailonito. Su licenzija gaminamas Korėjoje, Filipinuose, Singapūre, be licenzijos, kai kur su nežymiais pakeitimais, kopijuojamas įvairiose šalyse. Pusiau automatinis parduodamas civilinėje rinkoje.

Amerikiečių M16I

Techniniai duomenys: kalibras 5,56 mm, ilgis 990 mm, vamzdžio ilgis 508 mm, svoris su šoviniiais 3,64 kg apkaboje telpa 30 šovinių, teoretinė greitošauda 700-950 per min., pradžios greitis 1.000 m/sek.

Austrijos kariuomenėje priimtas Steyr firmos gaminamas 5,56 mm AUG (Armee Universal Gewehr), tuo pavadinimu žinomas ir pasaulyje. Savo pavidalu jis labai skiriasi nuo kitų šautuvų. Jo gamyba pradėta 1978 m. ir intensyviai tęsiama ir dabar. Nuleidžiamasis mechanizmas yra prieky apkabos, dalis mechanizmo

yra buožėje. Plieno yra tik vamzdis, ir spynos mechanizmas, uokšas aliuminio liejinys. Beveik visos likusios dalys yra aukščiausios kokybės nailonitas ir kitos sintetinės medžiagos. Net apkaba yra skaidrios plastikos, kovotojas gali kiekvienu metu matyti kiek joje dar yra šovinių. Optinis taikiklis yra nešiojamoje rankenoje. Keičiant vamzdžio ilgį, taikiklį ir kai kurias kitas dalis, gaunama karabinas, taikliojo šaulio šautuvas, net lengvasis kulkosvaidis. Šiuo šautuvu galima šaudyti ir šautuvines įvairių paskirčių granatas. Vamzdžio vidus yra chro-

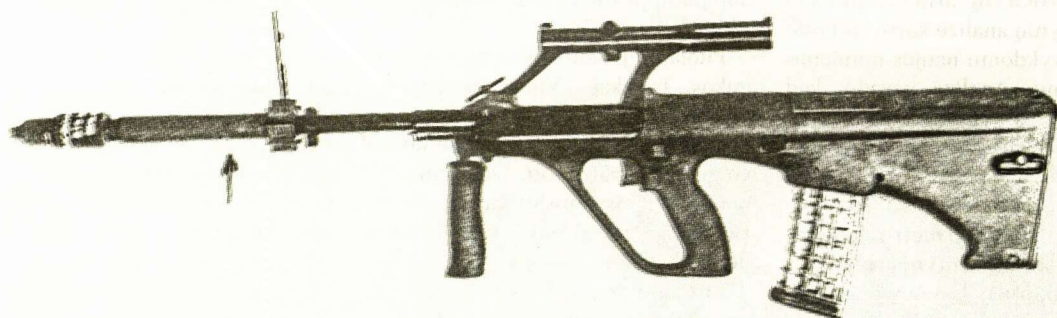
muotas, šautuvas labai lengvai išardomas valymui.

Šalia Austrijos kariuomenės, šį šautuvą naudoja įvairios Viduriniųjų Rytų kariuomenės, Naujoji Zelandija ir Australija. Gavusi licenziją, Australija šiuos šautuvus gamina vietoje.

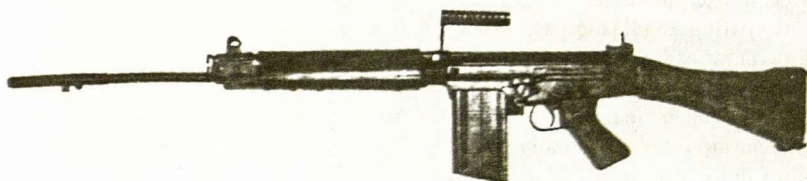
Techniniai duomenys: kalibras 5,56 mm, ilgis 790 mm, vamzdžio ilgis 508 mm, svoris su šoviniiais 4,09 kg, apkaboje telpa 30 šovinių, teoretinė greitošauda 650 per min.

Belgijos firma FN 1948 m. pradėjo gaminti puolamąjį šautuvą pavadintą FAL (Fusil Automatique Légère), naudojantį dar vokiečių šaudmenis 7,92 kurz. NATO standartizavus šaudmenų kalibrą, pereita prie 7,62 mm kalibro. Automatiniis veikimas paremtas "paskolintų dujų" principu. Gamyboje naudojamos aukštos kokybės medžiagos, gamybos procese daug tikslaus mašininio apdirbimo. Šautuvas atsparus lauko tarnybos sąlygoms.

Su licenzijomis šautuvas buvo ga-

Austrių Steyr 5,56 mm AUG. Strėle pažymėta uždėta šaut. granata.

Belgų FN FAL šautuvo britiškasis variantas L1A1

minamas visoje eilėje valstybių, kuriose buvo įterpiama įvairių vietinių nukrypimų nuo originalo. Britų ginkluotos pajėgos naudojo versiją žymimą kaip L1A1, kurioje buvo pašalintas pilnai automatinės ugnies galimumas. Šia versija buvo ginkluotos Australijos pajėgos ir Indijos pajėgos, kur šautuvas gaminamas dar ir dabar. Vėliausia belgų gaminama versija yra žymima kaip FNC ir naudoja 5,56 mm šaudmenis.

Pirmąsios versijos techniniai duomenys: kalibras 7,62 mm, ilgis 1143

mm, vamzdžio ilgis 554 mm, svoris su šoviniais 5 kg, apkaboje telpa 20 šovinių, greitošauda pusiau automatiniai 30-40 per min., teoretinė automatinė 650-700 per min., pradžios greitis 838 m/sek.

Britai yra sukūrę visą mažųjų ginklų sistemą, vadinamą SA 80 (Small Arms) kurioje puolamasis šautuvas yra vadinamas 5,56 mm Enfield L85A1 (Individual Weapon). Šalia šio asmeninio ginklo, sistemoje dar yra lengvasis kulkosvaidis, vadinamas L86A1 Light Support Weapon, ir mokomasis šautuvas Enfield Ensign. Pradžioje šis šautuvas buvo sukonstruotas naudoti 4,85 mm šaudmenis, bet vėliau buvo pritaikytas standartiniams NATO R,56 mm šaudmenims. Konstrukcijoje plačiai naudojamas plieno dalių presavimas ir suvirinimas, nailono dalys. Optinis taikiklis

Britų "Individual Weapon" prototipas, nuo kurio dabar naudojamas ginklas skiriasi tik skirtingu loveliu ir lenkta apkaba

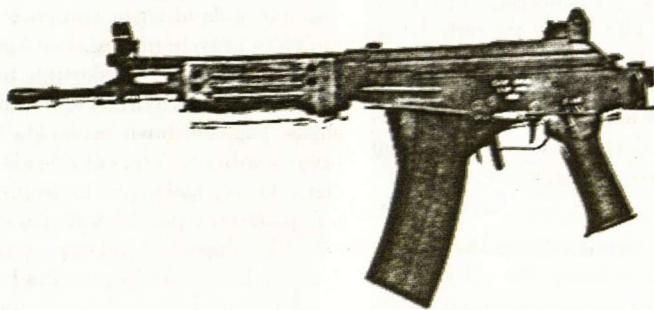
yra standartinis, tinkamas ir silpnoje šviesoje. Šautuvas pradėtas naudoti britų armijoje 1985 m. baigiantis. Dėl savo kompaktiškumo labai patogus naudoti helikopteriuose, pėstininkų šarvučiuose ir kitose ankštosiose vietose. Ant šautuvo galima uždėti durtuvą ir granatsvaidį, galima šaudyti automatine ugnimi. Kariai

yra labai pateninti ginklo naudojimo patogumu ir taiklumu.

Techniniai duomenys: kalibras NATO 5,56 mm, ilgis 785 mm, vamzdžio ilgis 518 mm, svoris su šoviniais ir taikytuvu 4,98 kg, apkaboje telpa 30 šovinių, teoretinė greitošauda 650-800 per min., pradžios greitis 940 m/sek.

Izraelio Galil šautuvas buvo įvestas naudoti 1972 m. Ligtol Izraelio pajėgos naudojo daugiausia FN gamybos FAL, bet 1967 m. Šešių dienų karas parodė reikalą turėti modernesnį šautuvą. Dviejų konstruktorių, Lior ir Galili, sukonstruotas Galil dažnai vadinamas sovietinio AK-47 kopija, tačiau tarp šių dviejų šautuvų yra daug ir skirtingumų. Galil yra gaminami trys variantai, 5,56 mm ir 7,62 mm kalibrų, visų petiramsčiai priglaudžiami prie šautuvo šono. 5,56 mm versija gali būti naudojama kaip lengv. kulkosvaidis su 35 ir 50 šovinių apkabomis.

Galil yra nukopijavę švedai kaip FFV 8900 ir su licenzija gamina Pietų

Izraelio Galil

Afrika — su kai kuriais pakeitimais.

Techniniai duomenys: kalibras 5,56 mm ilgis 979 mm, vamzdžio ilgis 460 mm, svoris su 35 šovinių apkaba 4,62 kg, apkabose telpa 35 arba 50 šovinių, teoretinė greitošauda 650

per min., pradžios greitis 980 m/sek.

Kalibras 7,62 mm, ilgis 1050 mm, vamzdžio ilgis 533 mm, užtaisytas svoris 4,67 kg, apkaboje telpa 20 šovinių, teoretinė greitošauda 650 min., pradžios greitis 850 m/sek.

Prancūzų FA MAS

Prancūzų FA MAS šautuvas yra vienas iš moderniausių ir mažiausių šios kategorijos ginklų, kariuomenei pradėtas duoti 1983 m. Virš uokso esanti ilga nešamoji rankena naudojama ir kaip taikytuvas, vamzdžio laibgalyje yra granatsvaidis, mažo durtuvo laikiklis ir atrama-dvišakas. Šaudoma atskirais šūviais, trijų šūvių grupėmis ir pilnai automatiškai.

Techniniai duomenys: kalibras 5.56 mm, ilgis 757 mm, vamzdžio ilgis 488 mm, užtaisymo svoris 4,025 kg, apkaboje telpa 25 šoviniai, teoretinė greitošauda 900-1.000 min., pradžios greitis 960 m/s.

TRUMPOS KARINĖS ŽINIOS

Sovietų karo ministerijos Centrinio karinių kelių direktorius, rašydamas *Armed Forces Logistics* žurnale, 1988 metų lapkričio mėnesio laidoje, nurodo dvi pagrindines priežastis dėl blogo karo transporto auto priemonėmis. Pirmoji priežastis — labai mažas dyzelinio tipo kariniam transportui automašinų, o antroji — labai prasta kelių sistema ir patys keliai.

J. S.

Sovietų armijos karininkas, rašydamas *Military Herald* žurnale, ypačiai stengiasi atkreipti vadų dėmesį į žvalgybą. Jis pabrėžia, jog tai pagrindinis elementas paremti kovojančius dalinius.

Kas įdomu, kad žvalgyba yra diskutuojama, kada kariniai daliniai yra gynnimosi padėtyje. Praeityje raudonoji armija buvo ruošiama tik puolimui.

J. S.

Sovietų armijos štabo karininkas, rašydamas *Military Herald* žurnale, priekaištuoja dėl nepaprastai primityvių darbo sąlygų štabo karininkams lauko pratimų, taigi ir karo metu.

Jis rašo, jog per pratimus, padėčiai keičiantis labai sparčiai, štabas turi keisti savo vadovietę, prisiderindamas prie naujų sąlygų, o tai su ilgomis darbo valandomis nepaprastai išvargins štabo pareigūnus.

Jis atkreipia dėmesį į satelitinių kariuomenių štabų daug geresnes darbo sąlygas ir stebisi, kodėl armija šioje srityje yra taip atsilikusi.

Jis pažymi, kad armijos vadovybė stengiasi aprūpinti geriausiais šių dienų ginklais ir kitomis priemonėmis, bet užmiršta štabo žmones, kurie yra svarbiausias elementas karinių operacijų sėkmėje.

J. S.

Military Knowledge
žurnalo specialus korespondentas

TURIME ŽYMŲ KARDINOLĄ

Lietuva, būdamas katalikiškas kraštas, ilgai laukė viešo pripažinimo, nors jos tikintieji ir jų vadovai kunigai ir vyskupai turėjo pakelti daug kančių ir vargo už tikėjimo išpažinimą. Didvyrio mirtimi mirė Vilniaus arkivyskupas Mečislovas Reinys, už partizanų rėmimą buvo sušaudytas Telšių vyskupas Vincentas Borisevičius, bolševikų kalėjimus perėjęs Kaišiadorių vyskupas Tefilius Matulionis ir visa eilė nukentėjusių kunigų ir pasauliečių prašyte prašėsi, kad Katalikų Bažnyčios galva išskirtinu būdu pažymėtų Lietuvos tikinčiųjų sudėtas aukas. Pagaliau buvo susilaukta Lietuvos kardinolo Vincento Sladkevičiaus, kuris pagal jo įvairiomis progomis padarytus pareiškimus pasirodė ne tik drąsus religinių reikalų gynėjas, bet ir didelis patriotas lietuvis. Pagal mūsų spaudos pranešimus kardinolas V. Sladkevičius yra kovo 3 pareiškęs Reuterio žinių agentūros atstovui, kad jei popiežius Jonas Paulius II, siekdamas apsilankyti Lietuvoje, pripažintų Sov. S-gos suverenitetą Lietuvoje, tai sukeltų Lietuvos katalikų sukilimą.

VIS DAR ABEJOJAMA SAJŪDŽIU

Nors išeivija buvo pakankamai supažindinta su Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio veikla ir tikslais, bet vis

rašo, kad reikia stebėtis, jog šių metų biudžetę nėra numatyta lešų sovietų civilinei apsaugai. Anksčiau buvę kitaip. Civilinės apsaugos vadams nurodoma, kad ateityje jie negalės naudoti industrinių kompleksų žmonių,

dar mūsų tarpe atsiranda Sąjūdžiu nepasitikinčių žmonių dėlto, kad jame dalyvauja ir komunistų partijos narių. Sąjūdis, laviruodamas įvairiais būdais, ne kartą yra leidęs suprasti, kad jo galutinis tikslas yra Lietuvos nepriklausomybės atstatymas, ir kad jis to primygtinai nedeklaruoja tik taktikos sumetimais. Tačiau *Dirva* kovo 30 d. vedamuoju, kurį pasirašė slapyvardininkas B. Klovas, pažeria visą eilę sąjūdininkams priekaištų. Netikima čia besilankančių Sąjūdžio veikėjų kalbomis ir priekaištaujama, kodėl jie nevyksta į Sibirą, kur dar tebegyvena tūkstančiai lietuvių tremtinių, kam jie ruošia konstitucijos projektus, nors žino, kad be Sov. S-gos pritarimo jokie projektai neįsigalios.

LIETUVA KELYJE Į LAISVĘ

Tokia antrašte *Draugo* kultūrinis priedas per tris numerius (4.1.8 ir 15) paskelbė buv. politinio kalinio Vytauto Skuodžio giliai išmąstytą straipsnį apie Lietuvos laisvėjimo kelią ir mūsų veiksmų žygius. Autorius apgailestauja, kad įvykiai Lietuvoje taip staiga atsirado, kad kai kurie mūsų veiksniai net nesiorientuoja, kas ten vyksta ir visur stengiasi įžiūrėti netikrumą ir apgaulę. Kai kurie mūsų yra nepatenkinti, kad buvo leista viešai iškelti Lietuvos vėliavą, giedoti himną. Kai vienas veiksnys paskelbė vajú Šapo-

nes jie reikalingi darbui. Taip pat ir industrinių kompleksų vadovams patariama nutraukti savo žmonių treniruotę, kad nebūtų eikvojamas laikas.

J. S.

kos Lietuvos istorijai Lietuvoje išleisti, kitam veiksmui atrodė, kad pirmasis veiksnys pametęs galvą ir sūtlė sustoti ir pagalvoti, nes įvykiams keičiantis esame netekę lygsvaros.

Nurodęs visą eilę Lietuvoje staigiai atsiradusių pasikeitimų, kaip įvairių naujų ar atgaivintų organizacijų atsiradimą, visą eilę naujų laikraščių ir įvairių organizacijų atsiradimą, visą eilę naujų laikraščių ir įvairių projektų paminklams atstatyti, baržnyčių gražinimą tikintiesiems, pamaldų transliavimą per televiziją, vyskupo Julijono Steponavičiaus gražinimą į jo turėtas pareigas ir didelį lietuvių vieningumą, autorius klausia, kada mes, išeivija, pasieksime tokį pat vieningumą?

Sąjūdis savo 1988 m. gruodžio 4 rezoliucijoje yra paskelbęs sieksias demokratinį rinkimų ir remsią tuos kandidatus, kurie tvirtai gins Lietuvos respublikos suverenitetą, žmogaus teises bei demokratinius principus, bet išeivijoj į Sąjūdį vis dar žiūrima su nepasitikėjimu.

Toliau autorius tvirtina, kad visi tie pakeitimai negalėjo atsirasti be Lietuvos komunistų partijos žinios ar be jos pritarimo, nes pagal autorių idėjinį komunistų yra labai maža likę, o visi kiti komunistais pasidarė iš reikalo. Komunistų partija jos sekretoriaus Algirdo Brazausko lūpomis ne kartą yra pareiškusi vykstantiems įvykiams pritarimą. Lietuvos Aukšč. Tarybos prezidiumas yra priėmęs kalbos, tautinės vėliavos įteisinimą, tautinio himno pripažinimą ir tautinio herbo Vyčio patvirtinimą. Tai visa turėjo didelės reikšmės tautinio atgimimo dvasios pakėlimui į dar aukštesnį lygį.

Visi tie įvykiai labai nepatinka Maskvai, ir Gorbaciovas yra pažadėjęs duoti tinkamą atkirtį Stalinizmui atgijus, susidarytų pavojus ne tik Sąjūdžiui ir Laisvės Lygai, bet ir visai Lietuvai, bet autorius netiki, kad į Lietuvą grįžtų prieš dvejus ar trejus metus buvusi būklė. Prasidėjus slopinimui, visos dabar veikiančios org-jos ir neoficialūs leidiniai pasitrauktų į pogrindį ir sukeltų dar didesnę tautos reakciją, stiprintų kovą už Lietuvos

nepriklausomybę ir sugriautų visus tiltus su Vakarų pasauliu.

Nuo represijų Maskvą sulaiko ir apverktina jos ūkinė būklė.

Pagal straipsnio autorių Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės atgavimas yra realus dalykas, o jei Sov. S-ga pasirinkt tikros demokratijos kryptį, Pabaltijo šalių išsivadavimas įvyks jos pačios konstitucijos pagrindu.

DAR APIE AUKŠTUJŲ LIETUVOS KARININKŲ LIKIMĄ

Žurnalistas Alfonsas Nakas, aprašydamas savo kelionės įspūdžius į Lietuvą eilėje *Draugo* atkarpų, balandžio 4 numeryje pateikia tokių žinių apie išvežtuosius į taip vadinamus kursus, aukštuosius Lietuvos karininkus. Jų tarpe buvo generolų, pulkininkų ir vienas kitas majoras. Iš pradžių juos nugabeno į Maskvą, į Dzeržinskio vardo artilerijos akademiją. Jie buvo priskirti 174-tai divizijai ir keletą dienų buvo laisvi ir gerai traktuojami. Bet 1941 m. birželio 28 - 29 d. naktį buvo sušaukti į bendrą patalpą ir apstatyti sargybm. Buvo pavieniui vedami į kitą patalpą, kur jų laukė sovietų pulkininkų trejukė, arba karo lauko teismo tribunolas. Kiekvienam buvo perskaitytas vienodas sprendimas: "už Lietuvos kariuomenės blogą auklėjimą baudžiamas 10 metų lagerio ir po to amžina tremtimi". Toks sprendimas buvo paskelbtas 42 pabaltiečiams karininkams, jų tarpe 14 lietuvių. Kiekvienas karininkas iš teismo kambario išėjo jau kaliniu. Tokias žinias suteikio liudininko grupės lietuviai buvę atvežti į Norilsko lagerio LAMA padalinį. Tai užpoliarinės srities vietovės Temyro pusiasaly, prie Karskoje More vandenų. Ten apgyvendinti jie statė patalpas būsimam lageriui. Darbas sunkus, o maisto norma tik nuo bado gintis. Tie 14 lietuvių buvo: brigados gen. Vincas Žilys, brig. gen. Jonas Juodišius, pulkininkai: Vladas Sidzikauskas, Alfonsas Šklėrius, Leonas Rupšys ir Vincas Jasulaitis; plk. leitenantai: Kazys Abaras, Adomas Janavičius, Eduardas

Tallat-Kelpša ir Petras Daukšys; gen. štabo plk. Itn.: Pranas Matulis ir Antanas Malijonis, majorai Antanas Dapkus ir Balys Steikūnas. Jie visi ėmė mirti nuo bado, sunkaus darbo ir žiauraus klimato, nes visi galėjo būti tarp 50 - 60 m. amžiaus. Pulkininkų Šklėrius ir Rupšio mirtį pagreitino jų pasišovimas pjauti lentas rankiniu būdu. Kelionės apybraižos autoriui teko matyti fotografiją su palaidotų karininkų pavaradėmis: joje buvo įrašytos šios pavardės: JOMERTS, KARKALINIS, STRAUS, MARTMA V., TAMMI, TOZER Z., ŠKLĖRIUS, DAPKUS., DAUKŠYS, BIRKINSTEINS. Pagal liudytojo pasakymą, jis stebėjėsis, kad nėra Leono Rupšio pavardės, kuris buvo palaidotas kartu su Šklėriumi.

KAS ĮSKUNDĖ RAŠYTOJĄ KAZĮ JAKUBĖNĄ?

Okupuotoje Lietuvoje išeinančiam laikraštyje *Jaunimo gretos* rašytojo brolis Alfonsas išspausdino atsiminimus apie rašytoją. Pagal jį rašytojas buvo areštuotas 1946 m. kovo mėn. Jo byloje kaip kaltinimas figūravo rašytojo eilėraščiai "Paukštelis" ir "Laikrodėlis". Rašytoją apskundė kitas rašytojas, taip pat kairiųjų pažiūrų, kaip ir Jakubėnas, Petras Cvirka, o liudytojais byloje buvo rašytojai Kostas Korsakas, Antanas Venelova ir J. Baltušis. Pagal brolio teigimą Cvirka nemėgęs Jakubėno ir dažnai su juo susikirsdavęs. Esą viename rašytojų susirinkime kilęs ginčas, ar spausdinti Vinco Kudirkos kūrinius. Cvirka kategoriškai pasisakęs prieš spausdinimą. Jam replikavęs Jakubėnas taip: "Aš galiu suprasti, kodėl Kudirkos satyrose arkliai baidosi žandarų, bet nesuprantu, kodėl Cvirka baidosi Kudirkos". Cvirka tuo metu buvo Rašytojų sąjungos pirmininku ir tuo pasakymu labai įsijėidė.

Cvirka savo skunde saugumui apie Jakubėną rašė, kad Jakubėnas pakeltu balsu šaukęs, kad grąžintų išvežtuosius brolius. Esą Jakubėnas reikalavo grąžinti tuos brolius, kurie vakar

AFRIKA

Afrika yra didelis kontinentas — daugiau kaip vienuolika milijonų kvadratinų mylių, daugiau negu 20 procentų viso pasaulio žemės paviršiaus. Afrika yra savo žemės plotu beveik tris kartus didesnė negu Europa, kuri turi tik ketvertą milijonų kvadratinų mylių, apie 7 procentus žemės paviršiaus, tačiau Afrikos reikšmė pasaulio politikoje, ekonomijoje ir istorijoje yra kur kas mažesnė negu kitų kontinentų.

Saharos dykuma skiria Afriką į dvi, visai skirtingas dalis. Šiaurinėje Afrikos dalyje, atseit nuo Viduržemio jūros iki Saharos, yra arabų valstybės — Egiptas, Libija, Tunisija, Maroko, Alžerija ir Abesinija (Etiopija).

Į pietus nuo Saharos gyvena didoka daugybė juodaodžių tautų, tautelių, genčių. Vienintelė išimtis pietinėje Afrikos dalyje yra baltųjų valdoma

Pietų Afrikos respublika (Republic of South Africa).

Šios dvi grupės vertintinos atskirai, nes jos pagrindiniai skiriasi. Šiaurinėje Afrikos dalyje gyvenantieji arabai yra semitų kilmės, atseit giminingi žydams. Jie turi savo senas, aukštai išvystytas kultūras, kurių ryškiausias ir žinomiausias pavyzdys turbūt yra piramidės ir sfinksas Egipte, kurie buvo statyti prieš tūkstančius metų.

Arabai turi savo seną istoriją, kurioje yra įdomių momentų. Jie yra mahometonų religijos, ir tas faktas yra didžiai reikšmingas, nes bendra religija juos stipriai jungia, nežiūrint to, kad jie dažnai savo tarpe nesutinka. Arabai susijungę į "Arabų Lygą", kuri atstovauja jų bendriems interesams. Arabų reikšmę iliustruoja faktas, kad prieš septynis šimtus metų, kai popiežiai šaukė Europą į kryžiaus žygius, tie žygiai buvo nu-

kreipti prieš arabus.

Antroje Afrikos dalyje, atseit nuo Saharos į pietus, situacija atrodo visai kitaip. Ten gyvena daugybė tautų, tautelių, kurios turi du bendrus požymius: jie visi yra tamsios, atseit juodos odos, ir jie labai menkos civilizacijos, arba ir visai laukiniai.

Afrika yra didelių, beveik neribotų galimybių kontinentas. Jos teritorija yra beveik 4 kartus didesnė negu Jungtinės Amerikos Valstijos arba Kanada; ji apima net septynias laiko zonas; ji turi, tiesa, nemaža dykumą (pvz. Sahara) bet ji taipogi turi milžiniškus plotus derlingos, net labai derlingos žemės, kad, jeigu ji tik būtų protingai, racionaliai dirbama, jos užtektų maitinti ne tik visus Afrikos gyventojus, bet dar ir visus europiečius. Afrika taipogi turi daugybę įvairiausių žemės turtų, žaliavų — naftos, metalų etc.

Afrikoje gyventojų yra apie 500 milijonai žmonių. Tai jėga, kuri pasaulyje galėtų daug reikšti, ypač turint galvoje, kad maždaug pusė tų gyventojų yra jaunesni negu 15 metų, kas duoda pagrindo galvoti, kad ateityje jų smarkiai padaugės. Jie kalba maždaug penkiais šimtais įvairių kalbų ir tarmių.

500 milijonai žmonių galėtų būti jėga, kuri galėtų stipriai reikšti pasaulio politikoje ir ekonomijoje. Šitaip reikštis jiems tačiau neleidžia faktas, kad Afrikos gyventojai negrai (ne arabai) yra žemo kultūros ir civilizacijos lygio. Be to, jiems politiniai

užmušinėjo valstiečius, mūsų tarybinės piliečius.

Jakubėnas buvo nusistatęs prieš bet kurią valdžią. Jis rašė eilėraščius prieš Smetoną, vokiečių okupacijos metu rašė prieš vokiečius, o bolševikų okupacijos metu nepagailėjo žodžiu prieš bolševikus. Prie skundo buvo pridėtas ir dokumentas apie Jakubėno pašalinimą iš Rašytojų sąjungos.

Korsakas paliudijo, kad Jakubėnas

nespausdintuose eilėraščiuose skiepęs nacionalistinį įsitikinimą liūdėti dėl kažkur išvežtų brolių lietuvių ir stengėsi įrodyti, kad ateisias laikas, kad tie lietuviai sugrįšią.

A. Venslova parodė, kad Jakubėnas buvo pašalintas iš Lietuvos tarybinių rašytojų sąjungos už dviprasmiško charakterio eilėraščius, kuriuos jis viešai skaitė Kauno miesto literatūriuose vakaruose. Eilėraštyje "Laikrodėlis" pavaizdavo veiksmus kai ku-

rių tarybinės armijos karių, kurie atiminėjo iš piliečių laikrodėlius, o eilėraštyje "Paukšteliai" išreiškė viltį, kad ateis laikai, kada sugrįšią tarybinės valdžios organų represuoti lietuviai.

J. Baltušis parodė, kad Jakubėnas Mažeikiuose rašęs eilėraščius prieš vokiečius, bet pasiliko nacionalistu. Tarybinės valdžios grįžimo į Lietuvą nenorėjo, netikėjo Tarybų Sąjungos karo laimėjimu.

reikštis ir ekonominiai neleido faktas, kad jie beveik visi (išskyrus pvz. Abe-siniją) maždaug 100 - 200 metų buvo Europos valstybių kolonijos. Stambiausieji Afrikos kolonizatoriai buvo D. Britanija ir Prancūzija, nors ir kitos Europos valstybės, Italija, Ispanija, Portugalija, turėjo kolonijų Afrikoje. Vokietija irgi turėjo kolonijų Afrikoje, tačiau jų neteko 1918 m., pralaimėjusi I pas. karą.

Tie visi kolonizatoriai išnaudojo savo kolonijas ekonominiai, daugiausia imdami iš jų įvairias medžiagas, žaliavas tik už menką atlyginimą arba ir visai be atlyginimo, o iš kitos pusės parduodami jiems savo pramonės gaminius aukštomis kainomis.

Dėl to dabartinės Afrikos valstybės nuolat garsiai skundžiasi. Iš kitos pusės reikia tačiau pripažinti, kad Afrikos tautos ir tautelės iš kolonizatorių turėjo ir nemaža naudos, nes juos išmokė Europos kalbų ir, be to, davė bent šiek tiek tokius pagrindus civilizacijai — raštingumą, teisių santvarką, kelius, geležinkelius etc.

Po 1945 m., po II pas. karo, europiečiai kolonizatoriai, pirmoje eilėje anglai ir prancūzai, pradėjo duoti savo kolonijoms laisvę. Jie tą darė dalinai demokratiniais, idealistiniais sumetimais, bet dalinai ir dėl to, kad ypač anglai ir prancūzai, po antrojo karo nuvarę ir nusilpę, nebeįstengė savo kolonijų suvaldyti ir įsitikino, kad yra lengviau ir paprasčiau duoti toms kolonijoms savistoviai tvarkytis.

Žinoma, visos negrų tautos ir tautelės buvo ir tebėra kultūriniai labai jau atsilikę ir turėjo tik labai menką skaičių inteligentų, ėjusių mokslus Europoje ir tinkamų vadovauti valstybei.

Kai po Antrojo pas. karo Europos valstybės — kolonizatoriai davė Afrikos tautoms ir tautelėms laisvę, Afrikoje susikūrė iš viso apie 50 valstybių-valstybių. Jos buvo ir tebėra labai įvairios savo didumu — nuo Nigerijos, turinčios daugiau negu 70 milijonų gyventojų, iki Seychelles, turinčių vos šimtą tūkstančių žmonių. Europos valstybių tikslas buvo duoti vi-

soms toms naujoms valstybėms demokratinę santvarką ir politinę laisvę. Gyvenimo realybėje tačiau atsitiko kitaip. Visų tų juodųjų valstybių tarpe yra vos dvi — Botsvana ir Senegal — kurios turi tikrą demokratiją ta prasme, kad leidžia savo piliečiams balsuoti ir patiems išsirinkti savo valdžią. Trisdešimt devyniose juoduose valstybėse jokių rinkimų nebuvo ir nėra. Daugiau negu pusė jų valdoma karinių juodų diktatorių. Visoje eilėje kitų yra tik, galima sakyti, demokratijos farsas, karikatūra, nes tariamuose rinkimuose dalyvauja tik viena valdančioji partija, kuri išstato tik vieną kandidatą; tas kandidatas tada išrenkamas 99.98 nuošimčių visų balsų ir tada pasiskelbia prezidentu visam amžiui. Šitokie tariami rinkimai mums labai primena "liaudies seimo" rinkimus kuriuos mes turėjome iškentėti tėvynėje pirmosios sovietinės okupacijos metu. Yra nustatyta kad nuo 1957 m. ligi šiol Afrikos valstybėse yra buvę viso daugiau negu 150 tariamų prezidentų — valstybės galvų, bet kad iš jų vos tik šeši savo noru nulipo nuo sosto; visi kiti buvo arba nužudyti arba nuversti nuo valdžios ir išvaryti.

Nežiūrint didelių žemės turty ir žaliavų, Afrikos juodieji gyvena giliai, baisiame skurde. Išimtį sudaro tik labai plonas, valdantysis sluoksnis. Tas skurdas didele dalimi aiškinamas tuo, kad daugelis tų tariamų prezidentų ir diktatorių, nuolat savo tarpe kariauja. Užkariautieji negrai traktuojami žiauriai, be pasigailėjimo marinami badu, kitaip slegiami, kankinami. Vienas ryškus pavyzdys iš daugelio: prieš keletą metų kai Biafros provincija mėgino — nesėkmingai — atsiskirti nuo Nigerijos valstybės, žuvo net apie milijoną juodųjų piliečių. Ugandos valstybėje diktatorius Idi Amin, iškilęs iš anglų kolonialinės kariuomenės puskarininkio, yra nužudęs šimtus tūkstančių savo juodųjų tautiečių: jis pagarsėjo tuo, kad savo asmeniniams priešams nukirsdavo galvas ir tas galvas laikydavo

šaldytuvuose, kad galėtų šen bei ten jomis "pasigėrėti".

Charakteringas faktas, kad Europos valstybės ir Amerika duoda Afrikos juodosioms valstybėms maždaug 7,000 milijonų dolerių paramos kasmet, bet kad tos valstybės išleidžia net daugiau negu tą didoką sumą kariniams reikalams, kareiviams ir ginklams.

Afrikos juodosios valstybės yra susijungusios į organizaciją, vadinama "Organization of African Unity — O. A. U." — kurios tikslas sujungti visą Afriką į vieną galingą, sąjunginę valstybę, pakelti kultūros, ekonomijos lygį etc., tačiau praktiškai ji beveik nieko konkretaus nedaro, išskyrus tik koneveikti europiečius, buvusius kolonizatorius, suversti jiems visų savo nesėkmių kaltę ir žinoma, pulti baltųjų valdomą Pietų Afrikos respubliką.

Didoka dalis naujųjų juodųjų Afrikos valdovų yra išsimokslinę Europos universitetuose, ten pakliuvę į socialistų-marksistų įtaką ir savo naujose Afrikos valstybėse įvedė socialistinę santvarką, kai kuriais atžvilgiais panašią į sovietinę. Jie atmeta vakariečių žinovų jiems siūlomą laisvą ekonominę santvarką, todėl jiems visai nesiseka tvarkytis. Pavyzdys: visoje eilėje valstybių valdžia moka žemdirbiams už jų produktus tik labai žemas kainas, kadangi valdžia turi išlaikyti gausią biurokratiją ir kariuomenę. Tie žemdirbiai gaudami tokius menkus atlyginimus negali verstis, meta savo ūkius ir bėga į miestus, kur jie dažniausiai neranda darbo ir skursta. Išvadoje valstybė neturi pakankamai žemės ūkio produktų, turi importuoti maistą, nors turi pakankamai geros žemės, kurios užtektų ne tik patiems išsimaitinti, bet dar ir eksportuoti maistą.

Viena iš įdomiausiųjų valstybių Afrikoje yra Pietų Afrikos respublika (Republic of South Africa). Ji skiriasi nuo visų kitų Afrikos valstybių tuo, kad ten gyvena apie penki milijonai baltų žmonių, dalinai olandų o dalinai anglų kilmės. Šitie penki milijonai baltųjų, kurie ten gyvena jau šimtus

metų, turi savo rankose visą politinę ir ekonominę galią. Jie sudaro valdžią, renka prezidentą, renka parlamentą. Toje respublikoje taipogi gyvena apie 24 milijonai juodųjų, bet jie, nors skaičiumi ir dauguma, valdžioje visai neturi balso. Visoje valstybėje vyrauja sistema, kuri griežtai skiria baltuosius gyventojus nuo juodųjų, net iki tokių detalių kaip atskiros viešos prausyklos ir atskiri pajūrio pliažai. Ši sistema vadinasi "apartheid". Pietų Afrikos respublika yra, rodos, vienintelė valstybė visoje Afrikoje, kuri veikia tvarkingai, reguliariai, kuri savo gausius gamtos turtus tvarko racionaliai. Gyvenimo standartas aukštas. Kadangi ji yra valdoma baltųjų mažumos, tai ji pikta puolama visų kitų, ypač juodųjų Afrikos valstybių. Jos boikotuoja šią baltųjų valdomą valstybę, atsisako su ja turėti reguliarius santykius, nors gyvenimo realybė verčia jas naudotis Pietų Afrikos aukštai išvystyta ekonomija, transporto sistema etc. Pietų Afrikos respubliką taipogi pikta puola J.A.V. juodoji mažuma, (apie 22 milijonai) ir net kai kurie Amerikos baltieji gyventojai, daugiausiai palinkę į kairę, kurie vadinasi liberalais.

Kai šitie puolimai yra paremti puolančiųjų rasine diskriminacija, matosi iš fakto, kad jie puola tik baltųjų valdomą Pietų Afrikos valstybes, kur eilinis juodasis pilietis neturi civilinių teisių ir kai kuriais atžvilgiais net traktuojamas blogiau negu Pietų Afrikos juodieji piliečiai. Charakteringas faktas: tūkstančiai juodųjų iš kaimyninių valstybių keliauja į Pietų Afriką, kadangi ten aukštesni uždarbiai.

Vakarų Europos ir Amerikos problema štai kame: beveik visos Afrikos juodosios valstybės yra stipriai nusistačiusios prieš baltųjų Pietų Afriką. Vakarai, nenorėdami atstumti Afrikos juodąją daugumą ir ją ko gero nustumti į sovietų įtakos sferą, negali sau leisti jų antagonizuoti. Reikšmingas faktas, kad Pietų Afrikos valdančioji baltoji mažuma yra visai aiškiai nusistačiusi už demokratinius Vakarų, prieš sovietus, ir pagrindiniame Rytų-Vakarų konflikte yra visai aiškiai mūsų, Vakarų pusėje. Prisideda grynai materialinis, ekonominis faktorius. Pietų Afrikos žemė gausi ne tik tokiomis gėrybėmis kaip auksas, platinas ir deimantai, bet taipogi ir kitais mineraliais ir žaliavomis, kurios būtina reikalingos ir civilinės ir ypač ka-

rinės pramonės reikalams.

Yra gana aišku: jeigu Pietų Afrikoje būtų įvestas demokratinis principas "vienas žmogus — vienas balsas", tai valdančioji baltoji mažuma būtų nustelbta ir atsidurtų visiškoje juodosios daugumos malonėje. Baltiesiems tai reikštų ne tik nustoti visko, ką jie dabar turi, bet susilaukti ir didelio pavojaus baltųjų gyvybei. Tad nėra ko stebėtis, kad baltoji mažuma atsisako duoti balsą juodajai daugumai, nes žino, kad tai būtų baltųjų galas.

Prisideda dar faktas, kad juodųjų dominuojanti organizacija "African National Congress — A.N.C." yra stiprioje komunistų įtakoje ir dėlto yra gero pagrindo spėti, kad jeigu juodieji užvaldytų Pietų Afriką, ta valstybė atsidurtų sovietų politinėje orbitoje, pasidarytų sovietiniu satelitu. Turint galvoje Pietų Afrikos reikšmę, jėgą, strateginę lokaciją, laisvieji Vakarai visiškai negali leisti situacijai šitaip rutuliotis.

Didelės reikšmės faktas yra, kad baltoji mažuma turi labai gerai organizuotą ir ginkluotą policiją ir kariuomenę, tad galima spėti kad padėtis Pietų Afrikos respublikoje bent artimesnėje ateityje nesikeis.

Žuvusiems Lietuvos kariams paminklas Šančių karių kapinėse. Nuotrauka 1989. II. 16

Lietuvių kapinės Sibire

LAIŠKAI GORBAČEVUI

Lietuvių tautai stengiantis išsilaivinti iš Sovietų Rusijos (Sov. Sąjungos) okupacijos, pavergtieji lietuviai pageidauja ir užsienyje gyvenančių lietuvių tal-
kos, kad Maskva žinotų, jog Lietuvos neriklauso-
mybės siekia ir užsienyje gyvenantieji.

Spausdinamus laiškus M. Gorbačevui parašė JAV-
jose gyvenantis Algirdas Gustaitis. Rašė ir SSSR am-
basadai Vašingtone.

Gaila, iki šiol dar negavo jokie atsakymo. Būtų
naudinga, kad panašių laišku rašymą praktikuotų ne
tiktai pavieniai užsienio lietuviai, bet ir organizaci-
jos. Rašykime ir SSSR ambasadai Vašingtoje.

"Kario" redaktorius

USSR Generaliniam Sekretoriui, Prezidentui Mikhail Gorbachev
Moskva
USSR

Gerbiamasai,

laukiu Jūsų atsakymo mano laiške Jums pasiusta
1988 m. spalio mėn. 12 d. iš Los Angeles, California, U.S.A.

Tame laiške prašiau, kad USSR grąžintu Lietuvai tas rytines
šerės, kurių teisėtura patvirtino 1920 metais Sovietų Rusijos
atstovai, įskaitytinai Lenin. To įrodymui buvau pridėjęs atspaudą
iš Lietuvos respublikos atstovo P. Kliro knygos 253-261 psl.

Taikos, teisinguro pagrindu malonėkite nustatyti data, iki
kada Sovietų Sąjungos kariuomenė ir viešoji bei slaptoji milicija
/KGB/ pasitrauks iš Lietuvos atgal į USSR. Kaip žinote, Lietuva yra
Sovietų Sąjungos okupuota nuo Stalin'o laikų.

Rašau kaip žmogus žmogui, todėl laukiu tokiu pat pagrindu Jūsų
atsakymo.

Pasambiai

Algirdas Gustaitis
Algirdas Gustaitis

7946 West 4th Street
Los Angeles, California 90048

1988 m. sausio mėn. 24 d.

RETURN RECEIPT
REQUESTED

POSTAL SERVICE
R 458 785 627

Registered article Envoi recommandé	☒ Letter Lettre	☐ Printed Matter Imprimé	☐ Other Autre	☐ Express Mail International
☐ Insured parcel Colis avec valeur déclarée	Insured Value Valeur déclarée	APCN No. R458785627		
Office of mailing Bureau of deposit Mikhail Gorbachev		Date of posting Date de depot		
Addressee (Name or firm) Gen. Secretary, President		Nom ou raison sociale du destinataire		
Street and No. Moskva		Boulevard No.		
Place and country USSR		Lieu et Pays		
This receipt must be signed by the addressee or by a person authorized to do so by virtue of the regulations of the country of destination, or, if those regulations so provide, by the employee of the office of destination, and returned by the first mail directly to the sender. Ce avis doit être signé par le destinataire ou par une personne y autorisée en vertu des règlements du pays de destination, ou, si ces règlements le comportent, par l'agent du bureau de destination, et renvoyé par le premier courrier directement à l'expéditeur.				
The article mentioned above was duly delivered. L'envoi mentionné ci-dessus a été dûment livré.		Date		
Signature of the addressee Signature du destinataire		Signature of the employee of the office of destination. Signature de l'agent du bureau de destination.		
30.1.89				

To be filled out by the office of origin.
A remplir par le bureau d'origine.

To be completed at destination.
A compléter à destination.

REGISTERED NO. R458785627	POSTMARK OF LOS ANGELES, CALIFORNIA, U.S.A.
Reg. Fee \$1.40	Special Delivery \$
Handling Charge \$	Return Receipt \$ 90
Postage \$ 90	Restricted Delivery \$
Received by AG	
Customer must declare full value \$	With Postal Insurance at Insurance \$75,000 Domestic Int. Limit
FROM Alg. Gustaitis 7946 W. 4th Street Los Angeles, CA 90048, U.S.A.	
TO Mikhail Gorbachev, Gen. Secretary, Moskva, USSR	

All Entries MUST be in Ball Point or Typed

PS Form 380C, RECEIPT FOR REGISTERED MAIL (Customer Copy) June 1986 (See Information on Reverse)

USSR Generaliniai Sekretoriui, Prezidentui Mikhail Gorbachev
Moskva, USSR

Gerbiamai,

Jūsų dėmesiui 1989 m. sausio mėn. 24 d. pasiunčiau registruotą laišką, kurio gavimą patvirtino Jūsų įstaiga, pakvita-
vina su parašu ir Maskvos pašto antspaudu gavau atgal. Deja, iki
šiol nesulaukiau Jūsų atsakymo.

Tame laiške prašiau, kad, pagal Jūsų pasiūlymą ir pageidavimus,
stengiatės Jūsų vadovaujama krašte suražinti įtampą, žronėrs duoti
daugiau laisvės. Todėl prašiau, kad gražinturėte Lietuvai tas Rytines
sritis, kurios sutartos ir Lenino pasirašytos Maskvoje 1920 metais.
Tų žemių sugražinimas Lietuvai būtų labai teigiamai priimtas.

Ankstesniare laiške - 1988 spalio 12 d. - idėjau to susitari-
atspaudą lietuvių kalba.

Lietuvių tauta laukia Jūsų teigiamo atsakymo.

Tikiu /noriu tikėti/ Jūs malonėsite man atsakyti raštu.

Pagarbiai

Algirdas Gustaitis
Algirdas Gustaitis
7946 W. 4th Street
Los Angeles, Calif. 90040, U.S.A.

1989 m. kovo mėn. 30 d.

USSR Ambasada
Washington, D.C.

Gerbiarieji,

atsiliepiant į Sovietų Sąjungoje paskelbtas ir
vykdomas reformas, pataisyvus J. Stalin padarytų klaidų,
aš 1988 m. spalio mėn. 12 d. parašiau ir išsiunčiau laišką
USSR Generaliniam Sekretoriui ir Prezidentui M. Gorbachev,
prašydamas prie Lietuvos priskirti tas sritis, kurios buvo
sutartos ir pasirašytos Maskvoje 1920 metais.

Pridedu to laiško atspaudą.

Iki šiol į tą laišką negavau atsakymo. Malonėkite pasitei-
rauti. Laukiu atsakymo iš M. Gorbachev.

Pagarbiai,

Algirdas Gustaitis
Algirdas Gustaitis

Los Angeles, Calif.
7946 W. 4th Street
1989 sausio 30 d.

IS MONTREALIO (KANADOS) RAMOVĖNŲ VEIKLOS

1989 m. balandžio 2 d. Lietuvių karių veteranų s-gos "Ramovė" Montrealio skyriaus susirinkimas įvyko Aušros Vartų parapijos salėje, L. K. Mindaugo šaulių kuopos būstinėje. Susirinkimą 12 val. atidarė vicepirm. J. Šiaučiulis. atsistojimu ir tylos susikaupimo minute buvo pagerbti mirę skyriaus nariai.

Sudaromas darbo prezidiumas: Aug. Mylė p-kas ir P. Gabrys sekretorius. Vicepirm. J. Šiaučiulis — perduoda skyriaus vėliavą prezidiumo p-kui Aug. Mylei. Jis, priimdamas vėliavą, padėkojęs už pasitikėjimą, pasižada saugoti, globoti vėliavą, pakol bus išrinkta nauja valdyba ir jos pirmininkas.

Perskaito, pristato susirinkimui valdybos paruoštą darbotvarkę. Praeito susirinkimo protokolą perskaitė, protokolą rašęs P. Gabrys. Protokolas priimtas. Skyriaus p-kui B. Kasperavičiui neatvykus, seka vicepirmininko J. Šiaučiulio pranešimas. Pasidžiaugta prisimenant įspūdingai praėjusiu Lietuvos kariuomenės šventės paminėjimu, suorganizuotu ramovėnų su L. K. Mindaugo šaulių kuopos talka, 1988 m. lapkričio 27 d.

Kiek liūdniau, kad per praėjusius metus netekome net dviejų skyriaus narių: 1988 m. sausio 8 d., mirė a. a. Mykolas Grinkus — gimęs 1905 m. rugsėjo 10 d., o sausio 20 d., mirė a. a. lt. Jonas Viliušis, — gimęs 1898 m. gegužės 21 d. Nuoširdi užuojauta jų likusioms šeimoms.

Iždininkas Aug. Kalvaitis pranešė, kad skyriaus išdo stovis geras. Revizijos pranešimą perskaitė komisijos p-kas A. Žiukas. Patikrinimas įvykęs 1989 m. kovo 20 d., skyriaus pajamų-išlaidų sąskaitos rastos tvarkoje.

Pareiškus padėką iždininkui Augustui Kalvaičiui, pranešimai be didesnių diskusijų priimti. Be to, ta proga paskirta auka žurnalui *Karys* — penkiasdešimt dolerių.

Išrinkta valdyba pasiskirstė pareigomis: V. Sušinskas — p-kas, J. Šiaučiulis — vicepirm., P. Gabrys — sekretorius A. Kalvaitis — iždininkas, Br. Kirstukas — valdybos narys parengimams. Revizijos komisijoj: A. Žiukas pirm., V. Barauskas ir St. Rimeikis — nariai.

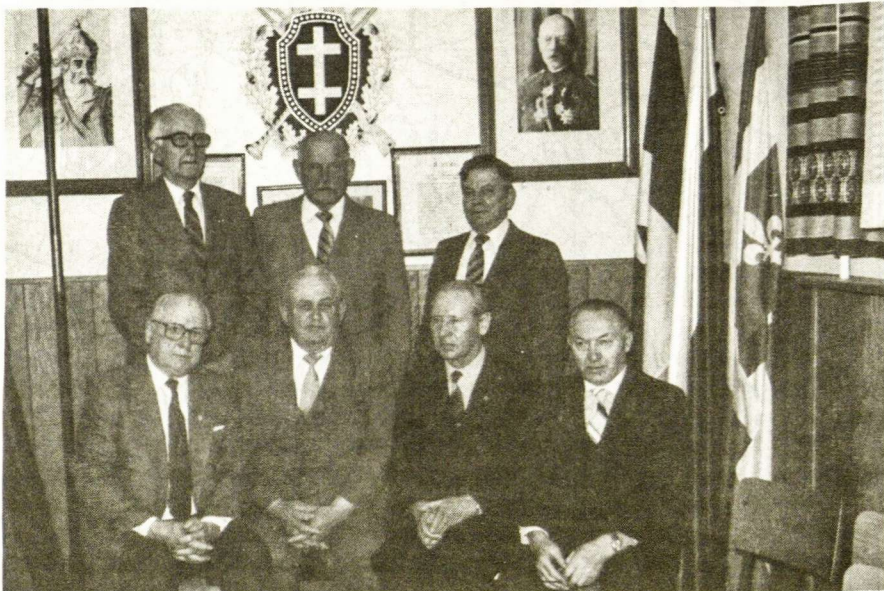
Susirinkimo p-kas Aug. Mylė perduoda skyriaus vėliavą naujai išrinktam V-bos p-kui V. Sušinskui. Pirmininko žodis. Susirinkimas Lietuvos

himnu uždaromas. Susirinkime iš 18-kos sąrašuose esančių dalyvavo 12-ka skyriaus narių.

Seka M. Šiaučiulienės ir jos talkininkės M. Grinkuvienės paruošti užkandžiai. Prie užkandžių ir kavos Aug. Mylės iniciatyva surinkta 60 dolerių. *Kariui* po 5 dol. aukojo: Aug. Mylė, V. Sušinskas, J. Šiaučiulis, P. Gabrys, S. Rimeikis, Br. Kirstukas, J. Gedminas, A. Matusevičius, V. Barauskas, Ig. Petrauskas, A. Žiukas ir Augustas Kalvaitis.

Naujai valdybai buvo pareikštas ta proga pageidavimas pagyventi skyriaus veiklą ir palinkėta sėkmės!

Peter Gabrys

Montrealio ramovėnų skyriaus valdyba ir revizijos komisija. Sėdi iš k. į d.: J. Šiaučiulis — vicepirm., V. Sušinskas — pirm., P. Gabrys — sekr., Aug. Kalvaitis — ižd. Trūksta Br. Kirstuko. Stovi iš d. į k.: Ant. Žiukas — revizijos p-kas, St. Rimeikis ir V. Barauskas — komisijos nariai. Nuotr. Aug. Kalvaičio

S K A I T Y K I R R E M K K A R I !

IŠ JONO RŪTENIO KŪRYBOS

(Iš naujo rinkinio *Šventieji rūmai*)

L A I S V Ė

Vasaris.
Šešioliktoji.
Vilnius.

Snieguotos eglės virpa.
Kanda šaltis,
O širdis, įkaitusi nuo džiaugsmo,
su pakelės dievuliuku pravirko.

Ir ko tau,
Mano mažasai Dievuli,
Medžio galvele raudoti?
Ko Tavo mediniais skruostais
Ašarom riedėti?

Dangus tebėr žvaigždėtas.
Mėnuo
Mėlynėj vaikšto,...
O šaltis
Šaudo į erdvę šviesiausia —
Ką tik pasirašytą
Laisvės žodį:
Pakelės kryžiam,
Snieguotiems šilajam
Ir pirkelėm, prisiglaudusiom
Prie šilo...

Neverk, Rūpintojėli,
Sušalusiom ašarom! —
Kai jos byra žemėn,
Kaip perlai,
Kai žydi
Žiemos paparčių ugnim,
Kai ugnelėmis spindi
Ir užšalusia Nerim
Sniego vėpūtom rieda
Į sodžius,

Vienkiemius,
Miestelius ir miestus —
Girdžiu, kaip griausmingiausi
Rarotų vargonai
Lietuvai iškiliausiają
Giesmę giedal...

* * *

Bet stūgauja vėjai įšėlę.
Pikti,
Kaip gundančios raganos,
Jie sielon spraudžiasi...
Ir melo vainikai,
Ir debesys,
Ir juodos ūkanos blaškosi
Klastų baugiom gelmėm...
Dar skrieja ir plėšos
Įsiutęs siaubas,
Uždamas, kaukdamas,
Šniokšdamas lieja
Pragaro ugnį! —

Dar debesys,
Dar rūkas dengia saulę, —
Bet krinta balti drugeliai į žemę.
Ar visas sodybas, Viešpatie, randi,
Siūsdamas baltą balandį?...
Atlėk, baltasis paukšti,
Į Nemuno klonių sodus,
Atneški žinią džiaugsmingą —
Tamsa jau nusibodus!..

* * *

Mes išėjom tepasiėmę
Tik šalto smėlio saują.
Palši rūkai slėgė horizontą,
Aplink gaisrai, vargai ir aimanos...
Mes, kaip kareiviai palaužto fronto,
Laisvės troškom

Ir bėgom
Per griuvusių katakombas.

Ir kam mes reikalingi,
Nuplyšę ir basi? —
Bet sauja smėlio
Medum kvepėjo.
Kaip varpas, širdy aidėjo,
Kas tu, paklydęs žmogau, esi?...

O žemė, palikus po tyru
Dangaus skliautu, —
Tebėjo kalvarijas savas —
Šiluvoj ir Aušros Vartuos...
O, kiek kartų mes tave praradom,
Mano raudanti žeme?
Ak, ėjom ilgom virtinėm,
Ilgom eisenom pilkom —
Vyrai, moterys, vaikai...
Ėjom gal milijoną metų
Tamsoje be žiburių,
Kai verkė medžiai pakelėse,
Savo šakas, lyg sielvarto rankas,
Dangun iškėlę...

* * *

Tauta ėjo
Su Mindaugu,
Gediminu,
Vytautu,
Su Radvilais,
Sapiegom
Ir Mikalojum Daukša...
Tauta ėjo
Su Basanium,
Maironiu,
Kudirka,
Aušra, Varpu
ir Tėvynės Sargu...

Ėjo —
Lukšio, Eimučio
ir Juozapavičiaus
Krauju pakilus...
Ir šiandien ji tebeina
Partizanų,
Sukilėlių.
Simo
ir Kalantos
Pabudinta!
Ir nūdien,
Kai tu, mano gimtoji žeme,

K R I S T I J O N A S

Taip aną pavasarį buvo nutikę,
 taip bus ir ši, Tėtut, danguje šlovingas,
 Ar prikelsi mane iš patalo minkšto ir šilto
 Pavasario sveikinti ir džiaugtis tavo parėdais?
 Sumišę pasijuto manieji be mano paguodos.
 Palinko pečiai baudžiauninko naštai vargingai,—
 O išverti gi reikia, kol dienos šviesesnės vėl stosis.
 Tad garbę lietuvninkų slauną ir darbą persunkū
 Palaimink, Tėtut! — Žinai, sunku be laisvės
 Ir man, ir mano būram sermėgiam vyžotiem...

Turiu aš jau keltis! —
 Turiu evangelijoje rasti žodį prasmingą
 Ir giesmę Sutvertojui dailią...
 Tik, va, liga, susimetus pasenusiam kūne,
 Prakaitu pila man kaktą, kaip žolę rasoje...
 Jau laikas, Anna Regina,
 Jau laikas...
 Bažnyčioj giesmė šventa iškili turi gausti,
 Žodis nuskaidrint šaltą žiemotą padangę —
 Ir būrai vargdieniai, palaiminti mano žegnonės,
 Turi širdis pakelti drauge su manim į aukštybes...
 Turiu aš jau keltis, Anna, — turiu...

Perdaug darbų nuveikti ir nudirbt susikrovė.
 Ir METAI, va, rankrašty paslikom guli nutilę.
 Reikėtų dar žvelgti pageltusį margąjį raštą.
 Reikėtų žodį surasti širdžiai dailesnį — —
 Bet, Dieve, žinau, ilgumą dienelių mūsų esi surokavęs!..
 Tik bėgti leisk iki galo darbam dideliem, užsimotiem!..

Eik skambinti, Ansai, jau laikas ateinal!
 Žmones krūvon surink į bažnyčią išpuoštą,
 Te jie paklausys mano pamokymo gal paskutinio...

ANSAS:
 Nueisiu, paskambinsiu...(Annai)
 Arčiau lenkis. Tau Anna, sakyt ką rengias...

ANNA REGINA:
 Aš čia,
 Šalia tavęs, Kristijonai...

KRISTIJONAS
 Tavęs neužmiršiu nė anapus nužengęs,—
 Tikėki, brangioji!
 Tu lengvinai mano ilgą gyvenimą nykų.
 Dėkingas aš tau, rūpestinga bičiule geroji,
 Paties Dievo skirta šių klonių platybėj žydėti...

ANNA REGINA
 Dėkui...
 O Dieve! ... Kristijonai...

KRISTIJONAS
 Tėtut, nejaugi iš lovos jau neleisi pakilti?
 Ką veiks manieji našlaičiai nabagai, vieni palikę?
 O mano miels Dieve, menkas jiems palikimas:
 Bažnyčia, sakykla, keletas sieksnių žemelės...
 ... Ir METAI...— Teisybė — būrų giesmė surašyta...
 A n s a i
 Jums, kaip sakiau, METUS aš palieku.
 Žmonėm juos atiduokit. — Teskaito tuos mano žodžius.
 Jaunas ir senas, visas garbingas lietuviškas sviatas.
 Ir, pamokymus mano giliai širdin įsidėję,
 Tegodoja gyvenimą dorą, ir kilnų, ir gerą...
 Ir, lietuviškai šnekėdami, save ir vaikus teuzlaiko,
 Tesaugo žemę savo garsingą, per amžius vis žalią,
 Jos laisvė visų širdyse tegu žydi!
 A n s a i . . .
 Eik ir skambink...
 Eik...ir...skam...bink...
 (Kristijonas miršta)

Pasulyje tik menkas grūdas,
 Tik uncija viena,—
 Laisvės žodis tebėra mum šventas—
 Ir Tu šventa...
 Neverk, Rūpintojėli,
 Sušalusiom ašarom! —

Jos byra žemėn,
 Kaip perlai,—
 Jos laisvos žydi
 Žiemos paparčių ugnim,
 Liepsnelėmis spindi,
 Sniego vėpūtom rieda

Į sodžius,
 Vienkiemius,
 Miestelius.
 Ir miestus...
 Neverk, Rūpintojėli,
 N e v e r k!

TREMTIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunelienė

8650 Shari Drv., Westland, MI 48785

Šiuo adresu siūsti visą "Tremties trimitui" skirtą medžiagą

BAISUSIS BIRŽELIS

Nuo 1941 metų birželio 14 dienos birželis lietuvių tautos istorijoje vadinamas baisiuoju birželiu. 1941 m. birželio 14-os naktį visoj Lietuvoj buvo įvykdytas masinis išvežimas ramių, nekaltų lietuvis gyventojų: kūdikių, vaikų, jaunuolių, vyrų, moterų, senelių, sveikų ir ligonių, paprastų darbininkų, mokinių, studentų, mokytojų, profesionalų, ūkininkų ir intelektualų, tarytum galvijų sugrūdimas į prekinis, užkaltais langeliais vagonus, be elementarinių patogumų, be vandens ir gryno oro, be maisto, kūdikiams ir vaikams pieno, ligoniams medicinos pagalbos, sunkiai ir ilgai kelionei į Azijos Sibirą, ir kitas neapgyvendintas tolimas vietoves... Dažnai tie bejėgiai kūdikiai, ligoniai ir seneliai mirė kelionės metu, ir liko jų lavonai pakelių grioviuose... Niekas jų nelaidojo, jų amžino poilsio vietos kryželiu nepaženklino... Kitų lavonais nuklotos tolimosios taidos, ledynai...

Tik mažas procentas pakėlė bado, žiaurių šalčių ir nejprasto katorginio darbo sąlygas ir grįžo į Lietuvą. Bet ir grįžę jie buvo traktuojami kaip antrarūšiai piliečiai, nuolat diskriminuojami, stumdomi...

Skaitydami apie Lietuvoj, Latvijoje ir Estijoje vykstančius judėjimus ir iki šiol tik daugiau išorinius pasikeitimus socialiniame, ekonominiame ir politiniame gyvenime, nepamirškite tų pirmojo vežimo 34,260 nekaltų aukų (žiūr. LE XV, 369). Prisiminkime ir vėlesnių trėmimų aukas. Juk nežiūrint tų visų ten vykstančių pasikeitimų iki šiol jie dar nėra reabilituoti, niekas jiems neatlygino už prarastą sveikatą, turtą, nuosavybę, už suardytas šeimas... Kodėl jiems nemokamos pensijos už tuos ilgų metų nepakeliamus darbus? Šiandien net ir partija už vežimus smerkia Staliną, pripažįsta, kad tie vežamieji nebuvo nusikaltėliai, bet nekaltos aukos... Tad kodėl komu-

nistų partijos vyriausieji organai ir pats M. Gorbačiovas suvažiavimo metu nepravedė rezolucijos, neatsiprašė jų nepaprašė atleidimo...

Kad vėliau tie vežimai nebuvo tokie masiniai, manau, prisidėjo jauni ir drąsūs Lietuvos partizanai. Jie išėjo į miškus, kad partizaniniu būdu stabdytų okupantų veiksmus, darytų jiems didžiausią žalą ir sukeltų baimę okupantų širdyse. Staigiais partizaniais išpuoliais jie stabdė okupantų ir jų pakalikų veiksmus, siekiančius išnaikinti lietuvių tautą, sugriauti krašto ekonomiją ir sunaikinti Lietuvos

Partizano šermenys

JONAS AISTIS

*Ratu apstoję varnos krankia, piaunas šunes,
Pasibaisėtinais isteriškais balsais
Suspigę, medžių blaškosi viršūnės,
O tujen vienas miesto aikštėje, rudens purve tysai...*

*Nebeužspaustos akys, nesudėtos rankos
Ir nenuplautas veidas — kruvinas, skaudus —
Nesistebi, kad pašarvoto nieks nelanko,
Giesmių negieda, žvakių nedega ir nekalba maldų...*

*Tai humų ordos, barbarų kerštu įkaite,
Tave išniekino ir pabaisai, kaip maitą,
Paliko paukščiams ir šunims draskyti.*

*Bet kraupūs šermenys nuo žygio atbaidytų
Tuos, kurie nevystančia garbe žydės,
Kai jūs skaudaus likimo amžiai pavydės.*

žemės ūkį. Partizanų kova buvo beviltiška, sunki, žūtbutinė. Jie žuvo, bet jų herojiški žygiai, kaip ir narsiųjų Pilėnų gynėjų bus šviesiausias laikotarpis Lietuvos istorijoje. Apie jų meilę savo žemei, jų sudėtas aukas ant Tėvynės aukuro skaitys mūsų ainiai ir didžiuosius jais — narsiaisiais Miško Broliais.

Partizanų dvasia šiandien gyva Lietuvos jaunimo širdyse, atsispindi jų darbuose. Susibūrę į Sąjūdį ir į įvairias Nepriklausomąjį Lietuvoj veikusias organizacijas, jie sudaro jėgą, su kuria turi skaitytis okupantai ir jiems prijauciantieji. Juos stebi laisvasis pasaulis, stebime ir didžiuojamės jais mes.

Tai išryškina sekančios iš Lietuvos gauto laiško mintys.

„...sūnus tarnavo tarybinei armijoj, labai toli tarnavo, prie Kinijos sienos, tai tam rašiau kas antrą dieną ir man jis taip rašė. Vargšui labai skirtingas klimatas ir pakenkė dantims ir plaukams. Išleidau labai gražiais plaukais, o grįžo pusplikis. Dabar pas mus labai kovoja, kad būtiną tarnybą jaunimas atliktų savo respublikoje. Išvis naujienų pas mus begalės, laiške sunku aprašyti. Gyvenam labai sunkų dvišaldystės laikotarpį. Lietuva stovi ant bedugnės krašto ir dėl ekonomikos ir ekologijos. Partija mus taip nuvedė. Jie žiūrėjo savo šiltas kėdes neprarasti, o kaip žmonėms yra, jiems vienodai rodė. Mūsų mokslo vyrams neišlaikė nervai, pradėjo burtis į Sąjūdį ir gelbėti mūsų brangią Lietuvėlę. Vienminčių atsirado labai greitai ir gana daug. Nebijodami nieko pradėjo skelbti tiesą, vaduotis iš to baisaus kraštutimumo. Niekas nesitikėjo taip nugyvent, kad nebūtų kas ant stalo pastatyti. Lietuva yra žemės ūkio šalis ir per 20 metų gyventų laisvėje tiek užgyvenom, kad maisto neturėjom kur dėt ir labai pigus buvo palyginti su dabartimi. Dabar neturim ką valgyti. Jūsų šunys ėda geresnę mėsą kaip mes. Negalvok kad meluoju ar ištisai skundžiuosi. Šventa teisybė. Tai kur nuvedė mus Lietuvą pragerti, tušti partijos protai. Atėmė iš žmonių žemes, įsteigė kolchozus, žmonės, kurie pajėgė, išlakstė į miestus gyventi. Liko mažuma, kuri nepajėgia apdirbti kolchozus. Jaunimas mokosi ir mažai kas grįžta į kaimus, nes niekas jų nevilioja. Tėvų žemė atimta, vaikams paveldėti nėra ką. Žmonės ištvirko, pradėjo labai girtuokliauti, o į blogą labai greitai įpranta. Aišku, jau Sąjūdis padarė labai daug gero, bet tas viskas eina vėžio greitumu, nes mūsų gražius sumanymus greitai užgniaučia centras (Maskva). Jie patys ubagai ir visiems to linki. Kas geriau gyvena, tai tiems pavydi, gatavi šaukšte prigirdyti. Tiesiog amaras užplūdo mus. Važiuoja iš Rusijos su tuščiom tarbom, pasiva-

dinę turistais, ir veža viską iš eilės. Tiesiog nervai neišlaiko žiūrint į juos. Mes lietuviai labai darbštūs. Sibiro žemė labai daug priglaudė mūsų žmonių lavonų nes tauta buvo vežama išnaikinimui. Dabar jau leidžia parašyti grįžusiems savo išgyvenimus, tai skaitau ir verkiu, juk ir mano tėveliai tą duonele valgė!..”

LIETUVIAI NEGALI PAMIRŠTI ŽIAURUMŲ

Okup. Lietuvoje, kiek pragiedrėjus, paskirais atvejais prisimena, kaip buvo Stalino laikmečiu:

1941 m. birželio 28 d. vokiečių apsupta raudonosios armijos kariuomenės dalis ties Žiežmariais pasuko iš plento Neries link. Prie Mitkiškių kaimo apsistojo, nes per Nerį tilto nebuvo. Kariuomenė užėmė ir gretimus kaimus — Latvių, Aleksandriškių, Pelkių. Tarp Mitkiškių ir Latvių kaimų nedidelis Sarvituto miškelis buvo pilnas kariuomenės. Priešpiet pasirodė rusų kariai: “Mūsų nebijokit, tačiau už mūsų atvyksta ‘Stalino kariai’, jų saugokitės”. Po pietų pamačiau tuos Stalino ... vidutinio ūgio, juodais plaukais ir tamsios odos spalvos — azijatai. Tokius žmones aš mačiau pirmą kartą. Gyventojai ėmė slėptis kur kas galėjo, o staliniečiai siautė trobose — ieškojo vyrų. Suradę seną ar vaiką — išsivarydavo.

Mano tėvai susodino mus tris ir dar kaimyno vaikus į ratus ir pabėgom iš namų. Nuvažiovome apie 5 kilometrus, apsistojome dideliame griovyje, kur buvo ir daugiau žmonių. Išsikasėme apkasus, įėjimą uždengėm pagalvėmis ir taip praleidom, naktį kulkoms zvimbant. Auštant susišaudymas aprimo, ir mes pasukome į namus. Važiuojant vieškeliu sutikdavome tik vokiečių karius — rusų nebuvo.

Išvesti vyrai nė vienas negrįžo į namus. Juos visus žiauriai nukankino ir paliko gulinčius, kai kuriuos Sarvituto miškelyje, kitus ant Neries kranto. Jiems buvo išbadytos akys, nupjautos ausys, nosys, išsukti rankų pirštai kabojo tik ant odos, nugarose išrėžta po du diržus. Nespėjo pasislėpti ir Valantanavičių šeima. Tėvą, du sūnus ir 13 metų berniuką, tuo metu gyvenantį pas Valantanavičius, išsivedė ir visus nukankino. Kazį Čiurą rado durtuvu prismeigtą prie žemės — mirė žmogus besikankindamas. Iš viso buvo nužudyta vienuolika žmonių. Laidojo visus kartu Kazokiškio kapinėse.

Valantanavičius Antanas apie 55-56 m., Valantanavičius Jonas 28 - 30 m., Valantanavičius Vaclovas 25 m., Čiuras Jonas 27 m., Čiuras Kazys 46 - 48

Partizanai stebi, kaip bolševikai šeiminkauja jų sodyboj (aliejus). Dail. Petras Bugailiškis

Mieli "Tremties trimito" bendradarbiai,

Visą medžiagą "Tremties trimitui" prašau siųsti man nauju adresu:

S. Kaunelienė

8650 Shari Drv.

Westland, MI 48185

tel. 1-313-421-4132

Laukiu ir naujų bendradarbių, ir foto korespondentų!

TREMTIES TRIMITO REDAKTORĖ

m., Drėgva (vardas nežinomas) iš Šešonių km. buvo atvykęs į Mitkiškes, Dimša Stasys 16 m., Bagdonas Kazys 16 m., Roslekas Antanas 60 m., Medzveckas Mykolas 25 m., Batėnas Zigmas 25 - 27 m.

Sarvituto miškelyje taip pat žiauriai buvo nukankinta keturiolika vokiečių belaisvių. Vokiečiai juos fotografavo.

Antanina Valantanavičienė, netekusi vyro ir dviejų sūnų, neilgai gyveno. Mitkiškių kaime buvo tylu kaip kapuose. Visus tuos žmones pažinojau. Tą baisią dieną atsimena šiandien dar gyvenantys Mit-

kiškių ir aplinkinių kaimų žmonės. Liudininkų daug. Jono Čiuro sesuo Marytė Stankevičienė šiuo metu gyvena Vilniuje. Mykolo Medzvecko motina ir Antano Rosleko sūnus Pranas — Mitkiškėse.

Prašau neskelbti mano pavardės — ne todėl, kad bijau, o todėl, kad turiu daug, labai daug pažįstamų, o jie susitikę klaus, o apie tai pasakoti sunku.

(Redakcija autoriaus pavardę ir adresą turi Vilnius.

(*Gimtasis kraštas* nr. 4(1141). Vilnius, 1989 sausio 26.

ŠAULIAI VLADO PŪTVIO GARBĖS SARGAI

K. Č.

Kad ir tremtyje pašaukti V. Pūtvio, susibūrėm po šventa vėliava, kuri suteikia mums dvasinės jėgos, pasiryžimo, stiprybės kovoti už tautos amžinumą. Iš ten atnešė mums šviesos — pavergtas, svetimųjų nuvargintas apiplėštas, bet stiprus audringos dvasios, nesibijęs būti sudegintas ant tėvynės laisvės aukuro lietuvis.

Mieli broliai, sesės, apleisdami Tėvų žemę, išsinešėm skausmą, bet vilties nepraradom. Čia nušvito naujas tikėjimas, jog gimė Jaunosios Lietuvos Kudirkos šulai. Susibūrėm tremtyje plėsti V. Pūtvio idealus, kad stiprėtum, susijungtum besąlyginiai kovos dvasiai. Išsikeldami į platųjį pasaulį, palikdami mielus veidus, tikėjimo nepraradom, jeigu kartais po daugelio metų sueisim vėl, mieli sargai, tik mūsų gretos bus praretėję ir pasikeitę mūsų veidai.

Einam visi kantriai, lyg piligrimai, į tą šviesų kalną, visi kartu neškime tiems dvasios milžinams atramos jėgų, kad nudžiugtų, jog mes dar neišnykom, protėvių dvasią išsaugojom, po rezistencijos vėliava einame kartu su broliais, iškentėjusiais kančias nuo sugyvuolėjusio okupanto...

Mes žinome, kad pasyvumas, pacifizmas, tylėjimas yra dezertyravimas — nusikaltimas!

Štai naujo atgimimo ugdytojas Arūnas Degutis, šviesos pranašas, atnešė mums kovos kibirkštį, kuri išsaugota amžių kelyje rodo tik vienos krypties kelią iš tamsumos — atiduok save tam didžiajam tikslui...

*Iš sutemų ir prieblandų išeikit,
Uždekit naują ugnį širdyse!
Vergams palikit vargo naktį klaikią,
Šaukiu aš — jūsų protėvių dvasia.*

Vingio parko didinga gyvybės demonstracija atbloškė ir mums naujų jėgų, kurios sugriovė tiltų statytojų planus. Susibūrė pavergtųjų širdys, šaukė, dainavo, meldėsi iškėlę rankas į dangų. Šaukė laisvės tai garbingai tautai visi — jauni, seni, vaikai, meldėsi, dainavo garsiai, išdidžiai Tautos himną giedojo ir verkė...

Ir koks nusivylimas ir skausmas apgaubė jų išvargintas širdis, kad čia laisvieji, irgi lietuviai, suvažiavę parodė savo tautinės garbės praradimą, kad iš jų nei vienas nesuprato, jog himnas tai tautos

stiprybė — didybė. (*Kario redaktoriaus klausimas: Kur tai buvo?*)

Šiandien tenai, pavergtoji žemė pasišventėliai broliai, sesės šauliai, laisvės ugnimi uždegti V. Pūtvio žiburiai jungiasi su visa tauta, kad atiduotų savo dalį tautos ateičiai. Žygį tęsia tvirtu aiškiu keliu naujos atžalos!! Gedimino pulkus šaukia, nes tauta keliasi naujam atgimimui. Viešpatie, laisvieji sėdi prie apskrito derybų stalo.

Šiandien tėvų žemės sargai — broliai, sesės žengia petys į petį su visa tauta, kad atiduotų savo dalį tautos ateičiai. Stipri, patriotų kančiose išauginta Lietuvos Laisvės Lyga išsiplėtė globaliniu mastu! Garbė jos didvyriam! Kartu eina Lietuvos Prisikėlimo Sąjūdis, sužadinęs tautą aušros prisikėlimui, sujungęs visas sielas, šaukia į Laisvę per kovą, nebeužtvenksi upės bėgimo.... Sukrėtė okupantą, kaip sunaikinti tą galingą kumštį. Siūlo steigti daugiau ideologinių partijų, nes žino, kad jų tarpe atsiras tokių, kurie padės tą vieningą tautos kumštį sunaikinti.

*Lietuva, Tėvyne mano!
Tu eini pavergta, bet nenugalėta!
Nuliūdusi... Bet nenusiminusi!*

Lietuvių kapai Sibire

1940 — 1946 M. UŽRAŠAI

A. M.

(Tąsa iš "Kario" Nr. 5)

Mus — 29 lietuvius po pietų atskyrė ir paliko Dasendorf kaimelyje. Patalpos — daržinė, senų šiaudų užtektinai. Esame be sargybos, be priežiūros, be nurodymų, be maisto. Kitą dieną prisistato pusiau uniformuoti, pusiau civiliai apsirengę buvę vokiečių keturi kariai, mus iš naujo surašo, išduoda kiek maisto, sako savaitei, kurį iš karto galiu suvalgyti. Jau iš pirmos dienos pradėjome maisto kombinuoti, mainyti, vogti... išlikęs gyvas, kas sutiks mirti badu. Renkamės žirnių, rūgštynių, dilgėlių, kas tik žalia, verdamės jūros "ersatzungus".

Maždaug po savaitės vieną rytą žiūriu ūkininkas mažu zeimeriuku pjauna malkas. Kitas vokiečių skaldo, neša ir krauna į pastogę. Aš, neturėdamas ką veikti, priėjęs arčiau stebiu. Po kokių 10 min., nuėsus jam malkas, paimu kirvį ir mėginu skaldyti. Ūkininkas pasižiūri, bet man nieko nesako, aš jam irgi nieko. Grįžęs darbininkas prisikrauna kitą glėbį, vėl nueina, aš skaldau toliau. Dabar ūkininkas nueina, grįžęs darbininkas pradeda pjauti, aš skaldau toliau. Po kokios valandos ūkininkas su lėkšte ir kava. Klausia: gal be pusryčių? Atsakau, kad mes nežinome kada pusryčiai, pietūs, vakarienė, valgome kada turime, laiko nežiūrime. Paklausia ar patinka man darbas, atsakau, taip. Dabar ūkininkas parodo kaip paleisti pjūklą, pjauti, sustabdyti, sako: "piauk, skaldyk, krauk ir palinkėjęs sėkmės, pridūrė pietums atsinešti katiliuką ir ateiti į virtuvę, parodė kur. 12 val. nuėjau su katiliuku. Katiliuką paėmė, parodė kur nusiplauti rankas ir po to pakvietė prie bendro stalo. Pietaujant daug ko manęs klausinėjo, kas esu, iš kur, kaip tapau kariu, kaip patekau čionai ir t.t. Baigėme pietus. Paklausė ar sutikčiau dirbti toliau. Jei sutinku, pirmą valandą galiu grįžti prie savo darbo. Pavakariams šeimininkė atnešė pieno, duonos apteptos sviestu ir dar ko uždėta. Šeštą valandą darbą baigėme. Vakarienei prikrovė katiliuką maisto ir jei norįs galįs ryt darbą pradėti 8 val. ryto. Ryte kitas darbas. Išvažiuom durpių kasti. Gaunu tris arklius. Ant vieno sėdžiu, po vieną iš šonų, ir taip miname durpes porą dienų. Ūkyje įvairių darbų. Man ūkio darbai nesvetimi. Valgau pas ūkininką, gaunu vokišką davinį, bet svarbiausia įgaunu pasi-tikėjimą. Vaikštau po visą ūkį laisvai, kaip tikras

saviškis. Gaunu atlyginimą markėmis. Bet ką tu nu-pirksi už markes? Maimais įsigijau prarastą aprangą, milinę, paklodes, apatinius ir kitką. Kasdien į mūsų kaimą atvyksta nauji būriai lietuvių. Po kiek laiko mūsų jau 400, bet aš tik vienas gavau darbo. Čia išbūnam iki liepos mėn. 1 dienos. Tada mus iškelia į naują vietovę Kiele miesto link. Čia būsią visų lietuvių karių surinkimo punktas ir netrukus mus paleis į laisvę, galėsime laisvai keliauti po Vokietiją...

Čia jau ūkininko nebeturėjau, bet buvau gerai maistu aprūpintas keliom savaitėms. Čia maisto problemos savaime baigėsi — pilni laukai įvairaus vasarojaus: bulvių, žirnių, net karvutes parsivesdavome... Nors vokiečių "streife" saugoja, pagauna, peršauka, bet maisto tiekimas nebesustabdomas. Jau gauname ir dvi cigaretes dienai. Galimą vieną kitą ir iš vokiečių nusipirkti, nes jie pinigą labai vertino.

Pradėjau varyti biznį, paimu iš draugų įvairaus "turto" ir už sutartą kainą atsiskaitau. Kas viršaus —mano. Po kurio laiko turto atsargos sumažėjo; buvo išmainytos prarūkytos, praloštos. Biznis pasi-baigė.

Vieną vakarą matau vienas žemaitis ūkininkaitis L. dirbasi sau klumpes, padai medžio, viršus odos. Sakau tu dirbk daugiau, aš išmainysiu. Taip pradėjau naują biznį. Žemaitis pasiėmė porą padėjėjų, o aš kasdien po 4 - 5 poras išmainydavau su ūkininkais į maistą ar kitus reikmenis. Nesant odos, viršams naudojo brezentą. Taip eina laikas. Jau liepos pabaiga. Miegame duobėse, palapinėse, po medžiais. Vasaraujame, atostogaujame.

Šiandien lieps 25. Laukiame Potsdamo konferencijos nutarimo. Sako: nuo nutarimo priklausys mūsų likimas. Vakar buvo atvažiuavę, anglių lydimi, rusų atstovai, kariškiai. Kvietė, ragino grįžti į Lietuvą. Sako: būsite laisvi, gyvensite kaip gyvenote, jūsų niekas nebaus. "Tėvas" Stalinas visiems už viską dovanojęs... Bet mes žinome geriau ir į jų pareiški-mus, tik nusišpiauname. Čia miškelyje ir apylinkėse jau yra surašyta apie 1500 lietuvių. Savišauso dali-nių Plechavičiukų, Wehrmachto, Baubataliono ir Luftwafe karių. Iš šio skaičiaus, nepatikrintais duo-menimis, į Lietuvą grįžti užsirašė arti 100. Tai labai

mažas procentas. Kada išvažiuos nežinoma. Daugelis apleidžia belaisvių rajoną ir suradę DP stovyklas, ten apsigyvena. Kaip girdime, ten irgi negeriau. Šiandien mus aplankė Raudonojo Kryžiaus darbuotojai. Gauname kiek maisto, cigarečių, taip pat ir virtuvei nemažą kiekį maisto produktų.

Liepos 27-toji. Laukiame anglų generolo inspekcijos, bet neatvyko. Aš šiandien susitikau, gal svarbesnį ir už generolą, senų dienų draugą J., kuris irgi atvyko į šią stovyklą. Kartu aplankėme pažįstamus. Sulošėme kortomis.

Liepos 29, sekmadienis. Lyja, šaltoka. Į pamaldas, kurias atlaikė kunigas atvykęs iš DP stovyklos, nėjau. Vakarop buvau koncerte, kurį suruošė lietuviai solistai ir muzikai iš DP stovyklos. Panašus koncertas jau antras šioje stovykloje. Einame beveik visi, mokėti nereikia.

Klumpaičių prekyba vyksta patenkinamai. Retkarčiais dėl įdomumo išeiname naktimis į laukus kviečių, rugių varpų pasirinkti. Išdžiovinus ir iškūlus verdame košę, pirma sumalę savo išradingais "malūnėliais", ir valgome košę, tarytum visi žemaičiais būtume. Bet kartais ir kitai dienai pasidedame. L. išvyksta į ligoninę. Namiškių prisiminimas, jų pasiūlgimas, kasdien eina stipryn. Taip noris grįžti į tėvynę, pas saviškius, bet kada?

Vakare nuėjau pas J. sulošiau dvi šachmatų partijas. Prisiminėme tėviškę, namiškius. Kasdien viską nors veikiu, kad tik būtų mažiau laiko, mažiau ilgesio minčių. Turime bendrų gyventojų — žalčių, gražus ir šlykštus. Pabundi ryte — susiraitęs guli šalia, ieško šilumos, draugiškas. Grįžo L. iš ligoninės, nepriėmė.

Stovyklos vadovybė nupirko nemažą kiekį maisto produktų iš vokiečių ūkininkų. Maisto norma žymiai padidėjo, tuo pačiu sumažėjo ir maisto iš laukų parsinešimas. Vokiečiai ūkininkai pamatė, jei neparuos — patys veltui pasiims.

Rugpjūčio 9 d. apleidžia mūsų stovyklą, kurie užsirašė grįžti į Lietuvą, apie 100. Tegul jiems Dievas padeda, mes dar palauksime. Rugpjūčio 11 d. vokiečių štabą pakeičia lietuviais, esame savo tautiečių vadovybėje.

Rugpjūčio 13 d. atvažiavo lietuvis kunigas, atlaikė pamaldas ir po to dar ilgai prabuvo su mumis, suteikdamas įvairių žinių. Taip pat atvyko VLIKO narys dr. Karvelis. Ir su juo kiti svečiai. Savo pranešimuose sakė, kad sekantį kartą matysimės civiliniame gyvenime, gal ir Lietuvoje. Rugpjūčio 14 išrikiuoja ir bataliono vadas informuoja, kad turime savo stovyklos vadovybę, žadėjo pagerinti įvairiais

būdais mūsų gyvenimą, kartu informavo, kad per mėnesį laiko mūsų likimas paaiškės. Iš jo ir kitų kalbų supratome, kad laukiame karo. Toliau "pažadėjo", kad greit grįšime į tėvynę, kur laukia mūsų tėvai, artimieji, pažįstami, tėvynė greit būsianti laisva. Turime būti viskam pasiruošę. Po to vyko skundų apklausinėjimas. Bataliono stovyklos vadas gen. štabo mjr. G. Vakare gauname "algas" 36 RM.

Rugpjūčio 20 d. atvyko solistų trupė, kuri davė gražų lietuvišką koncertą. 21 d. gavome išėivijos lietuviškos spaudos. Nuo 1944 m. liepos mėn. lietuviško laikraščio neteko skaityti. Kaip mielas savas lietuviškas žodis, kada jo netenki. Naktį vokiečių policija suėmė 18 vyrų iš trečios kuopos bulves kasant ir išvežė į miesto kalėjimą.

Rugpjūčio 22 mus aplankė gen. P. Plechavičius, mano netolimas kaimynas. Pereidamas išrikiuotus karius, mane atpažino ir daugelio nustebimui su manim kalbėdamas praleido apie 4 minutes. Po šio įvykio aš įgavau autoritetą ir dar ilgai apie tai kalbėjo. Taip pat man primindavo, kad aš per generolą Plechavičių galiu savo būklę pagerinti... Aš tuo nesinaudojau. Savo žodyje gen. Plechavičius priminė, kad įvykiams keičiantis, bus Lietuva ir Žemaitija vėl laisvos. Rugpjūčio 24 d. pamaldas katalikams laiko vokiečių kunigas kapelionas. Sekančią dienąėjome į P. miestelį registruotis ir girdėjome, kad greit mus paleis.

Rugpjūčio 8 d. atvežė vienos DP stovyklos gyventojų sąrašą. Jame radau vieno pažįstamo pavardę. Bataliono vadas pranešė, kad vyksime traukiniu apie 200 km. Per pietus dar atvyko apie 380 lietuvių belaisvių. Iš jų taip pat radau vieną pažįstamą. Raudonasis Kryžius vėl mus aplankė. Visi gavome po pakietuką. Taip pat šiandien vyko teismas "bulvių kasėjams". Keletas gavo iki 10 mėnesių kalėjimo. Palaidojome vieną kareiviuką, suvalgiusį nuodingų uogų. Turiu pakankamai grūdų, miltų, bulvių. Daugiau į laukus neisiu. Vyksta turto patikrinimas. Kas nerodytina slepiame. Savi krato, savi nemato.

Rugsėjo 1 d. padariau atsargų išpardavimą, nes visko nepasiimsiu. Gaunu nemažai RM. Rugsėjo 2 d. su R. nuėjome pas J. ir sulošėme 4 partijas, 3x1 rezultatu. Nelaukta atvyko vokiečių kunigas ir atlaikė pamaldas. Vakare viriau bulves su Raudonojo Kryžiaus konservais. Tikras sekmadienis — sotas, patenkintas. Rugsėjo 3 d. pradėjau dirbti medinę prausyklą lietuvių komitetui už mums atvežamas dovanas, nes penktadienį atvyksta atsiveikinti, mūsų išleisti. Mes važiuojame kokius 300 km į Belgiją,

bet tikrų žinių neturime. Atvykus komiteto atstovams ir aš įteikiu savo dovanėlę — prausyklą. Man nuoširdžiai padėkojo.

Labai skauda galvą. Nežinau nuo ko, juk gėrimų jokių neturime. Išpardaviau atsargas, apsirūpinau kitais reikmenimis. Rugsėjo 8-toji. Viskas buvo atlikta prie esamų sąlygų tai dienai tinkamai paminėti. Rugsėjo 9-tą pranešė, kad vyksime į geležinkelio stotį. Pradėjome ruoštis. Sekančią dieną atsikėlėme 5 val. r., papusryčiavome ir išžygiavome. Žygiavome 12 km. Čia dar kartą susitikome komiteto lietuvius. Gavome dar dovanų. Vakare išdavė davinį trims dienoms. Suregistravo ir sugulėme palapinėse. Rugsėjo 11 d. daiktus nuvežė, o mes nužygiavome į stotį. Dar kartą patikrino ir sulipome į dengtus ir nedengtus prekinius vagonus. Važiuojame Olandijos link. Važiuoja ir estų. Liubekę pasiekėm 6:45. Laukai lygūs ir miestas atrodo nuo karo mažai nukentėjęs. Per naktį pasiekėme Hamburgą, Osnabruką. Apie 4 val. įvyko traukinio katastrofa, buvo sužeistų. Rugsėjo 13 d. rytą pasiekėm Olandiją. Pirmoji stotis, kurią pamačiau, buvo Nimjigen mieste, kuris nuo karo visiškai nenukentėjęs. Apie pietus privažiavome Bocktel Brest. Žmonės pakelėj nedraugiški: spjauto, mėto akmenimis, o moterys pakėlusios sijonus, pasilenkusios rodo mums užpakalius, nors mes ir esame iškėlę trispalvę, bet ar jie taip greit gali sužinoti, kas čia važiuoja. Jei turi vokišką uniformą, esi priešas, kuriam reikia keršyti. Laukai lygūs, smėlėti, namukai mūriniai, dviaukščiai, stogai šiaudiniai, kanalai, malūnai. Aplinkui visur švaru, gražu, rodos karo čia nei nebuvo, nes visų klumpės sveikos. Privažiavome miestą Eindixoven, kuris irgi atrodo sveikas. Pervaziuojame sieną į Belgiją. Stotis Hexel. Kita valstybė, kiti žmonės. Vyksta spekuliacija, parduoda, duoda rūkalų, klausinėja kas mes, iš kur ir kur važiuojam. Važiuojam toliau į Vakarus. Neerpelt stotis, toliau, Lomell, LiarRest. Sako: negirk dienos be vakaro. Sutikome ir labai priešingų žmonių, su kuriais net teko susimušti. Pasiekiamo miestą Boom. Važiuojame per naktį. Gerai, kad nelyja, mūsų platforma nedengta.

Rugsėjo 14 d. 10 val. stotelėje Samelheld traukinys pasuko į apžėlusius bėgius. Supratom, kad atvažiuovome. Pavažiavome dar apie 8 km, sustojom, išsikrovėm ir pamatėm — spygliuota viela aptvertus lagerio pastatus barakus. Sargyba belgų, vidaus tvarka anglų, žiurkėmis ant rankovių, atrodo, kad žydai. Visi nusiminėm, veidai nuliūdę. Tikėjomės, kad vykstame į laisvę, gal kur darbams, o čia už spygliuotų vielų! Be to, ėmė lyti.

Pradėjome po vieną pro sargybas į lagerį žygiuoti. Paskirstė po 150 į baraką. Vienas barakas — vieną kuopa. Mano pirmas barakas — pirma kuopa. Lovos dviaukštės, medinės. Gavom po čiužinį. Pietums gavome po litrą tikrai geros sriubos. Jau penkta diena kaip nebuvo nieko šilto įpylę į vidurius. 6 val. išdavė maistą. Dienai 300 gr, baltos duonos, konservų ir sviesto ant liežuvio galo. Vakare patikrinimas. Atgiedame *Marija, Marija, Lietuvos himną*. Įvairūs signalai, nurodymai ir tyla. Sugulame dūsaudami, spėliodami, kam mus čia atvežė, ką su mumis darys? Koks rytojus mūsų laukia?

Rugsėjo 15 d. 6 val. r. skambalas, kėlimasis, apsitvarkymas. Gavome karštos, pabaltintos sriubos. Po to vėl galime gulėti. Vaikštome po rajoną, lyg ko ieškodami, negalime prieiti arčiau vielų kaip 5 metrus, Negalima vaikščioti susikišus rankas į kišenes, tuoj gauni įspėjimą. Pavadiname anglus žiurkėmis, nes jie ant rankovių nešiojo žiurkės ženklus. Prieš mus šiame lageryje buvo vokiečiai belaisviai. Jie grįžo į Vokietiją, į namus. Mes į rusų komunistų okupuotus namus grįžti nenorime, mūsų namai čia! Šalia mūsų už vielų latviai SS, apie 2000 vyrų. Už jų estai. Laukiame atvykstančių daugiau Pabaltijo karių. Tikime, kad ir lietuvių atvyks. Atrodo, kad čia bus geriau kaip miške, nes nuėmus derlių su maistu būtų blogai, o antra — kur praleisime žiemą. Nors ir čia davinys mažas, bet tikime, kad badu nemirsime, neleis. Visas blogis tos vielos. Už poros dienų atvyksta dar 1600. Lošiame kortomis, šachmatais ir kitokiomis priemonėmis. Vakare registravo į sporto būrelius. Aš įsirašiau į šachmatininkų grupę, nes tokių pageidavo palošti su anglais. Oras čia šiltesnis kaip Vokietijoje. Rugsėjo 18 buvome pirtyje, kur tikrai po tiek laiko gerai išsimaudėme. Rugsėjo 19 d. smulki registracija. Sekančią dieną sargybinių lydymas nuėjau į miestelį pas akių daktarą, nežinau kodėl akys pradėjo skaudėti. Rugsėjo 21 d. lynoja, ūkanota, bet nešalta. Gauname kiek maisto, rūkalų ne. Apie mūsų ateitį žinių nėra. Mes, belaisviai, laimingi ir nelaimingi, visai suprantame.

Rugsėjo 22 d. atvyko daugiau lietuvių. Jie buvo kitoje Belgijos vietoje 6 mėn. blogesnėse sąlygose. 23 d. pamaldos, kurias atlaikė belgas kunigas katalikas. 24 d. smarkiai lyja, perkūmija. Barake 6 coliai vandens. Iš rugsėjo 25 - 26 naktį man pavogė 200 RM. Gerai, kad ne visus vienoj vietoj turėjau. Sekmadienį, rugsėjo 30 d., graži diena. Futbolo rungtynės tarp saviškių. Vakare suruošėm koncertą. Pdainavome keletą kariškų dainų, o mintimis skridome į tėvynę, pas saviškius.

Jau trys savaitės už vielų. Laukiame karo, tvirtai tikime, kad Vakarai paskelbs karą Rusijai. Tikimės, kad ir mus pašauks.

Spalio 1 d. nieko neveikiame, vaikštinėjame iš barako į rajoną, iš rajono į baraką... taip slenka dienos ir naktys...

Spalio 3 einu pas dantų gydytoją. Grupę iš 20-ties veda belgai. Belgai dantistai labai sąžiningai ir gerai dirba. Kas jiems sumoka? Nežinau.

Einame per laukus, per žalumynus. Taip nesinori grįžti į vielų karalystę. Mieste žmonės linksmi, jauni, rodos, jokių bėdų niekas neturi.

Spalio 5 futbolo rungtynės, rytojaus dieną pas dantistą. Užtaisė dantį. Paslapčia išsimainiau su belgu sargybiniu už porą kojinių mėnesiui rūkyti tabako. Belgų tabakas stiprus, o dar nedavalgęs sukasi galva, laikykis... Šiandien spalio 7-toji. Beveik visą dieną guliu, tingiu keltis. Kalba, kad atvažiuoja latvių Raudonasis Kryžius, tai parašiau laišką B., kad nuvežtų. Dienos eina be užsiėmimų. Lošiamo kortomis, šachmatais. J. gavo tarnybą čiužinių sandėlyje tvarkytoju. Ten turi atskirą kambariuką sandėlyje. Ten dažnai, kviesti ar nekviesti, susirenkame: Z., R., J., brolis F. ir aš bei kiti artimieji. Čia yra pečiukas, jaučiau, kaip drėgnuose barakuose. Spalio 15 vėl registracija. Kalba, kad ruošiami dokumentai paleidimui iš nelaisvės. Vėl pirtis. Į pirtį galėsime eiti kas dešimts dienų. Spalio 19 d. pravedamas antras šachmatų turnyras. Spalio 22 skiepijo. Vakare talentų vakaras, parodėme savo "talentus". Spalio 23 mūsų kuopa tarnyboje švarai, tvarkai, visokiems darbams, po to vėl laisvi, išskyrus vakarinius patikrinimus. Gauname naują aprangą — anglišką uniformą su ketvirtainiais lopais ant nugaros ir kelių. Spalio 24 mane ir dar keletą paskyrė į naujai organizuojamą kuopą. Gavome geresnį baraką — šiltesnį ir šviesesnį. Kraustomės. Spalio 25 pakvietė padėti raštininkui susitvarkyti su sąrašais. Pirmomis dienomis daugiau darbo. Spalio 27 d. uždėjo dar kitas — kuopos ūkvedžio pareigas. Darbas įvairus: reikia parūpinti patalynę, lovas, aprangą ir kitus kuopos ūkinius reikmenis. Užimtas nuo ryto iki vakaro. Laikas greitai praeina. Pamiiršti alkį, šaltį ir likimą. Dirbu su daiktalapiais. Šiandien gavome naujų batų. Išdaviau jų neturintiems. Priėmiau senus. Spalio 29 d. suteikiau visas aprangos žinias. Spalio 30 d. gražu šilta. 32 gavome naujų šiaudų čiužiniams. Iš Bruselio atvyko lietuvis kunigas, kurs turi ryšių su Amerikos lietuviais. Jis pažadėjo, kiek galės ir nuo jo priklausys, padėti. Suserga raštininkas. Jį išveža ligoninėn.

Man tenka ir kuopos raštininko pareigos. Tokį darbą esu dirbęs anksčiau, prie S. Darbo turiu daugiau, užmokestis tas pat.

Lapkričio 2 — Vėlinės. Oras drėgnas, šaltas, miglotas — atitinka dienos nuotaikai. Mums alkanams sunku pakelti. Maisto kasdien gauname vienodai: ryte šilta sriuba, priešpiet sausas davynys, įvairus, bet labai mažas, pavakary sriubos. Sriuba gera, bet irgi per mažai. Tie, kurie gaunamo maisto nepralošdavo, neišmainydavo į tabaką, taip kaip aš — laikėmės. Kitiems buvo blogiau, kentė šaltį, sulyso, keletą jau išvežė į ligoninę. Lapkričio 2 d. pamaldos už žuvusius karius. Trečią dieną atvyko Latvių Raudonasis Kryžius. 4-tą dariau sąrašus lietuvių pasiuntimui į Ameriką. 6-tą keliamės į kitą baraką, tvarkomės naujose patalpose. 8-tą gauname cigarečių. 9-tą mūsų kuopą išformuoja, ir vėl grįžtame į pirmąjį baraką, į I-mą kuopą. Lapkričio 11 d. atvyko dar apie 700 belaisvių iš Norvegijos, jų tarpe 135 lietuviai. Pažįstamų jų tarpe neradau. Iki lapkričio 21-mos nieko ypatingo neįvyko. Lapkričio 22 atvyko kunigas, klausė išpažinčių, dalino komunią.

Lapkričio 23 — Kariuomenės šventė. Ją paminime lapkričio 27 kukliai, bet įspūdingai, širdingai, liūdnai, prisimindami pakelėse likusius kovos draugus... Vakare koncertas, mūsų pačių choras. Kunigas išvyko, žada vėl atvažiuoti, atvežti žinių, dovanėlių. Lapkričio 26 d. atvyko keletas rusų kariškių su anglų palyda, išsivežė keletą lietuvių, būk tai, karo nusikaltėlių. Bijome, kad neįvyktų masinis grąžinimas. Įvykiai Švedijoje su internuotais pabaltiečiais mus sujaudino, kada gavome žinią, kad pabaltiečius pasiims laivas "Kubane". Šiandien gavome žinią, kad jų neišduos, nes jie badavo ir yra reikalingi gydymo. Atėmė kuopoje turėtą radiją. Sunkiau gauname patikimas žinias.

Šiandien prasideda gruodis. Oras visai nepanašus į Lietuvos — daug šiltesnis, bet kada nedavalgęs — šalta. Per naktį kūrename pečiukus, dienos metu negalima. Užsivelki ką turi ir slankioji per dienas. Lyg kur važiuoti būtum pasiruošęs. Eina gandai, kad greit paliksime šį lagerį, bet tai jau daug kartų girdėjome, nebetikime. Laukiame ką nutars konferencijos. Tikime, kad grįšime į laisvą Lietuvą! Bet kada?! Visą laiką norisi rūkyti ir valgyti, bet nežinau kodėl pirma rūkyti. Maisto aš nekeisdavau į rūkalus, keisdavau tik ne taip svarbius dalykėlius. Turėdamas rūkalų, gali būti pavalgęs, bet aš niekad už tabaką maisto neimdavau — nemainydavau.

Gruodžio 6 d. pranešė, kad gausime pakietėlių,

net iš kelių vietų, kur, be abejo, bus ir rūkalų, o šventėms tikimės gauti ir kiek maisto. O laukti moka, nors kantrybė ir baigiasi. Tikime, kad vieną dieną mūsų vargai pasibaigs, paliksime šį lagerį. Planuojame kaip išėję į laisvę gyvensime, pirmiausia norėsime prisivalgyti. Visur vyksta kalbos, visur ta pati tema: kaip valgėme Lietuvoje, kiek suvalgėm, ką valgėm, visko nesuvalgydavom, vis dar likdavo... Gruodžio 8-ta. Vaikštau po rajoną, po kojomis duonos kepalukai matosi ir kur beiešotum, vis maistas vaidenasi... Šalta, drėgna, po truputį iškrenta sniego. Naktį pusto pro barako plyšius. Pabundi sniegu apipustytas. Vargas vargšams, nebeturi baltinių, milinių, kojinių, pirštinių, viskas nuėjo su vėju dūmais. Barakai šalti. Nedavalgė vaikšto susisupę į paklodes, kurie jas dar turi. Aš dar turiu. Aš dar turiu apsirengti ir apsikloti, nes šių daiktų nekeisdavau į rūkalus, buvau nutaręs, geriau kentėti nerūkius, negu šalti ir badauti. Laukiame pavasaro, bet ne visi sulauks. Kas rytą po keletą išveža į ligoninę, vienus pusgyvius, kitus jau amžiams užmigusius. Pradedame organizuoti, kad nešaltų ir stabdome mainikavimą maistu. Kas turi po vieną antklodę, suguldome po du, kad dviese gulėdami, galėtų apsikloti dviem antklodėm. Aš turėjau dvi antklodes, priėmiau su viena, tai mudviem nešalta, dar ir milines užsidedam, viską pririšame, kad amžinai "nenuslystų". Barakuose ant cementinių grindų sniegas po truputį tirpsta — drėgna ir šalta.

Gruodžio 10 d. apklausinėjimas — kas turi giminių Vokietijoje. Sklinda gandas, kad iki gruodžio 15 d. bus paleisti jaunamečiai ir virš 50 metų vyrai. Atrodo, kad prasidės šio toks judėjimas, po to juk ir mums ateis eilė. Gruodžio 11 d. barakus lankė anglų pulkininkas ir mus perkėlė į medinį baraką, gyvenome skardiniame, jis iš lauko ir vidaus apšarmojęs, daug šaltesnis. Gruodžio 12 d. visą mūsų rajoną nubaudė, nes atsisakėm dalyvauti patikrinime. Buvo labai šalta, o vietoj stovint dar šalčiau. Po to patikrinimo daug belaisvių sunkiai susirgdavo, išvežė ligoninėn, kai kurių daugiau nebematėme.

Skaitėme viename laikraštuke, kad esą užaliarimuoti Anglijos ir Amerikos lietuviai, kad mes čia vargstame, esą daroma didelė rinkliava rūbų, avalynės ir kitų daiktų ir netrukus turėsime gauti. Tėvynėn grįžimo klausimas būsiąs išspręstas Tautų Konferencijoje vasario pabaigoje Londone. Nujaučiame, kad geruoju rusai mūsų tėvynės neapleis Tarpusavio santykiai tarp keturių didžiųjų aštrėja, tikimės karo, laukiame rytdienos, gal ką geresnio mums at-

neš?... Vakare atvyko latvių choras, jie padainavo, mes paplojom... Gruodžio 13 susiremontavau batus. Stovyklos leidžiamame laikraštuke rašo, kad Australija priims 20,000 emigrantų, gal ir mes ten važiuosime?

Kas kelintą savaitę aplanko mūsų lagerius rusų komisarai, bet be kelių, iš keletos tūkstančių vyrų, daugiau nelaimi... Taip pat laikraštuke parašyta, kad sausio mėnesį Maskvoj vyks pasitarimai, reikia ko nors iš to tikėtis. Iš Lenkijos žydai bėga į Berlyną, nes lenkai juos persekioja. Rusai pasitraukia iš Lenkijos, palikdami tik susisiekiimo apsaugą.

Lageryje vyksta belaisvių grupavimas: jaunuoliai iki 18 metų ir seniai per 50 metų, invalidai turintieji giminių Vokietijoje, kas jokių giminių ar pažįstamų neturi. Matysime kas su jais bus daroma, svarbu, kad reikalai pradeda judėti, ateis ir mūsų laisvės diena!

Artėja šv. Kalėdos. Tikimės gausią ko nors valgomo, sočiau pavalgyti. Gruodžio 14 d. "sportas". Komendantas anglas didelis sporto mėgėjas. Kodėl jam nesportuoti kai pilvas pilnas! Laiko arklį, šunį, turi medžioklinį šautuvą. Jis sau medžioja, sportuoja, o mums liepia kitu sportu užsiimti! Kada statė barakus, liko supiltos didelės krūvos smėlio rajone. Gavome po kibiriuką. Keletas belaisvių pripila juos, mes panešame kokią 20 metrų ir pradedam pilti kitą krūvą. Pernešus visą krūvą, vėl iš naujo... joks sportas nemielas. Ir kaip bus, jeigu tik pasilenki, galva svaigsta, akyse tamsu.

Gruodžio 15 d. jau trys mėnesiai, kai esame šiame lageryje. Septyni mėnesiai kaip nelaisvėje. Galo dar nesimato. Gavome duonos po 200 gramų. Kitko nieko nepadidino. Sekančią dieną vėl duonos porciją sumažino. Laukiame atvykstant lietuvio kunigo iš Briuselio. Matysime ką jis atveš į mūsų belaisvių gyvenimą. Pirmadienis. Mūsų kuopa darbe, tvarkome rajoną. Dirbame nuo 8 - 11:30 val. ir po pietų nuo 1 iki 3 val., viso 5 su puse valandas. Kuopai tarnyba išpuola kas 8 ar 9 dienas. Latviai ir estai ardo tvoras, ten anksčiau buvo vokiečiai.

Atvyko kunigas. Jokių geresnių žinių nei dovanėlių neatvežė. Pastiprino religiniai. Neatvežė šventėms nei plotkelių, gal neturėjo?

Mane perkelia į akademinę kuopą, vadinamą aštuntąja, kurioje buvo choristai, įvairūs sportininkai, judresnis, pramuštgalvinis barakas, kaip kad buvo pavadintas. Oras šiandien šaltokas, bet žymiai šilčiau, manau kaip kad šiuo laiku Lietuvoje. Gruodžio 21 d. Mūsų barakas gauna lietpalčių, kurie

jų neturėjo, 10 porų kojinių, gaunu ir aš vieną porą! Lietpalčiai gerai, o dabar ir kojom šilčiau. Vakare buvome pas latvius teatre. Veikalas apie gobšų žmogų ir jo pražūtį. Gerai buvo praleisti porą valandų, panašių progų maža. Gruodžio 22 d. sportuojame (ne su kibiriukais), be milinių ir kepurių, anglams prižiūrint mankštinamės. ...Į maisto sandėlį pristatė šventinį davinį, bet šiandien nieko negavome, tik vakare po samtį šiltos, kiek pabaltintos sriubos.

Gruodžio 23 d., sekmadienis, lyja, bet ne šalta. Pasidariau susikombinavau sąsiuvinį anglų kalbos kursams, kurie, sako, prasidės po šv. Kalėdų. Šventėms neturime kuo rengtis. Nieko negavome. Teko šventes praleisti, taip, kaip visuomet. Šiandien davinys dar mažesnis. Gal atiduos per šventes? Vakare gauname iš Liubek'o stovyklos suaukota kiekvienam po 10 cigarečių, kiek muilo, biskvitų ir dar

kaikurių daiktelių. Džiaugiamės ir dėkojame aukotojams broliams ir sesėms lietuviams, kad mūsų už vielų esančių neužmiršo. Kiti gavo pakietėlių tiesiai iš giminių, draugų. Aš nieko neturiu, nieko negavau. Kūčios. Iki pietų darbo kuopoje esu paskirtas grupės vadovu. "Prižiūriu" šluotų paruošimą. Po pietų nuėjome į pirtį. Nusiplovėme, nusiskutome, pasiruošėm šventėms! Vakare nusinešiau davinį — nepadidintą — pas J.. sudėjome kas ką turėjome ir grupelė iš 5, kukliai, bet susikaupę, praleidome Kūčias, mintimis susirišdami su tėvyne, su namiškiais. Iš Kūčių grįžau vidurnaktį. Miegojau iki 11 val., nes Kūčių vakare, per patikrinimą pranešė, kad pirmai Kalėdų dienai yra suteikta "amnestija", — nevarys į darbus, nebus patikrinimų, galime veikti ką norime, bet turime vengti nusikaltimų ir negalime eiti arti vielų tvoros.

(*Bus daugiau*)

TREMTINIO GIESMĖ

PETRONĖLĖ ORINTAITĖ

*Mes benamiai klajūnai keleiviai—
Išgesinti tėvų židiniai...
Daužo viesulai tremtinio laivą,
Kur nublokš — nežinai...*

*Debesėli, praskleiski padangę —
Žiaurią naktį žvaigždė tepaguos,
Ir sapnuosime tėviškės slenkstį,
Tartum saulę danguos...*

*Jau pasaulio takuos išsibarstėm —
Tau Arkansas, Melburnas — namai!
Ir vien ilgesį Vilniuj tegarbsto
Mūs šventi židiniai!*

*Mes dar giedame gėrį tėvynės —
Dega širdy pažadai lig mirties!
Šnara Nemunas ten krištolinis,
Mirga bangos Neries...*

*O Perkūnai dievai tenubaudžia
Vilko veislę tironų plėšrių!
— Rauda sesės ten gedulu graudžiai
Partizanų karių...*

*Vis budėsime už gintaro krantą,
Už pavasarį laisvo želmens...
Vargo nuoskaudas broliai iškentę
Vėl gyveniman žengs...*

*Vilniaus kryžiai varpais tolyn skardi,
Paneriai kvimpa sodų žiedais!
— Pavergėju grandinę suardom
Balto Vyčio kardais!*

*Didžiavyrių kapuos bunda širdys —
Rugio daigas pro šalną spurdės...
Mums saulėtekio taurę pripildys
Žiburiai ateities...*

Skaitydamas "Tremties trimitą", jausk pareigą paremti "Kario" leidimą

“LITERATŪRA IR MENAS” IŠKAPOJO J. KELIUOČIO KNYGĄ

Plačiai žinomas nepriklausomos Lietuvos laikų kultūrininkas Juozas Keliuotis kraštą okupavusių rusų — bolševikų buvo suimtas, žiauriai kankintas, pasiūstas į mirties kacetus, šiaip taip išsigelbėjo. Grįžęs Lietuvon parašė atsiminimus. Gavus rankraštį, knygos pavidalu išspausdino lietuviai JAV-ose, antrašte *Dangus nusidažo raudonai*.

1989 metais okup. Lietuvoje vyksta savotiškas atgimimas, atsikovošėjimas, atsižadėtų teisių (pvz., kalbėti lietuviškai) sugražinimas, didesnė laisvė spaudai, leidžiama iškabinti Lietuvos vėliavą ir dar šis tas. Esmė nepasikeitė, nes kaip buvusi taip paliko Sovietų Rusijos griešta kontrolė pagrindinėse srityse, jie laiko savo tankus, nuodingas dujas, bolševikinę įvairių rūšių kariuomenę, teatveža kolonistus rusus ir įvairių rūšių slavus, mongolus į Lietuvą, kontroliuoja visokius įvažiavimus, išvažiavimus, žiauriai tikrina paštą ir t.t.

Lietuvių kalba okupuota spauda paskelbia drąsių pasisakymų, nors gretimai papila ko kito. Nepriklausomybės atgavimas gali pareikalauti įvairių aukų. Šimtai tūkstančių pavergtų lietuvių demonstruoja, reikalauja Sovietų Rusijos pasitraukimo iš lietuvių tautai turinčių priklausyti žemių, siekia okupacijos panaikinimo. Lietuva priklauso Europos kultūrai, Lietuva yra Europos centras. Teisingai įrašyta pavergtųjų plakate: **Te perkūnas trenkia abejingus!** Tebūnie tokia valia!

Kartais įdomių straipsnių spausdina Vilniuje savaitraštis *Literatūra ir menas*, vyr. redaktorius Leonidas Jacinevičius. Tasai leidinys Nr. 12(2209), 1989 kovo 18 d. tęsia perspausdinimą minėtos J. Keliuočio knygos, bet užvardinę kitaip: *Laisvę praradus*. Antraštės pakeitimas nevykęs. Nevykę ir perspausdinimai, nes daug kas praleista, ir kaip tik tai ten, kur būtų galima pajusti daugiau sulčių. Kitais žodžiais — baisiai iš-

cenzūravo. Duodame ištraukas iš minėto leidinio, tuoj po to nepakeistus išrašus iš knygos *Dangus nusidažo raudonai*:

Ligi šiol visoje žmonijos istorijoje rašytojai, humanitarai visada būdavo humanizmo atstovai ir stengdavos švelninti valdančiųjų žiaurumą ir barbariškumą. O dabartiniai Lietuvos rašytojai, priešingai, rūpinasi, kad tik daugiau savo kolegų ir savo tautiečių sunaikintų. Turbūt tai visiškai ne rašytojai, o mūsų tautos padugnės iš visokių patvorių ir pakeltos “rašytojais”. Tai niekšai ir sadistai, idiotai ir išsigimėliai. Už Judošiaus skatiką, už “rašytojo šlovės” lapelį jie pasiryžę ir savo motiną, ir savo tėvą parduoti. Žinoma, istorija juos pasmerks, prikals prie gėdos stulpo, bet nūnai jie “triumfuoja” ir didžiuojasi savo “laurais” (...)

Taip *Literatūra ir menas* baigė citatą. Pasiskaitykime, kaip iš tiesu buvo parašyta. Duodame tris paskutinius sakinius *Literatūros ir meno*, o toliau — kas praleista:

Tai niekšai ir sadistai, idiotai ir išsigimėliai. Už Judošiaus skatiką, už “rašytojo šlovės” lopelį jie pasiryžę ir savo motiną, ir savo tėvą parduoti. Žinoma, istorija juos pasmerks, prikals prie gėdos stulpo, bet nūnai jie “triumfuoja” ir didžiuojasi savo “laurais”.

Naktį pakviečia tardyti jau naujas tardytojas. Tai vyresnysis leitenantas, irgi rusas. Šis aukštesnio ūgio gyvesnis ir įžalesnis, ryškus karjeristas, kuriam visiškas teisingumas svarbus, kuriam rūpi tik greičiau ir lengviau sudaryti karjerą. Jis visą tardymą pradeda iš naujo. Jis ignoroja visas lengvinančias aplinkybes, o tik rūpinasi, kaip pikčiau suformuluoti visus kaltinimus. Jis akistaton pakviečia tuos du mane aplankiusius studentus. — Šie tuojau “prisipažįsta”, matyti, smarkiai kankinti, jog juodu buvo pas mane ir man siūlė su-

daryti Vyriausiąją Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą, jog aš atsisakęs ir jiems pataręs ir patiems to nedaryti. Jiems tai aiškiai tvirtinant, man nebebuvo prasmės šį faktą ginčyti. Šie studentai vėliau, po teismo sprendimo, man aiškinosi, jog jie ir kankinami iš pradžių neigė šį faktą, bet jų bendradarbiui Dambrauskui viską išplepėjęs, jiems nebebuvo prasmės tai neigti ir juodu “prisipažinę”. O tas Dambrauskas turbūt saugumo provokatorius, pirmas buvęs areštuotas ir visus tuojau išdavęs. Vienu žodžiu, čia sudarytas dirbtinis saugumo raizginys nekaltų žmonių byloms “apiforminti”. Čia ir didesnio gudrumo neparodoma, o bylos lengvai sudaromos, neigiant visus teisingumo principus ir niekinant visas žmogaus piliečio teises. O tam nereikia nei proto, nei vaizduotės, nei didelio išradingumo, nei gudraus sukto. Tam tik reikia savo rankose turėti valdžią, jėgą ir pinigus.

Kitą naktį mane pakviečia trečias tardytojas. Šis nedidelio ūgio, apkūnus ir žydu tautybės. Jis stengiasi būti man lipšnus. Jis konfidencialiai man parodo laikraščius, kur rašoma apie S. Nėries mirtį ir prašo niekam apie tai kameroje neprasitarti. Jis apie mane ima užpildinėti didžiulę anketą. Ima klausinėti apie mano abu tardytojus, apie kameros gyvenimą. Pagaliau ima teirautis apie ištisą eilę man pažįstamų rašytojų, tarp jų ir apie Petrą Cvirką. Čia aš tuojau suvokiu, šis “tardytojas” yra tarybinės kontržvalgybos agentas ir jog jis nori mane užverbuoti kontržvalgybos darbu. Tai pajutęs, aš tuojau nutylu, griežtai atsisakau toliau su juo kalbėti ir atsakinėti į jo provokacinius klausimus. Tada jis supyksta, mane išplūsta, pakviečia sargybinį ir jam įsako mane nuvesti atgal į kamerą. Įsitikinę, jog aš nieku būdu ir jokia forma nesutiksiu būti užverbuotas, daugiau tokių pastangų nebedaro ir

galutinai nusprendžia mane atiduoti teismui. Jei būčiau sutikęs būti jų agentu, jie turbūt būtų mane paleidę į laisvę šnipo ar provokatoriaus darbui dirbti. Bet aš apsisprendžiau geriau mirti, negu pasidaryti niekšu ir išdaviku. Aš jau tada žinojau, jog "velniui" atidavus nors savo mažąjį pirštelį, greit reikės atiduoti ir visą savo būtybę. Tada su juo negali būti jokių kompromisų. (122 - 123 psl.)

Tuoju po to spausdinama knygos "citata" irgi nukapota. Duodame jų citatos pabaigą:

— O iš kurgi aš tai galėjau žinoti? Aš gi ne teisininkas. O Tarybų valdžia mūsų liaudžiai ligi šiol dar nepaiškino, kad toks įstatymas yra. Svarbiausia, aš ir dabar negaliu išsivaizduoti, kad pasaulyje yra valstybė, kur visi piliečiai įstatymu įpareigoti būti šnipais (...)

Kartojame paskutiniuosius sakinius. Po to — kas iš tiesų buvo parašyta, bet *Literatūra ir menas* nepakartojo:

— O iš kurgi aš tai galėjau žinoti? Aš gi ne teisininkas. O Tarybų valdžia mūsų liaudžiai ligi šiol dar nepaiškino, kad toks įstatymas yra. Svarbiausia, aš ir dabar negaliu išsivaizduoti, kad pasaulyje yra valstybė, kur visi piliečiai įstatymu įpa-

reigoti būti šnipais!

— Įstatymo nežinojimas piliečio neatleidžia nuo bausmės! Jūs nepaklusote Tarybų Sąjungos įstatymui ir jūs turite būti nubaustas!

— Bet ir nuėjęs į saugumą, nieko jam nebūčiau galėjęs pranešti. Juk aš nežinojau tų studentų nei vardų, nei pavardžių. Nežinojau, nei kur jie gyvena, nei kuriame fakultete jie studiuoja. O svarbiausia, čia jokio nusikaltimo ir nepadaryta nei iš mano, nei iš studentų pusės. Jiems buvo kilusi mintis, ar kartais nereikėtų atgauti Vyriausiąjį Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą. Aš jiems įrodžiau, jog tai neįmanoma ir nereikalinga. Jie ir neįkūrė jokio komiteto. Tai kurgi čia koks nors nusikaltimas? Studentai atėjo pas mane kaip pas vyresnįjį žmogų, kaip pas dėstytoją pasitarti, o aš daviau jiems savo tėvišką patarimą: jie padėkojo ir išėjo. Tai už ką gi dabar hausti ir juos, ir mane? Tai būtų baisi neteisybė ir didžiausias absurdas!

— Tarybinis teismas ne tik baudžia už jau padarytus nusikaltimus, bet jis rūpinas, kad jie nebūtų daromi. Jis stengiasi nusikaltimą uždusinti pačioje jo užuomazgoje. Jei žmogus dar nieko blogo nepadarė, bet jei jau galvoja tai padaryti, jei jis ir nepadarė jokio nusikaltimo, bet jei kitiems

atrodo, jog jis gali jį padaryti, tai toks žmogus jau izoliuojamas, kad progai pasitaikius jis to nepadarytų.

— Viešpatie, tokia galvosena remiantis galima sunaikinti kiekvieną planetos gyventoją! Štai žmogui, įkvėpimo pagautam, kyla milijonai projektų ir sumanymų, bet jis nė vieno jų nerealizuoja, tai ar jis turi būti už kiekvieną savo mintį ar sumanymą baudžiamas? Štai konkurentui ar apskritai piktam sadistui pasirodys, jog jo varžovas gali ką nors blogo padaryti, tai šį jau reikia suimti ir sunaikinti? Ir štai visi varžovai, visi sadistai, visi niekšai jums pranešinėš, jog tokie ir tokie žmonės, kurie iš esmės yra patys tauriausi ir šviesiausi, atrodo gali padaryti ką nors blogo, ir jūs juos visus areštuosite, hausite ir naikinsite! Tokia santvarka man visiškai nesuprantama!

(125 - 126)

Ir t.t.

Taip skaitytojus su J. Keliučio knyga supažindina *Literatūra ir menas*, Vilniuje.

Tikėkime netrukus (okup.) Lietuvoje toji knyga bus pilnai perspausdinta.

Visi linkime lietuvių tautai Nepriklausomybės. Spaudos laisvė tatai artina.

Lietuvis

VYTAUTO DIDŽIOJO ŠAULIŲ RINKTINĖS VEIKLA

Kaip kiekvienais metais, taip ir šiemet, kovo 5 d. nuosavuose namuose rinktinė suruošė Sąjungos įsteigėjo Vlado Pūtvio paminėjimą. Šiais metais sueina kovo 5 d. 60 metų nuo jo mirties ir 70 metų nuo Sąjungos įsteigimo.

Paminėjimą atidarė rinktinės pirm. Alfonsas Paukštė. Buvo įneštos vėliavos ir visi sugiedojo Tautos himną. Rinktinės kapelionas kun. Fabijonas Kireilis sukalbėjo maldą. Atsistojimu ir susikaupimu buvo pagerbtas Sąjungos įsteigėjas ir mirusieji šauliai. Naujai priimtieji į rinktinę davė priesaiką prieš vėliavą ir ją pabučiavo, tuo tapdami tikrais Sąjungos na-

riais. Priesaikos apeigas pravedė rinktinės kapelionas kun. F. Kireilis. Minėjimui pritaikintą paskaitą skaitė Birutė Jasaitienė. Po paskaitos buvo išneštos vėliavos ir buvo parodytas vicepirm. -meno ir kultūros reikalams — Anelės Kirvaitytės paruoštas, gyvasis paveikslas "Lietuva ir jos sūnus". Dalyvavo: Elena Aleknienė ir sūnus — Petras Padvaiskas. Maironio *Oi neverk motinėle* deklamavo Klemensas Juškevičius. Moterų Vadovė Sofija Tamulevičiūtė su savo pagelbininkėmis Ald. Balčiūniene, El. Juodiene ir M. Gudaitiene dalyvius pavaišino šaltais užkandžiais ir kavute. Kazėms ir Kazimierams sugiedota

"Ilgiausių metų".

Numatoma: Meno ir kultūros vadovė Ad. Kirvaitytė repetuoja "Kuprotą oželį", kurį nori pastatyti dar prieš vasaros sezoną. Ji taip pat planuoja gegužės mėn. suruošti motinų pagerbimą. Joninės bus švenčiamos birželio 24 d., Tautos šventė rugsėjo 10 d..

Šiais metais sueina 35 metai nuo rinktinės įsteigimo. Ši sukaktis buvo paminėta rugsėjo 16 d. Bus išleistas ta proga atskiras leidinys.

Linkėkime ir padėkime tuos užsimojimus kuo geriausiai įvykdyti.

A. Balčytis

DETROITO ŠAULIAI

Detroito Stasio Butkaus šaulių kuopos metinis visuotinis narių susirinkimas įvyko balandžio 30 d. Šv. Antano parapijos mokyklos klasėje, 1750 — 25-toje gatvėje. Susirinkimą pradėjo, atvykusius pasveikino ir pravedė kuopos pirmininkas Eduardas Milkus, sekretoriavo Ona Pusdešrienė.

Atsistojimu ir susikaupimo minute buvo pagerbti paskutiniu metu mirę kuopos šauliai: Vladas Sirtautas, Leonardas Šulcas ir Kazimieras Sragauskas. Praėjusio susirinkimo, įvykusio 1988 m. balandžio 24 d., protokolą paskaitė kp. pirm. E. Milkus. Protokolas priimtas be pataisymų.

Kuopos pirmininkas Eduardas Milkus savo pranešime apibūdino kuopos atliktus darbus: kuopos valdyba turėjo 4 posėdžius ir du visuotinius susirinkimus. Kuops reikalais tris kartus važiavau į Čikagą, dalyvavome Vasario 16 minėjime, Dievo Apvaizdos parapijos Kultūros centre, Southfield, Mich. ir Wayne State universitete.

Kapų puošimo dienoje 1988 m. kun. Alfonsas Babonas atlaikė Šv. Mišias ir pasakė gražų pamokslą. Švento kapo kapinėse dr. kun. Igno Boreiškio ir visų šaulių kapai buvo papuošti lietuviškomis vėliavėlėmis, prie to papuošimo daugiausia prisidėjo šaulė Lidija Mingėlienė. Dalyvavome kun. Kazimiero Simaičio kunigystės 50 jubiliejaus, Tautos šventės, Kariuomenės ir Klaipėdos krašto minėjimuose.

Taip pat dalyvavome Jūrų Šaulių Gen. Daukanto ir Nemuno Jūrų Šaulių rinktinės 25-rių metų sukakties paminėjime, Čikagoje. surengėme gegužinė "Švyturio" Jūrų šaulių vasarvietėje "Pilėnai", kuri praėjo su dideliu pasisekimu. Balandžio 14 d. dalyvavau prof. dr. Vainučio Vaitkevičiaus pagerbime, kurį suruošė Tarptautinis institutas. Pagerbime

dalyvavo daug žymių asmenybių ir pasakyta gražių kalbų, iškeliant daktaro rūpinimasi žmonių sveikata ir jo kovą su vėžio ligomis.

Kuopa paskyrė ir išmokėjo aukų: Balfui 3,000.00, Šv. Antano parapijai 1,000.00 dol., buvusiam tremtiniui ir Vilniaus universiteto prof. Skuodžiui 1,000.00 dol., Katalikų Bažnyčios kronikai leisti 1,000.00 dol., žurnalui *Karys* 500.00 dol., Skautų Vydūno Fondui 500.00 dol., Vasario 16 gimnazijai 500.00 dol., Laisvės kovų paminklui Kanadoje 500.00 dol. ir kitiems mažesnėmis sumomis.

Kuopa numato atlikti šiuos darbus: aplankyti mirusius šaulius kapų puošimo dienoje, įrengti knygynėlį "Pilėnų" stovyklos pastato viename kambaryje, vasarą suruošti gegužinę "Pilėnuose" ir tęsti a.a. Kazimiero Sragausko darbą — rinkti Vasario 16 gimnazijai aukas.

Vicepirm. Vinco Tamošiūno pranešimą, kuris lietė turto-knygų iš Čikagos atvežimą, jų patalpinių bei išsiuntinėjimą, paskaitė Eduardas Milkus. Iždininkui negalint atvykti, apie kuopos finansus pranešimo nebuvo.

Parengimų ir moterų vadovė Ona Šadeikienė pranešė tik tiek, kad ji šiuo kartu nieko neturinti pasakyti.

Kultūros vadovė Stefanija Kaunelienė pasakė, kad St. Butkaus šaulių kuopa dirba kartu su Lietuvių kultūros klubu, Wayne State Universiteto Lietuvių kambario komitetu. Pereitais metais dalyvavo Tarptautinio instituto suruoštoje mugėje Southfield Kultūriniam centre, nors penk ir nebuvo, bet lietuviai gražiai pasirodė ir yra pakviesti dalyvauti ir šiais metais. Šiandieną ten vyksta etninių grupių tautiniai šokiai ir kvietė ten nuvykti.

Surengtas Wayne State universitete Vasario 16 minėjimas buvo sėkmingas. Visi atsilankusieji priėmimu buvo patenkinti ir teiravosi ar bus

toks priėmimas ir sekančiais metais.

Dr. Vainučio Vaitkevičiaus pagerbime lietuviai turėjo 3 stalus. Ten buvo pagerbti 4 asmenys. Vengrė savo kalboje perspėjo — neiti amerikiečių keliu ir Gorbačiovu per daug nepasitikėti.

Revizijos komisijos aktą paskaitė Kazys Ražauskas. Jo pasakytais žodžiais kuopos knygos vedamos tvarkoje ir turto bei pinigų netrūksta — turtas atitinka knygų įrašams.

Kuopos valdyba pasiliko dar dviejų metų kadencijai. Ją sudaro: pirmininkas Eduardas Milkus, vicepirm. Vincas Tamošiūnas, sekretorė Ona Pusdešrienė, iždininkas Matas Baukys, kultūros vadovė Stefanija Kaunelienė, parengimų ir moterų vadovė Ona Šadeikienė, vėliavnešys Alfonsas Lukas, valdybos nariai: Lidija Mingėlienė ir Algis Vaitiekaitis. Kuopos kapelionas kun. Alfonsas Babonas ir korespondentas Antanas Grinius. Revizijos komisija: Kazys Ražauskas, Jonas Bartkus ir Juozas Mačiulaitis. Susirinkimas baigtas Lietuvos himnu ir kuopos vėliavos išnešimu. Po susirinkimo visi dalyviai sesių šaulių pavaišinti.

A. Grinius

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Anatolijus Kairys: EPIGONAI. Politinis romanas. Tiražas — 1000 egz., kaina 10 dol. Spausdino "Draugo" spaustuvė 1989 m. Viršelis M. B. Stankūnienės. Anatolijus Kairys bene pats produktyviausias bei kūrybingiausias mūsų rašytojas. Epigonai — jau devintasis jo romanai, o yra parašęs ir išleidęs 18 dramų, iš kurių 4 premijuotos. Parašė 10 komedijų (dvi premijuotos). Išleista 5 poezijos rinkiniai. Yra sukūręs 5 libretus, kuriems muziką parašė Br. Budriūnas, J. Gaidelis, A. Jurgutis.

MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

KARO LAKŪNO K. ŠIMKAUS 21-RIŲ METŲ MIRTIES PAMINĖJMAS

Aviacijos majoras Kazimieras Šimkus mirė 1968 m. birželio mėn. 10 d. sulaukęs 62 metų amžiaus.

K. Šimkus gimė 1905 m. rugsėjo 9 d. Rygoje. Tėvai ūkininkai, kilę iš Švenčionių apsk. Tverėčiaus valsč., Lėkiškės kaimo, kur Kazimieras pradėjo savo vaikystės dienas. 1923 m., dar būdamas moksleiviu, įstojo į Šaulių S-gą. Tais pačiais metais, kaip šaulys, dalyvavo Klaipėdos krašto atvadavime. Baigęs "Saulės" mokytojų seminariją Kaune, įstojo į Karo mokyklą. 1925 m. rugsėjo 7 d. baigė Karo mokyklos VII laidą leitenanto laipsniu ir paskirtas Karo mokyklos būrio vado pareigoms eiti. 1926 m. rugsėjo 25 d. jam pačiam prašant, perkeliamas į Karo aviaciją. 1927 m. liepos 14 d. sėkmingai baigė aukšt. karininkų D. L. K. Vytauto kursų aviacijos skyriaus I laidą ir skiriamas į 4-tą oro eskadrilę. 1930 m. gruodžio 31 d. jam suteiktas 1-os eilės karo lakūno vardas. 1932 m. lapkričio 23 d. pakeltas į kapitono laipsnį. 1936 m. rugsėjo 8 d. kpt. Šimkus paskiriamas 3-os oro eskadrilės vado pavaduotoju Zokniuos. 1937 m. vasario 2 d. perkeliamas į 4-tą oro eskadrilę ir skiriamas minėtos eskadrilės vado pavaduotoju. 1938 lapkričio 23 d. pakeliamas į majoro laipsnį ir patvirtintas bombonešių grupės 4-tos oro eskadrilės vadu. 1940 m. liepos 2 d., sovietams okupavus Lietuvą, 4-tos eskadrilės vadas mjr. Šimkus paleistas į atsargą.

Lietuvos Karo aviacijoje išstarnavo 14 m., eidamas karo lakūno ir kitas pareigas. Baigė bombardavimo ir foto aviacijos kursus. Taip pat tarnybos

reikalais buvo 1937 m. komandiruotas į Angliją. Už nuopelnus tėvynei apdovanotas: Liet. Nepriklausomybės 20-ties metų jub. medaliu, Plieno sparnų garbės ženklų, Vytauto Didžiojo V laipsnio ordinu.

Po II pasaulinio karo K. Šimkus su šeima tremtinio keliais atvyko į tolimą Australiją. Po įvairių kelionių ir vargų apsistojo Melbourne. Paskuti-

niuoju laiku, įsigijęs nuosavą sunkvežimį, dirbo akmens skaldykloje, išvežiodamas įvairias statybos medžiagas po miestą. Čia, toli nuo tėvynės, kurią taip mylėjo, aviacijos majoras suglaudė sparnus.

Mjr. Šimkus buvo gabus, drąsus ir linksmas. Ir nuo pat jaunystės dienu kovotojas. Dar belankydamas "Saulės" mokytojų seminariją Kaune, da-

1923 m sausio mėn. Klaipėdos sukilimo trijulė: (Iš k.) Laukaitis, Grigaliūnas ir K. Šimkus

lyvavo kaip šaulys su ginklu rankose Klaipėdos krašto atvadavime. Čia susitiko ir susipažino su didvyriu transatlantiniu lakūnu Steponu Dariumi. Majoras dažnai pasakodavo apie jo tris susitikimus su Dariumi. Pirmas — Klaipėdos krašto atvadavime; antras — karo aviacijoje, kai jie abu tapo sparnuotos idėjos ir ginklo draugais; trečias — debesyse tarp Kybartų ir Kauno, kuomet Dariaus karstas lėktuvu buvo gabenamas į Kauną.

Lietuvos Karo aviacijos tarnyboje mjr. Šimkus išskraidė ore apie 1800 valandų. Skraidė įvairaus tipo lėktuvais žvalgo pareigose. Turėjo visokių pavojingų pergyvenimų, 10 lėktuvo avarių. Du kartu skrendant sugedo lėktuvo variklis. Ir ne tik debesyse, bet ir ant žemės patyrė daug pavojų, tačiau, sumaniai veikdamas, išliko gyvas. Šturpiausias pergyvenimas įvyko kai 1928 rugsėjo 21 d. drauge su eskadrilės vadu kpt. Pesecku išbandydami anglų gamybos lėktuvą "Sopwith", varikliui užsidegus, nusileido su degančiu lėktuvu ant sparnų.

Lakūnui Šimkui nebuvo lemta žūti jaunam; jis, sulaukęs garbingo amžiaus, nors dar galėjo ilgiau gyventi, amžinąjį poilsį rado svetingoje Australijos žemėje.

A. A. PETRAS PULMINSKAS

A. a. Petras Pulminskas, 65 metų amžiaus, šviesus šaulys, apdovanotas Šaulių medaliu ir Šaulių žvaigždės ordinu, uolus Šv. Kazimiero lietuvių parapijos ir kitų lietuviškų organizacijų rėmėjas, 1989 m. balandžio 3 į 4 naktį iškeliavo į Amžinąją tėvynę, neatsisveikings su dukromis Regina ir Veronika, su jų šeimomis, trimis vaikais ir sūniumi Petru.

Žmona Edita Pulminskienė mirė 1979 m. rugpjūčio 23 d., vos tik pradėjusi 51 savo gyvenimo metus. Taip pat pavyzdinga Martyno Jankaus kp. šaulė.

A. a. Petras Pulminskas buvo gimęs Lietuvoje, Vilniuje. Atslenkant į Lietuvą iš rytų juodai krūviams debesims, Petras pasitraukė į

Vokietiją. Po kurio laiko sukūrė šeimą su Edita Stachowski. 1957 m. abu atvyko į Ameriką. 1963 m. persikėlė į Brocktoną. Čia abu dirbo, augino šeimą, įsikūrė arčiau lietuvių parapijos, gražioje sodyboje, erdviame name. Abu mėgo gėles. Įsijungė į Martyno Jankaus šaulių kuopą, abu šaulio uniformose visose šaulių šventėse. Martyno Jankaus šaulių kuopai savo lėšomis įgijo puošnią Lietuvos vėliavą.

1979 m. mirtis pakirto Editos gyvenbę. Liko vienas gražioje sodyboje. Dukros su šeimomis gyvena toliau. Vyresnioji Regina Middleboro, Mass. Brocktono gimnazijoje vokiečių ir kitų kalbų mokytoja. Antroji gyvena Main valstijoje — rečiau tėvą aplankydamas. Sūnus Petras dirba ir gyvena tėvų namuose.

Dosnasis Petras Pulminskas pasutiniaus keleriais metais ėmė negalauti širdimi. Išėjo į pensiją, buvo vis toks pat linksmas ir paslaugus. Balandžio 3 d. pats vienas savo automobiliu nuvažiavo pas gydytoją, sėkmingai grįžo namo. Pavaikavęs telefonu paskambino šaulių kuopos pirmininkei, kuriai sakė esąs pavargęs, eisias gulti. Rytdieną prašęs jam paskambinti, jei būsiąs gyvas atsiliepsiąs, o jei ne — žinos, kad jis mirė. Rytdieną, balandžio 4 d. pirmininkė paskambino, atsiliėpė duktei ir pranešė, kad tėvelis miręs. Radę jį lovoje mirusį.

M. J. kp. pirmininkė telefonu pranešė visiems M. J. kp. ir Trakų rinktinės šauliams. Visi be išimties gailėjosi amžinybėn iškeliavusio pavyzdingo šaulio, doro, susipratusio lietuvio.

A. a. Petras buvo pašarvotas J. Frank Conley laidotuvių namuose Brocktone. Koplyčioje karste gulintį gausiai lankė šauliai, parapiečiai, lietuviai ir kitataučiai iš arti ir toli.

Su a. a. Petru Pulminsku atsisveikinimas įvyko balandžio 6 d. lankytojais perpildytoje koplyčioje. Atsisveikinimo iškilmėms vadovavo Martyno Jankaus kp. pirmininkė Stasė Gofensienė. Ir karste a. a. Petro veidą puošė šypsena. Šalia karsto stovėjo M. J. kp. ir Lietuvos vėlia-

vos. Septynios poros uniformuoti šaulių pasikeisdami stovėjo garbės sargyboje. Garbės sargybą pradėjo kp. pirm. su Trakų rinktinės pirm. Algirdu Zenkum.

Gražiai ir gaudžiai atsiveikino šaulių kp. vardu garbės šaulė St. Gofensienė ir Trakų rinktinės pirm. Algirdas Zenkus. Atsisveikintojai nuostabiai gražiais žodžiais susirinkusiems nušvietė velionio Petro Pulminsko gyvenimo kelią, jo idealizmą, dosnumą lietuviškiems reikalams. Pareiškė nuoširdžias užuojautas likusioms dukroms, jų šeimoms, sūniui, draugams ir šauliams.

Lankytojai sudėjo daug aukų mišioms ir Lietuvos šviesios ateities reikalams.

Laidojimo apeigos prasidėjo balandžio 7 d. koplyčioje. Po atitinkamų maldų išlydėjo į Šv. Kazimiero bažnyčią, kur už mirusio sielą buvo atnašaujamos gedulingos mišos. Vargonams gedulingai grojant, klebonas su palyda ir kryžiumi paskutinį kartą pasitiko parapijietį Petrą. Jo karstą dengė Lietuvos trispalvė, Jį atlydėjo uniformuoti šauliai, artimieji ir visi atvykę už jo sielą pasimelsti.

9:30 v. r. klebonas Petras Šakalys atnašavo šv. mišias. Mišių metu solo giedojo choristė O. Farrini. Savo pamoksle klebonas lietuvių ir anglų kalbomis papasakojo apie žmogaus trupumą ir jo sielos amžinybę, pareiškė užuojautą mirusiojo artimiesiems, šauliams ir draugams, kurių a. a. Petras turėjo daug. Po mišių visi sugiedojo "Marija, Marija" ir išlydėjo a. a. Petrą į Kalvarijos kapines. Jį lydėjo ilga automobilių vilkstinė.

Kapinėse po klebono atliktų laidojimo apeigų, visi sugiedojo "Marija, Marija" ir Lietuvos himną. Nuo karsto nuimtą, atitinkamai sulankstyta Lietuvos vėliavą šauliai įteikė vyriausiajai dukrai Reginai Cameron.

Tai dar vienas lietuvių kapas Brocktone Kalvarijos kapinėse, toli nuo gimtosios žemės, svetimėje, bet svetingoje JAV žemėje.

Liūdinčias dukras su šeimomis, sūnių ir artimuosius broliai ir sesės

šauliai nuoširdžiai užjaučia, kartu su jais liūdi šioje skaudaus netekimo vailandoje.

Ilsėkis, šviesusis šaulys Petrai, Viešpaties namuose!

E. Ribokienė

A. A. STEPONAS SATKŪNAS

Savanoris, šaulys Steponas Satkūnas apleido DLK Kęstučio šaulių kuopos gretas 1989.IV.14. Buvo gimęs 1899.V.1, Skiemyse, Utenos aps. Nepriklausomybės kovų metu savanoriu tarnavo Lietuvos ginkluotose pajėgose. Vedė Bronę Milėiūtę ir išaugino sūnų Bronių. Dirbo Kauno centriniame pašte.

1944 m. su šeima pasitraukė į Vokietiją ir po stovyklinių vargų 1949 m. pasiekė Ameriką, kur apsigyveno Racine, Wis. Priklausė DLK Kęstučio šaulių kuopai. LB apylinkei ir Šv. Kazimiero parapijai.

Šermenų koplyčioje su velioniu atsiveikino šaulių pirmininkas P. Petrušaitis. Po gedulingų pamaldų Šv. Kazimiero bažnyčioje, per kurias giedojo lietuviškas giesmes parapijos choras, atlydėtas į Holy Cross katalikų kapines Racine, Wis., kur jau nuo 1973.VIII.10 ilsisi Stepono žmona Bronė.

Lietuvos himno žodžiais atsiveikinta su dar vienu geru lietuviu, kurio kūną priglaudė svetinga Amerikos žemė.

Jurgis Milas

A. A. KPT. MARTYNAS SUMANTAS

Kovo 1 d. Los Angeles, eidamas 92 metus, mirė buvęs Lietuvos kariuomenės kapitonas Martynas Sumantas. Velionis, gimęs 1897 m. gruodžio 10 d. Medeikių kaime, Biržų apskr., iš pradžių mokėsi pas kaimo daraktorių. Įsisteigus tame kaime pradžios mokyklai, kurioje buvo paskirtas lietuvis mokytojas, Martynas lankė šią mokyklą, kol 1910 m. rudenį įstojo į Biržų keturklasę. Kilus Pirmajam pasauliniam karui ir frontui artėjant, pėsčias išvyko į rytus. Iš Jakobstato, Latvijoje, traukiniu pasiekė Voronežą, kur telkėsi lietuviai moksleiviai. Išlaikęs reikalingus egzaminus, įstojo į technikos mokyklą.

Kilus Rusijoje suirutei, Martynas 1919 m. grįžo į Lietuvą. Stojęs į kariuomenę, baigė Karo mokyklos IV laidą ir tarnavo karininku artilerijoje.

Vokiečių okupacijos metais dirbo Vilniaus miesto savivaldybėje. 1944 m. pasitraukęs su šeima į Vokietiją, ilgesnį laiką gyveno Scheinfelde. Iš čia 1949 m. emigravo į JAV, ir atvyko į Rockfordą, netoli Čikagos, kur gyveno jo brolis, 1957 m. persikėlė į Los Angeles. Priklausė ramovėnams, ateitininkams, sendraugiams, ir kitoms organizacijoms. Dažnai jį tekdavo matyti Šv. Kazimiero parapijos bažnyčioje. Jis buvo nuolatinis lietuvių parengimų lankytojas.

Velionis yra pasakojęs, kad besimokydamas Biržų keturklasėje mokykloje, įstojęs į ateitininkų kuopelę.

Voroneže gyvendamas irgi palaikęs ryšius su ateitininkais.

Prisimenu, kai velionis Martynas paskaitęs spaudoje, kad iš Sibiro grįžęs mirė jo mokslo draugas muzikas Likerauskas, papasakojo, kaip jam padėjęs gauti 2 ulanų pulke kapelmeisterio ir chorvedžio vietą.

Kovo 3 d. atvežus velionio kūną karste į Šv. Kazimiero parap. bažnyčią, rožiniui vadovavo prel. V. Bartuška, o kitą dieną jis atnašavo gedulingas Mišias ir palydėjo į kapines. Per Mišias solo giedojo O. Deveikienė, vargonais pritariant muzikui A. Jurgičiui. Lekcijas skaitė A. Audronienė. Garbės sargyboje prie kars-to stovėjo ramovėnai. Palaidotas Kalvarijos kapinėse netoli savo mirusios dukters Marytės Aleksandriūnienės. Atsiveikinimo žodį tarė ramovėnų vardu A. Audronis, birutiečių — V. Andrašūnienė. Laidotuvių dalyviai buvo pakviesti į restoraną pietums. Nuliūdę liko velionio žmona Ona, duktė ir žentas Onutė ir Arvydas Vaišniai ir dukraitė Rūta.

Ig. Medziukas

(Santrumpa iš *Draugo* 1989.04.04)

A. A. STASIUI MACIKŪNUI, SEN.,

Lietuvos nepriklausomybės savanoriui kūrėjui, Klaipėdos atvadavimo dalyviui, sulaukusiam 91 metų amžiaus, š. m. vasario 23 d. mirus, jo sūnams Vytautui, Stasiui ir Mellučiai bei jų šeimoms su artimaisiais užuojautą reiškia

NIAGAROS PUSIASALIO RAMOVĖNAI

ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

KARIUI AUKOJO:

\$300.00

Tėv. Pranciškus Giedgaudas, OFM, vedėjas Pranciškonų spaustuvės, kur KARYS yra spausdinamas nuo 1952 metų, RAMOVĖS skyrių atstovų suvažiavimo proga.

\$100.00

Genė Stapulionis, Fl, A. a. plk. Antano Stapulionio atminimui 11-ose mirties metinėse.

\$25.00

Anelė Ambraziejus, IL

\$10.00

T. Seliokas, CT

\$8.00

L. Jakaitis, ONT

\$5.00

Antanina Budzinauskas, CT

Ačiū dosniai KARI remiantiems!

Dar nesusimokėję prenumeratos mokesčių už praeitus ir šiuos metus prašomi be pakartotino įspėjimo atsiųgti dar prieš vasaros atostogas.

“KARIO” leidimo kainoms pakilus, nuo š. m. rugsėjo mėnesio šio žurnalo metinė prenumerata bus 26 dol.

(Iš LKVS “RAMOVĖS” suvažiavimo nutarimų)

LKVS “RAMOVĖS” VEIKLOS II DALIS, redaguota Balio Raugo, išspausdinta Pranciškonų spaustuvėje, Brooklyn, N.Y. Knyga “Kario” formato, 412 psl., 403 nuotr. Išleido LKVS “Ramovės” centro valdyba. Užsisakiusiems siūncia “KARIO” ADMINISTRACIJA. Knygos kaina 25 dol. Prisiuntimui pridėdama 2 dol.

Yra paruošta spaudai LIETUVIŲ RAITELIŲ III KNYGA

KARALIAUS KARAI

Autorius Z. RAULINAITIS

Karaliaus Mindaugo valdymo laikotarpis, 1253 – 1263 m., buvo neilgas, tačiau karų, žygių ir kautynių tada būta daug: pradedant lietuvių raitelių žygiais į Naugardo žemes, jotvingių karais su Volinija, prūsų — su kryžiuočiais, ir baigiant Mindaugo kovomis su Livonijos ordinu ir Rusia.

KARALIAUŠ KARAI bus vertinga dovana pasiųsti į okupuotą Lietuvą, kur žmonės taip yra ištroškę pažinti savo tautos istoriją!

KARIO skaitytojai yra prašomi aukomis paremti šios knygos išleidimą. Aukotojai bus įrašyti knygoje. Pelnas skiriamas KARIUI paremti.

Siųsdami auką, pažymėkite — knygai “Karaliaus karai”.

KARYS

**341 Highland Blvd.
Brooklyn, N.Y. 11207**

"KARIO" PLATINTOJAI

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walsgott St.,
North Geelong, Vic. 3215

S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street,
NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. —
V. A. Aušrotas, St. Prakapas.

JUNGTINĖSĖ AMERIKOS VALST.

BROCKTON, MA —
A. Šeduikis, 990 N. Main St.

CHICAGO, IL —

"Gifts International", "Parama", "Pat-
ria" Gifts & Electr.

DETROIT, MI —

V. Čižauskas (Šv. Antano parapijos
Spaudos kioskas).

WATERBURY, CT —

"Spauda"

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Ro-
man Road, London E 2. ORF, England

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Raiffeisenstr. 4.

Spausdina:

FRANCISCAN PRESS
341 Highland Blvd.
Brooklyn, N.Y. 11207